

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Arap Dili ve Belagatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**ŞEFÎK el-MA‘LÛF’UN ‘ABKAR İSİMLİ ESERİ
(İNCELEME VE İÇERİK TAHLİLİ)**

İsmail BOZKUŞ

Diyarbakır 2016

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Arap Dili ve Belagatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**ŞEFÎK el-MA'LÛF'UN 'ABKAR İSİMLİ ESERİ
(İNCELEME VE İÇERİK TAHLİLİ)**

İsmail BOZKUŞ

Danışman
Doç. Dr. Mehmet Cevat ERGİN

Diyarbakır 2016

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Şefik el-Ma‘lûf’un ‘*Abkar* İsimli Eseri (İnceleme ve İçerik Tahlili)” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Dicle Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

05/08/2016

İsmail BOZKUŞ

KABUL VE ONAY

İsmail BOZKUŞ tarafından hazırlanan “Şefik el-Ma‘lûf’un ‘*Abkar* İsimli Eseri (İnceleme ve İçerik Tahlili)” adındaki çalışma, 05/08/2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Arap Dili Ve Belâgatı Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. M. Cevat ERGİN (Başkan)

Doç. Dr . Mustafa ÖNCÜ (Üye)

Doç.Dr. Kadir KINAR (Üye)

ÖNSÖZ

“Şiir, içerisinde fikir barındırdığında dil, bu karşılaşmada hakikât ile mahrem buluşmanın tanığı konumundadır.” Dilin vasıta olmaktan öteye geçemeyişi, hakikâtin gizli kalmasına neden olmuştur. Hakikât güneşinin perde arkasından sızan huzmelerini idrak etmek de şairlerin görevidir. İnsanlığın kendi serüveninde yollarının uçsuz bucaksız çöl ve denizlerin olması, insanların bazen çölün sıcaklığından kavruk sinelerinden lirik destanlar bazen de denizin uçsuz bucaksız olmasından göğüslerinden epik, ütöpic düşüncelerin dökülmesine neden olmuştur.

Şefik el-Ma‘lûf, Arap coğrafyasında çöle, Amerika kıtasında ise okyanusa tanıklık etmesinden olacak ki, her iki duyguyu içinde yaşatabilmektedir. Fakat çölün kavurucu sıcaklığının içini yakmasına çok fazla müsaade etmediğini, masmavi göğün derinliklerine yaptığı yolculuktan anlayabiliyoruz. Bu yolculukta pergel misali bir ayağı hakikât ve reailtede sabit iken öbür ayağı hakikâtin karşısında yer edinenlerde gezinmektedir. İnsanlara âdeta düşlerden birer parça alarak hayatlarına devam etmelerini öğütlemektedir.

Şefik el-Ma‘lûf, bu seyahati, bütün şairlerde olduğuna inandığı bir cin vasıtasıyla gerçekleştirmiştir. En başta düş ve gerçekliğin aynı şeyler olduğuna dikkat çekerek, genelde tüm insanlığa özelden de Araplara ait değerleri, göğün derinliğinde aramıştır. Göğün derinliklerine yapılan bu yolculuk, insanlığa, çölde kum fırtınasında kaybettiğı kuyuyu, iğne ile ilmek fırsatını sunmaktadır. Sonsuzluğa doğru atılan her bir adım, çölde susuzluktan kavrulmuş kursaklara bir serinlik hissi

vermektedir. İnsanlık, sonsuzluğu ne derece arzu ederse sonlu hayatı o kadar kedersiz ve kalbi o kadar sükûnet içerisinde olur.

Bu düşüncelerle, 'Abkar isimli eserin hakikât-hurâfe, düş-gerçeklik, sonlu-sonsuz, lirizm ve epik karşılaştırmaların bir sonucu olduğu varsayılabilir. Şiirde sezîş ve duyuşun varlığından hareketle şairler, hakikâtin mutlak habercisi olan peygambelere benzeme gayretleri sonucu, hakikâtlarin izini sürmeye çalışmışlardır. Arap cahiliyesinde atalarının inançlarına bağnaz bir tutumla bağlı olan insanlar olduğu gibi, gidişattan memnun olmayan insanların varlığı da bilinen bir gerçektir.

Kur'ân'ı-Kerîm'in, lisanının Arapça, muhatabının da Araplar üzerinden tüm insanlık olması, Kur'ân'ın mesajının anlaşılması noktasında Arap entelektüel zihniyetinin bilinmesini gerekli kılar. 'Abkar isimli eserin bu anlamda katkısının olması ihtimaline binaen, okunması anlaşılması ve kavranmasını değerli buluyoruz.

Çalışmanın konusu, mehcer edebiyatı şair ve yazarlarından olan Şefik el-Ma'lûf'un başyapıtı diyebileceğimiz, hayalî seyahat türünde yazılmış, on iki anabölümden oluşan 'Abkar isimli eserinin imgesel, manâ yönünden incelemesi ve değerlendirmesidir. Çalışmayı, giriş ve iki bölümle sınırlandırdık. Girişte, şairin biyografik bilgilerinden, özetle mehcer edebiyatından, çalışmanın konusu, sınırları, yöntem ve kaynaklarından bahsettik. Birinci bölümde, hayalî seyahat ile ilgili genel bilgilerle birlikte 'Abkar'da işlenen temaları ele aldık. İkinci bölümde 'Abkar'da bulunan şiirlerin tercümesi ve değerlendirmesine yer verdik.

Çalışmamız esnasında bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Mehmet Cevat ERGİN'e, konuyu bulmamda yardımcı olan, çalışma esnasında yapmış olduğu yönlendirme ve zihin egzersizleri sayesinde çalışmanın devam etmesine katkı sunan, kıymetli bilgilerinden istifade ettiğim Prof. Dr. Eyyüp TANRIVERDİ'ye şükranlarımı arz ediyorum.

İsmail BOZKUŞ

Diyarbakır 2016

ÖZET

Mehcer edebiyatı, Arap ülkelerinden Amerika kıtasına göç eden, yazar, şair ve düşünürlerin orada oluşturdukları edebî akımın ismidir. Kuzey ve Güney mehcer edebiyatı olarak ikiye ayrılan bu edebî oluşum, üzerinde durdukları konular farklı olsa da Romantizmde birleşmektedirler.

Mehcer edebiyatının önemli isimlerinden olan Şefik el-Ma'lûf, cahiliye dönemine ait efsane ve hurâfeleri tanıtmak amacıyla kaleme aldığı 'Abkar isimli eseri, hayalî seyahat türündendir. On iki ana başlıktan oluşan bu eser, kadim Arap kültürüne ait değerleri ve dinî motifleri içermektedir.

Bu çalışmada, şiirlerin konu başlıklarından olan 'Abkar, Gayy nehri, Siccîn vadisi, Hevcel, Hevber, Anka ve Hurâfe gibi unsurlar incelenmiş, bunlarla ilgili bilgiler verilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Mehcer Edebiyatı, Şefik el-Ma'lûf, Hayalî Seyahat, Hevber-Hevcel, Anka.

ABSTRACT

The migrant literature is the name of literary movement created by writers, poets and thinkers who emigrated from Arab countries to American continent. This literary formation is subdivided into North and South Migrant Literature. However they stand on the different issues, Romanticism is the common ground of them.

Şefik el-Ma'lûf, one of the prominent writer of Migrant literature, wrote his work, Abkar, in the form of imaginary travel to introduce myth and superstitions prevalent in the period of ignorance. This work, consist of twelve main topic, include worth and religious patterns about Arabic culture.

In this study, titles of poems like 'Abkar, Gayy river, Siccin valley, Hevcel, Hevber, Phoenix and superstition are viewed and information about them is given.

Keywords;

Migrant literature, Şefik el-Ma'lûf, İmaginary Travel, Hevber, Hevcel, Phoenix.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR.....	VII

GİRİŞ

MEHCER EDEBİYATI VE ŞEFİK EL-MA‘LÛF

1.MEHCER EDEBİYATI.....	5
2. ŞEFİK el-MA‘LÛF.....	8
2.1 Hayatı.....	8
2.2. Eserleri.....	8
2.3. Edebî Kişiliği.....	9

BİRİNCİ BÖLÜM

EDEBİYATTA HAYALÎ SEYAHAT VE ‘ABKAR

1.1.EDEBİYATTA HAYALÎ SEYAHAT.....	11
1.1.1. Hayalî Seyahatin Mahiyeti Ve Tarihsel Gelişimi.....	13
1.1.2. Dünya Edebiyatında Hayalî Seyahat.....	14
1.1.3. Arap Edebiyatında Hayalî Seyahat.....	16
1.1.4. Hayalî Seyahatte ‘Abkar Örneği.....	21
1.2.‘ABKAR’DA İŞLENEN TEMALAR.....	24
1.2.1. Cahiliye İbadetleri.....	25
1.2.1.1.Yıldızlara İbadet.....	25

1.2.1.2. Ağaçlar Kuyular ve Dağların Takdis Edilmesi	26
1.2.1.3. Putlara İbadet	27
1.2.2. Cahiliye Hurâfeleri	30
1.2.2.1. ‘Abkar ve Gizli Yerler	31
1.2.2.2. Şiirin Şeytanı	31
1.2.2.3. Arrâfe ve Kehhâne	34
1.2.2.4. İblisler ve Mekânları	35
1.2.2.5. Cinler	35
1.2.2.6. Gilân ve Su‘alâ	36
1.2.2.7. Efsanevî ve Mitolojik Kuşlar	37

İKİNCİ BÖLÜM

‘ABKAR’IN TERCÜMESİ DEĞERLENDİRİLMESİ VE İÇERİK

AKTARIMI

1.1. Fî Tarîki ‘Abkar (‘Abkar Yolunda)	43
1.2. el-Îlâhu’n-nâkıs (Eksik İlâh-Tanrısal Vasıflarıyla İnsan)	57
1.3. Hasretu’r-rûh (Ruh’un Özlemi)	65
1.4. Nehru’l-gayy (Günah Nehri)	77
1.5. Vadî siccîn (Siccîn Vadisi)	80
1.6. el-Hevcel ve’l-Hevber (Hevcel ve Hevber)	102
1.7. Hulmu-Hirâ (Hirâ’nın Düşü)	111
1.8. Hikmetu’l-kuhhân (Kâhinlerin Hikmeti)	115
1.9. Sevretu’l-beğâyâ (Fahişelerin İsyanı)	127
1.10. el-Anka (Anka)	139
1.11. Ehâdîsu-Hurâfe (Hurâfe’nin Konuşmaları)	146
1.12. el-‘Abkariyyûn (‘Abkarlılar)	170
SONUÇ	181
KAYNAKÇA	183

KISALTMALAR

<i>age.</i>	Adı Geçen Eser
<i>a.s.</i>	Aleyhi's-selâm.
<i>agm.</i>	Adı Geçen Madde.
<i>Bk.</i>	Bakımız.
<i>C.</i>	Cilt.
<i>c.c.</i>	Celle Celaluhu.
<i>Çev.</i>	Çeviren.
<i>Hz.</i>	Hazreti
<i>Mad.</i>	Madde.
<i>S.a.v.</i>	Sallalhu aleyhi vesellem.
<i>s.</i>	Sayfa.
<i>S.</i>	Sayı.
<i>Thk.</i>	Tahkik.
<i>DİA.</i>	Diyanet İslâm Ansiklopedisi
<i>Vb.</i>	Ve Benzeri
<i>Vs.</i>	Vesâire.
<i>yy.</i>	Yüz yıl.

GİRİŞ

MEHCER EDEBİYATI VE ŞEFİK el-MA‘LÛF

Simgesel sanatlar olarak tabir edilen sanat türlerinden sayılan, duyular dünyasıyla mesafesi bir hayli uzak olan şiir sanatı, Şefik el-Ma‘lûf'ta romantizm ile birleşerek bu mesafeyi daha da artırmıştır. Romantizmde düşün gerçeğe baskın gelmesi, gecenin gündüze yeğlenmesi, cennet cehennem gibi eskatolojik konuların, cinler, melekler gibi, metafiziksel temaların ele alınışı da realiteden kaçışın önemli göstergelerindendir. Genelde sanatın özelde de şiirin bir ahlakî gaye taşımadığı hususu, eleştirmenler tarafından kabul edilse de şairimiz, şiirlerinde bir gaye güttüğünü belirtmiştir. Bu gaye, unutulmaya yüz tutmuş Arap cahiliye dönemi efasane, hurâfe ve mitolojileri gündeme getirmek ve özellikle İslâm dininden sonra dinî düşünceyle iç içe geçmiş olay ve olguları açığa kavuşturmaktır. İslâm peygamberi Hz. Muhammed'de (s.a.v.) meydana geldiği rivayet edilen bazı olağanüstü hallerin, Arap zihin dünyasında karşılığı olduğunu ima eden şair, mi‘rac hadisesi, göğsün yarılması (şakku's-sadr), bulut tarafından gölgelenme, şairlerin bir şeytanının oluşu gibi olay ve olguları tema olarak ele alması, bu gayeye hizmet etmektedir.

Şefik el-Ma‘lûf, İslâmî terimlerle birlikte Hıristiyan teolojisinin temel konularını, alegorik ve drama yöntemiyle ele almış, aslî günah ve sevgi kavramlarını

açık, sade ve anlaşılır bir üslupla, kökleri Hz. Eyyub (a.s.)'a dayanan evrende kötülük problemini imgesel tarzda dile getirmiştir.¹

Kâinatı fiziksel olarak kaostan kozmoza çıkararak Allah (c.c.), insanlığın düşünce, zihin ve yaşam biçimlerini tanzim etmek için de dönem dönem peygamberlerini kanunlarıyla birlikte göndermiştir. İnsanların tarihî olay ve olgularla olan münasebeti, çeşitli yazınsal ve arkeolojik çalışmalar ile sağlanmaktadır. Çoğu zaman insanlar, yapmış oldukları metodolojik hatalar sebebiyle, tarihteki olay ve olguları yanlış veya eksik değerlendirirler. Bunların başında olay ve olguların bağlamından kopararak anlama gayreti ve dinî duyguların gerçek bilgiye ulaşmaya engel olması gelmektedir. Şair, cahiliye dönemi Arap kültürü mirasından yararlanarak elde ettiği bilgilerle yazdığı şiirlerinde, tarihî olayların günümüzde nasıl telakki edildiği, gerçekte ise nasıl olduklarını, ortaya koymaktadır. Araştırmamız neticesinde bu kavramsal kargaşanın izale edilmesine dair ihtiyacın olduğu ve az da olsa bu açığın kapatılmasına yardımcı olma düşüncesi, bizi bu konuyu çalışmaya sevketmiştir.

ÇALIŞMANIN KONUSU:

Çalışmanın konusu, meher edebiyatı şair ve yazarlarından olan Şefik el-Ma'lûf'un başyapıtı diyebileceğimiz, hayalî seyahat türünde yazılmış, on iki anabölümden oluşan 'Abkar isimli eserinin imgesel, manâ yönünden incelemesi ve değerlendirmesidir. Çalışmayı, giriş ve iki bölümle sınırlandırdık. Girişte, şairin biyografik bilgilerinden, özetle meher edebiyatından, çalışmanın konusu, sınırları, yöntem ve kaynaklarından bahsettik. Birinci bölümde, hayalî seyahat ile ilgili genel bilgilerle birlikte 'Abkar'da işlenen temaları ele aldık. İkinci bölümde 'Abkar'da bulunan şiirlerin tercümesi ve değerlendirmesine yer verdik.

Çalışmamız, meher edebiyatı yazar ve şairlerinden olan Şefik el-Ma'luf'un 'Abkar isimli eserinin tercümesi ve mensup olduğu edebî türü açısından incelenmesi ve yorumlanmasıdır. Ele aldığımız konunun şiir, muhtevasının da metafiziksel olması, çalışmanın zorluğunu katlayan etkenler arasında değerlendirilebilir. Teolojik

¹ Kötülük problemi için bk. Ahmet Arslan, **Felsefeye Giriş**, Vadi Yayınları, Ankara, 2005, s. 365.

konuların bilgi kaynağının vahye dayalı olması ve hak olma noktasında semavî dinlerin yeryüzündeki mücadeleleri neticesinde özellikle cennet, cehennem gibi uhrevî konuların -vahiy ile belirlenen boyutları dışında- kesin olarak bilinmeyişi, böylesi konuların edebî faaliyetler çerçevesinde ele alınmasına neden olmuştur. Benzeri edebî faaliyetler, hikâye, fabl ve roman türlerinde de tatbik edilmektedir. Bazen ahlakî, bazen de dinî ve felsefî konular, adı geçen edebî türler vasıtasıyla örtük bir şekilde dillendirmiştir. Şefik el-Ma'lûf, bu eserde teolojik alegoriyi çağrıştıran bir tarz ile kadim Arap düşüncesine dair fikirlerini ortaya koymuştur.

Şefik el-Ma'lûf'un hayatına ve genel olarak düşüncelerine bakıldığında böyle bir eseri çocukluğundan beri arzuladığı anlaşılmaktadır. Nitekim Arap coğrafyasında yaşanan dinsel çekişmeler ve farklı inanışlar, soylu bir aileden olan ve Amerika kıtasına -edebiyatta romantizm rüzgarının estiği kıtaya- göç eden Şefik el-Ma'lûf'un böylesi bir eseri meydana getirmesine zemin hazırlamıştır.

Bu çalışmada şairin düşünceleri, selevî olan ve benzer eserler ortaya koyan yazarların düşünceleriyle kısmen de olsa karşılaştırılmış, önemli addedilecek tespitler ortaya çıkmıştır. Dante'nin *İlahî Komedyası*'nda belli bölümlerinde İslâm dinine ve peygamberine hakaret edilmesine karşılık, Şefik el-Ma'lûf'ta böyle bir durum söz konusu olmamakla birlikte, İslâm'a ve peygamberine sempati ile bakan ifadeler yer almaktadır.

Günümüzde pozitivist düşüncenin yaratmış olduğu pragmatist hayat ortamında hakikâtlere ve ona yakın mesafede duran hurâfelerin yanlış telakkî edilmesi sonucu oluşan fikrî karmaşanın Arap düşüncesinden hareketle izale edilmesine yardımcı olmak, çalışmamızın hedefleri arasındadır. Bu, amaca yönelik hedefin yanında şiirin herhangi bir gayeye temas etmeyen estetik değer ve yargıları da çalışmanın başka bir boyutudur.

SINIRLARI:

Çalışmamız, mehcere edebiyatı ile ilgili genel değerlendirmelerin ve Şefik el-Ma'lûf'un biyografik bilgilerinin bulunduğu giriş bölümünden, Hayalî seyahatin ve *'Abkar'*da işlenen temaların ele alındığı birinci bölümden ve çalışmanın

malzemesinin bulunduğu ana metnin tercümesi ve değerlendirmesinin yer aldığı ikinci bölümden oluşmaktadır.

Şiir değerlendirmesinin genel olarak dört farklı yöntemi mevcut olmakla birlikte, çalışmamızda muhtevasına ağırlık verildi. Formel yönü bir kenara bırakılarak içerdiği manâ ve mazmûnunun anlaşılması, esas nokta oldu. Yaptığımız çalışmanın, 'Abkar'ı tüm yönleriyle incelemek isteyenlere yardımcı olmasını ümit ediyoruz.

YÖNTEM VE KAYNAKLAR

Edebî metinlerin, özellikle şiirlerin çözümlenmesi, incelenmesi ve değerlendirmesinde mutlak manada bir yöntemden söz edilemez. Şüphesiz her okuyucu, şiiri kendi zevki, bilgi birikimi ve ruh haline göre anlamlandırmaktadır. Edebî metinlerin özellikle şiirin farklı okuma tarzları olduğunu kabul etmek gerekir. Fakat tamamıyla da öznel davranılması ve keyfî hareket edilmesi isabetli olmaz. Özellikle akademik çalışmalarda öncesinde yapılan benzer çalışmaların benzer başlıklarından hareketle şiir hakkında çalışma yapmaları daha sağlıklı olacaktır. Bu düşüncelerle daha önce gerçekleştirilmiş çalışmaları da dikkate alarak şiirleri bu başlıklar altında çözümlenmenin yerinde olacağı kanaatindeyiz: Şiir ve Zihniyet, Şiirin Yapısı, Şiirin Teması, Şiirin Dili, Âhengi (ses akışı, söyleyiş, ritim), Şiirin Geleneği, Şiirin Gerçeklikle İlişkisi, Şiirin Anlamı, Şiirin Yorumu, Şair ve Metin.²

Bizim, şiiri tahlil ve incelememizde, yukarıda saydığımız şiir ve zihniyet, şiir ve yorumu, şiir ve anlamı, şiir ve geleneği, şiirin teması, şiirin gerçeklikle ilişkisi, şiirin yorumu, şair ve metin başlıkları ön plandadır. Şiirin dili ve şiirin yapısı başlıklarının göz ardı edilmesi, ele aldığımız şiirin alegorik üslûpla yazılmış olmasından ve bu tarz yazılarda teşbihlere yer verilmemesi, şairin hayalinde gördüklerini olduğu gibi aktarmak için sade bir dil kullanmasından kaynaklanmaktadır.³

² Şerif Aktaş, **Şiir Tahlili**, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara, 2013, s. 29-30.

³ Alegorik yazım üslûbu için bkz, T.S. Eliot, **Edebiyat Üzerine Düşünceler**, Sevim Kantarcıoğlu (Çev.), Paradigma yayınları, İstanbul 2007. s. 72.

'Abkar'da şiiirlerin muhtevasını ve temasını ilgilendiren kelimelerin karşılığına temel lügatlardan bakılarak kelime kadrosu şeklinde verildikten sonra şiiirin tercümesine yer verildi. Akabinde değerlendirme başlığıyla hem bölümler arası bağlantı hem de genel olarak kastedilen manâya temas edildi.

İncelemeye aldığımız eserin tümünü yazarak bir belge ve kaynak niteliği taşımasını amaç edindik. Şiiirlerin temel özelliği olan özgünlük ve el-Ma'nâ fi batni's-şair (manâ şair'in kalbindedir) anlayışından hareketle konuyu ele alışımız ve onu değerlendirmeye tabi tutmamız, şairin gönlündeki manayı yakalamaya dönük olduğunu söyleyebiliriz.

Genel olarak tercüme faaliyetlerinde ve özelde şiiir tercümelerinde güçlük inkar edilemez derecede açıktır. Tercüme edenin tercüme muhatap olan dilleri çok iyi bilmesi ve onları telakki (alımlama estetiği) kuramı çerçevesinde ele alması elzemdir⁴. Şiiiri tecüme etmenin şiiiri yeniden yazmak olduğu genel görüşe binaen de yaptığımız tercüme, şiiir diline en yakın bir üslupla yapmaya gayret ettik.

1. MEHCER EDEBİYATI

Mehcer edebiyatı, XIX. başlarında sosyal, siyasal ve ekonomik sebeplerden Arap ülkelerinden özellikle Suriye ve Lübnan'dan Amerika'ya göç eden yazar, şair, ressam ve fikir adamlarının oluşturduğu edebiyat akımının adıdır. Mehcer, Sözlükte "göç edilen yer" mânasına gelir. Kuzey ve Güney Amerika'da çeşitli edebî faaliyetler için bir araya gelen yazarların oluşturdukları cemiyete ve onların yapmış oldukları faaliyete el-Edebu'l-mehcer denilmiştir.⁵

Bu edebiyatın hareket noktası, sembolizm ve romantizmdir Ana fikri batılılaşma olan bu akım, klasik Arap şiiiri anlayışına savaş açtığı gerekçesiyle Araplar tarafından eleştirilmiştir. Mehcer edebiyatı mensublarınca kaleme alınan eserlerin kahir ekseriyeti, ormanın veya göğün dehlizlerine yapılan hayalî yolculuklardan ibarettir.

⁴ Gassân es-Seyyid, "Edebî Tercüme ve Karşılaştırmalı Edebiyat", İsmail Bozkuş (Çev.), e-Şarkiyat, İlmî Araştırmalar Dergisi, 2016, <http://www.esarkiyat.com> (23.05.2016), s. 550-564.

⁵ Hüseyin Yazıcı, "Mehcer Edebiyatı", DİA, TDV, Ankara, 2009, c. XXVIII, s.364-367.

Yaşamın ve toplumun çeşitli yönlerini, derin ve estetik bir duygu ile betimleme, kelimelerin ve cümlelerin sanatkarâne kullanımı, mehcer edebiyatını Arap edebiyatından ayıran en önemli özelliklerdendir. XIX. Yüzyılın başlarında doğan mehcer edebiyatı, Arap edebiyatının gelişmesi, zenginleşmesi ve modern dünya edebiyatları arasında yerini belirlemesi bakımından itici bir güç olmuştur. Bu edebiyatı, bazı edebiyat tarihçilerin de belirttiği gibi, Arap edebiyatından ayrı bir edebiyat olarak değil asıl ve fer' konumunda görmek gerekir.

Yukarıda saydığımız nedenlerden Amerika kıtasına göç eden ailelerin orada hayata tutunabilmek ve kendi kültürlerinden kopmamak adına dernek ve vakıflar kurmuş, gazete ve dergi çıkarmışlardır.

Göçmenlerin hayatın zor şartlarına rağmen siyasî havanın yumuşaklığından faydalanarak bazı edebî mahfiller oluşturmaya çalışmışlardır. Bunda New York'ta çıkan Kevkebu Emrîkâ (1892), el-Aşr (1894), el-Eyyam (1897), el-Hudâ (1898), Mir'âtü'l-ğarb (1899), es-Sa'ih (1912) es-Semir (1929); Brezilya'da el-Fayhâ (1895), er-Rakib (1897), el-Menâzir (1899), el-Uşbe (1933), el-Menâhil, el-Endülüs gibi gazete ve dergilerin önemli etkisi olmuştur.⁶ Bunlardan en önemli ve en etkili olanı er-Rabitatu'l-kalemiyye derneğidir. Bu dernek 1920 yılında Cibrân Halil Cibrân'ın önderliğinde Mihaîl Nuayme, İliyâ Ebu Mâzî, Nesib Arîza, Reşîd Eyyûb gibi isimlerinde içinde bulunduğu bir gruptur.

Bu cemiyet 1931 yılına kadar etkili olmuş fakat gücünü kaybetmeye başlayınca yeni arayışlar içerisine girilmiştir. 1933 yılında Brezilya'nın Sao Paulo şehrinde Şükrüllah el-Cur tarafından el-Usbetu'l-Endelûsiyye adıyla bir dernek kurulmuştur. Zamanla bu derneğin de kapanmasıyla oluşan boşluğu George Seydah'ın Arjantin'de kurduğu er-Râbitetu'l-edebiyeye doldurmuştur.

Hem üslup hem de içerik bakımından farklılık arz eden Güney ve Kuzey mehcer edebiyatının Arap edebiyatına katkısı şöyle özetlenebilir; Bütün yenilik hareketleri mehcer kaynaklıdır. Arap dünyasında gazeteciliğin gelişmesinde büyük katkıları olmuştur. Bed'i ve beyân sanatlarının ağırlıklı olduğu şiir anlayışından

---

⁶ Hüseyin Yazıcı, **Göç Edebiyatı**, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2012, s. 365.

vazgeçilmiş, nesirde kullanılan dil, şiirde de kullanılmıştır. Kuzey Amerika meher edebiyatı, insan ruhu, Hıristiyanlık, romantizm ve mistisizm konularına ağırlık verirken; Güney Amerika meher edebiyatı, ulusal problemlerle ilgilenmekteydi. Bunun yanında meher edebiyatının üzerinde durduğu temel konular; dinî hürriyet, ifade ve düşünce özgürlüğüdür. Halil Cibrân ve Emîn er-Reyhanî dinî hürriyeti açıkça ifade etmelerinden dolayı dinsizlikle suçlanıp Katolikler tarafından protesto edilmişlerdir.

Hayatın ve toplumun çeşitli yönlerini ince bir hisle tasvir ve tahlil etmek, meher edebiyatını Orta Doğu Arap edebiyatından ayıran en önemli özelliklerden biridir. Arap meher edebiyatı Orta Doğu Arap edebiyatının gelişmesi, zenginleşmesi ve modern dünya edebiyatları arasında yerini alması bakımından bir itici güç olmuştur.⁷

Klasik Arap edebiyatında sosyal hayatın şartlarına uygun deve ve çöl tasvirlerinin ağırlıkta olduğu anlayış, hiç şüphe yok ki yine sosyal ve çevresel faktörler nedeniyle meher edebiyatında yön değiştirmiş, daha evrensel konulara yönelmiştir. Orta Doğu'dan Amerika kıtasına göç etmiş insanların zevkleri ve hisleri değişmiştir. Fakat meher edebiyatı hareketi, Arap edebiyatından ayrı bir hareket değil onun bir parçasıdır. meher edebiyatı, insanlığa özellikle Orta Doğu insanına mesaj niteliğinde olup bu dönemde verilen eserler, Arap edebiyatına ilham vermeye devam etmektedir.

Özetle; meher edebiyatı, Kuzey ve Güney Amerika meher edebiyatı olarak ikiye ayrılır. Güneyde yaşayanların İspanyol halklarıyla irtibat halinde olması ve Endülüs edebiyatını ayakta tutmaya çalışan şairlerle karşılaşmış olmasından dolayı Endülüs edebiyatına ilgi duymuşlardır. Bu sebeple bu akıma el-Usbetu'l-Endelusiyye adını verenler de olmuştur. meher edebiyatı sonuçları itibariyle Arap edebiyatına çok büyük katkısı olmuştur. Modern Arap edebiyatının temelleri binlerce kilometre uzaklarda atılmıştır.

---

⁷ Yazıcı, **agm**, s. 367

2. ŞEFİK el-MA‘LÛF

2.1 Hayatı

31 Mart 1905 yılında Lübnan'ın Zahle kentinde dünyaya geldi. Kültürlü bir aileden gelen Şefik el-Ma‘lûf'un babasının Orta Doğu'daki en büyük özel kütüphaneye sahip olduğu söylenir. İlköğrenimini Zahle kentinde bulunan Medresetu'l-Yesû'ıyyîn ve el-Medresetu'l-uskufiyye'de yaptı. Daha sonra da el-Kulliyetu's-şarkıyye'de okumaya devam etti. 1922 yılında Şam'a gitti ve burada üç yıl Elîf-bâ dergisinin yöneticiliğini yaptı.

1926 yılının yaz mevsiminde Brezilya'ya göç etti. Brezilya'da Kalem Gurubu'nun kuruluş çalışmalarına katıldı. Dayısı Mîşel el-Ma‘lûf'un ölümünden sonra bir süre el-Usbe'nin başına geçti ve 1952 yılına kadar el-Usbe dergisini çıkarmaya devam etti. Onun zamanında el-Usbe önemli etkinliklerde bulundu. Brezilya'da bulunduğu süre içinde 1938 ve 1948 yıllarında Lübnan'ı iki kere ziyaret etti. Lübnan Cumhurbaşkanlığı mehcer şiir ödülü, Sao Paulo'da yine şiir ödülü ve Yazar Dostlar Derneği mehcer şiiri ödülünü kazandı. Şefik el-Ma‘lûf, 1986 yılında Brezilya'da yaşama gözlerini yumdu.⁸

2.2. Eserleri

Şefik el-Ma‘lûf, şiirde olduğu kadar, nesirde de kendisini kanıtlamış bir yazardır. Genel olarak üç alanda eserler vermiştir. Bunlar; şiir, öykü ve şiirsel nesir türleridir. Şiir türünde verdiği eserler şunlardır.

1- أَحْلَامٌ (Ahlâm) Şam1926.

2- عَبَّكْرٌ (‘Abkar) 1936.

3- لِكُلِّ زَهْرَةٍ عَيْبٌ (Li kullî zehratin ‘abîr), Beyrut 1951

⁸ Yazıcı, age, s.299-300.

4- نِدَاءُ الْمَجَادِفِ (*Nidâu'l -mecâdîf*), Beyrut, 1952.

5- سَنَابِلُ رَاغُوثَ (*Senâbilu râgûs*), Beyrut, 1960.

6- عَيْنَاكَ مِهْرَجَانُ (*Aynâke mihrecân*), Beyrut 1961.

Öykü türünde kaleme aldığı bir eseri mevcuttur. Bu da شَرَارَةٌ وَقَصَصٌ أُخْرَى *Şerrâre ve Kasas Uhra*, (Beyrut, 1964) adlı eseridir. İçeriği şiir ve nesir olan eserleri *حَبَّةُ زُمُرُودٍ Habbâtu zumurrud*, (1963) ve سَنَائِرُ الْهُودِجِ *Setâiru'l-hevdec*, 1975 adlı eserleridir.⁹

2.3. Edebî Kişiliği

Hemen hemen bütün aile efradı edîb ve şair olan Şefik el-Ma'lûf, genç yaşta yazım dünyasına Ahlâm isimli şiir kitabıyla ayak basmıştır. Bu eserin edebî değeri hakkında yeterince olumlu olmayan kanaatler mevcut olsa da büyük bir eserin habercisi olduğu da dillendirilmiştir. Birçok mehcer edebiyatı yazarlarında olduğu gibi Şefik el-Ma'lûf'un eserlerine de duygusallık ve kötümserlik hakimdir. Gerisinde onlarca eser bırakmasına rağmen Arap dünyasında, düş ile gerçeğin bir olduğu, hakikât ve hurâfelerin yüzyüze geldiği 'Abkar isimli eseriyle şöhret bulmuştur.

Son derece romantik olan şair, bu eserinde düş ile gerçeği, hakikât ile hurâfeyi iç içe geçirme gayreti içerisinde olduğu izlenimini vermiş olsa da aslında arada bir vasıta olmadığının farkındadır. Tıpkı yokluk ve varlık arasında bir vasıtanın olmayışı gibi. Ruh- madde, madde-form, madde-idea, beden ve ruh arasında ayırım olduğu gibi, düş ile gerçeğin, hakikât ve hurâfenin de ayrı şeyler olduğu bilincinde olacak ki; hayalî olarak çıktığı yolculuklarda kutsal kitaplara demir attığı gözlemlenmektedir.

⁹ Yazıcı, *age*, s. 300.

Eserlerindeki tema zenginliğinin yanında mükemmel betimlemerde dikkat çekmektedir. 'Abkar'da cinler, devler ve medyumlara dair yaptığı tasvirlerde okuyucunun gözlerinde bir tablo canlandırmaktadır. Düşüncelerindeki inceliği, sanatının inceliğiyle birleştirerek sonradan Portkizce, İspanyolca, Fransızca, Rusça. İtalyanca ve Almanca'ya çevrilecek bir sanat eseri meydana getirmiştir.

Şefik el-Ma'lûf, siyaset ile doğrudan ilgilenmediği için zaman zaman eleştirilerin hedefi olmuşsa da toplumun katmanlarına dair problemleri eserinde ele almıştır.

Özetle; Şefik el-Ma'lûf, duygularını tablo haline getirebilen, dil mûsikisine önem veren, şiire estetik bir görünüm kazandıran, betimlemelerindeki sahneleri okuyucuya yaşatan, kötümserliğin eğemen olduğu meher edebiyatının en önemli şairleri arasındadır.¹⁰

---

¹⁰ Yazıcı, **age**, s. 316.

BİRİNCİ BÖLÜM

EDEBİYATTA HAYALÎ SEYAHAT VE ‘ABKAR

1.1.EDEBİYATTA HAYALÎ SEYAHAT

Hayalî seyahate geçmeden önce mitoloji ütopya ve distopya kavramlarına değinmemiz, hayalî seyahatin anlaşılması noktasında yararlı olacaktır. Mitoloji, Yunanca bir kelime olup efsanelerin hikâyeye aktarımı, tarih öncesi dönemlerde kahraman ve ilahların haberi veya putçuluk ve bütün ilgileri şeklinde tanımlanabilir.¹¹

Ütopya, Yunanca “yok/olmayan” anlamındaki ou, “mükemmel olan” anlamındaki eu, ve “yer/toprak/ülke” anlamındaki topos, sözcüklerinden türemiştir. Kullanımı, Tomas More’un 1516’da yazdığı De Optimo Ripublicae Statu deque Nova Insula Utopia veya kısaca Utopia isimli kitabıyla yaygınlaşmıştır.¹²

Dinlerin salih ameller karşılığında vadettiği uhrevî hayatın bir benzeri olan ütopyik mekanlar, dünyada eşsiz zaman ve mekanı yakalamayı dert edinenlerin uğraşı haline gelmiştir. Ortaçağ diye tabir edilen, Avrupa kıtası için felaket, İslâm âlemi için parlak olan, dinî düşüncelerin topluma şekil verdiği, Kartezyen dualitenin, yani

---

¹¹ Geniş bilgi için bkz. Şeyhmus Demir, **Mitoloji kur’an Kıssaları ve Tarihî Gerçeklik**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2003, s. 46-69.

¹² Vikipedi, Ütopya, 2016, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ütopya>, (23.05.2016).

ruh'un maddeden ayrık olmadığı, anlayışının hakim olduğu bu dönemde çokça ütöpik eserler verilmiştir.

Distopya, (anti-ütopya Yunanca dystopia) çoğunlukla ütöpik bir toplum anlayışının anti tezini savunmak için kullanılır.

Distöpik bir toplum, otoriter-totaliter bir devlet modeli ya da benzer bir başka baskıcı sistem altında karakterize edilir. Kelime ilk defa John Stuart Mill (1806-1873) tarafından kullanılmıştır. Yunanca bir ön takı olan dys/dis, “kötü” “hastalıklı” ya da anormal anlamını taşır. Ou takısı ise “yok” “değil” anlamını taşır ki, ütopya (outopia) Yunanca'da “olmayan yer”, “eşsiz güzellikteki yer”, anlamlarında kullanılırken distopya, “kötü bir yer” anlamında kullanılmaktadır.¹³

Skolastik dönemden sonra gelen Aydınlanma Çağı'nda, içinde bulunduğumuz dünyanın esas alındığı, Tanrı'nın devre dışı bırakıldığı, uhrevî konuların ötelendiği ve ruhun yalnızlaştırıldığı dönemde, distopya türü eserler görülmektedir. Distöpik zihniyette olan insanlar, ütöpik düşünen insanları her zaman için tehdit olarak algılamış ve onların ortadan kaldırılmasını gerekli bulmuşlar ve hümanizm menşeli sosyal ve komün rejimlerin destekçisi olmuşlardır.

Platon'un *Ütopyası*, Farabî'nin *Erdemli Toplum*, Thomas More'nin *Ütopyası*, Tomasso Campanella'nın *Ütopyası*, Francis Bacon'un *Ütopyası*, İstenilen (özendirici) Ütopyalara örnek gösterilir. İstenilmeyen distopya'ya (kötü bir gelecekte bahseden romanlar) ise Aldous Leonard Huxley ve George Orwell'in distopyaları örnek gösterilebilir.

Yukarıda verdiğimiz örneklerde genel anlamda toplumun her katmanı ile ilgili istenilen ve istenilmeyen durumlar düşünmüştür. Dar anlamda düşlenen ütopya ve distopyalar da vardır. Bunlar; Ekonomi, Politika, Tarih, Din, Bilimsel ve Teknoloji alanlarıdır.

'*Abkar*, hem ütopya hem de distopya türü eserlerden farklı bir yerde durmaktadır.'*Abkar*'da arzu edilen, eşsiz mekân ya da adil siyasal yönetim olmadığı

¹³ Vikipedi, Distopya, 2016, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Distopya>, (23.05.2016).

gibi, bunun anti tezini savunan bir anlayış da değildir. İleride de bahsi geçeceği üzere herhangi bir teolojik, kelâmî ve felsefî düşünceyi merkeze almak, şairimizin hedefleri arasında gözükmemektedir. ‘Abkar’a konu olan dinî motifler, ‘Abkar’ın dinî ütopya eserlerden sayılmasına neden olacak çoklukta değildir. Şair, aşk, sevgi, savaş ve günah gibi bazı evrensel konulara yer vermiştir. ‘Abkar’da amaç, Hz. Muhammed’in (s.a.v.) mi‘râc yolculuğuna benzer bir yolculuk ile Arap cahiliyesine ait bazı mitik, hurâfe ve halk efsanelerini, yine bir efsane olan, cinlerin yaşadığı mekân olarak bilinen ‘Abkar’a yapılan yolculuk ile tanıtmaktır.

Tanımlardan da hareketle hurâfe, mitoloji ve efsanelerin hakikat ile kurduğu ilişki, kendini açıkça göstermektedir. Mitolojilerin ortak özelliği, beşer tasavvurunun ürünü olmalarıdır. Mitolojik hikâyelerde mantık ile uyum olduğu gibi mantığa aykırı durumlar da mevcuttur. İslâm’ın kuruluş döneminde Kabe’de her kabilenin kendine ait bir putunun olduğu ve her put ile ilgili bir efsanelerin anlatılıp onunla övüldüğü rivayet edilir.¹⁴ Hz. Muhammed (s.a.v.) döneminde putların yıkılmasıyla bunlarla ilgili efsaneler unutulmaya yüz tutmuştur.

1.1.1. Hayalî Seyahatin Mahiyeti Ve Tarihsel Gelişimi

Semaya yükseliş tasavvuru, eski Hint ve İran mitolojilerinde mevcuttur. Yahudi geleneğinde İdris, İbrahim, Musa ve İşâyâ gibi peygamberlerle bazı tarihî şahsiyetlerin yeryüzünden ilahî âlemlere çıktığına inanılır. Hıristiyan inancına göre, Hz. İsâ çarmıha gerildikten sonra mezarından çıkıp ilahî âleme yükselmiştir.¹⁵

Hayalî seyahatin, mitolojik, dinî, felsefî, ilmî ve edebî bağlamları vardır. Hayalî seyahat, seyahatin yapıldığı yer itibariyle üçe ayrılır. Gizemli ve cinlerin yaşadığı mekâna yapılan yolculuk, yüce âlem’e yapılan yolculuk, ölüm ve ahirete yapılan yolculuk.

Hayalî seyahat, farklı ilim dallarına konu olmuş, hat, minyatür ve musikî gibi ilim dalarında kendi ilmî disiplinleri çerçevesinde ele alınmıştır.

¹⁴ Şefik el-Ma‘lûf, ‘Abkar, Dâruttibâ‘ati ve’n-neşri’l-‘Arabi, Sao Paulo, Brezilya, 1949, s. 10.

¹⁵ Salih Sabri Yavuz, “Mi‘râc”, *DİA*, c. XXX, s.132-135.

Hayalî seyahat veya semaya yükseliş, çok eski devirlerden günümüze çeşitli merhalelerle geldiği anlaşılmaktadır. Görülen en bariz özelliği hayalî seyahatin bir edebî ve sanatsal faaliyete dönüşmesidir. Ebu'l-'Alâ el-Ma'arrî'nin *Risâletu'l-gufrân* adlı eserinde olduğu gibi kelimî ve felsefî düşüncenin aktarımında bir vasıta olarak kullanılmıştır. Bu eserde dünyada kötü olarak bilinen insanların seyahat esnasında, cennette gösterilmesi, Allah (c.c.)'ın gufrânının yani affının sonsuz olduğuna bir telmih olarak değerlendirilir.

Hayalî seyahat denildiğinde akla gelen olaylardan biri de Kur'ân'da ve siyer kitaplarında mi'râc hadisesi olarak ele alınan peygamberin (s.a.v.) Mekke'den Mescid-i Aksâ'ya oradan da Burak adındaki binekle yapmış olduğu gök yolculuğudur. Mahiyeti itibariyle farklılık arz etse de bu bağlamda konuya eğilim gösterilebilir.

İslâm dünyasında mi'râc hadisesi, siyer ve mevlitlerde Mu'cizât'ı-Nebî, Muhammediye ve Garibnâme gibi kitaplarda bir konu olarak işlendiği gibi, bu konuda müstakil eserler de yazılmıştır. Hatta Mi'râciyye adıyla müstakil bir tür olmuştur.¹⁶

'Abkar'a gelince, şiir sanatıyla, kültürel birikimle, unutulmuş cahiliyye hurâfe, ibadet ve efsanelerini, bir inanca bağlı kalmadan, kadîm Arap düşüncesini tanıtmak amacıyla ve şairin kendi felsefî düşüncelerini dile getirerek yazdığı bir eserdir.

1.1.2. Dünya Edebiyatında Hayalî Seyahat

Hayalî seyahatin bölgesel, kültürel ve sanatsal farklılıkları olsa da, evrensel yönü de mevcuttur. Eski Yunan'da ahlakî değerlerin tragedyalar ve mitler aracılığı ile insanlara sunulması ve bununla erdemli bir toplum oluşturulmak istenmesi gibi, teolojik alegori olarak nitelendirebileceğimiz hayalî seyahatin de benzer misyonu olduğunu söylemek mümkündür.¹⁷

¹⁶ Geniş bilgi için Bk. Mustafa Uzun, "Mi'râciyye", *DİA*, c. XXX, s. 135-136.

¹⁷ Dante Alighieri, *İlahi Komedya*, Nurseren Yurtman (Çev.), Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s. 22.

Hayalî seyahat türünün ilk ve en önemli eseri, Suriyeli filozof, şair ve düşünür olan Ebu'l-Alâ el-Ma'arrî'nin (ö.449/1057) *Risâletu'l-gufrân* adlı eseridir. Ma'arrî'den önce benzeri konuları işleyen Endülüslü İbn Şuheyd'in (ö.426/1035) *et-Tevâb'î ve'z-zevâb'î* adlı eserinden esinlenmiş olması muhtemeldir.¹⁸ Bunun yanı sıra Kur'ân'da geçen cennet, cehennem tasvirleri, Kehf suresinde anlatılan Hızır hikâyesi, Cin sûresi, bir Arap efsanesi olan ve 'Abkar'a da konu olan Hurâfe adındaki şahsın hikâyeleri, bazı zayıf hadislerde rivayet edilen cennet ve cehenneme dair tasvirler ve mi'râc hadisesi gibi pek çok kaynaktan ilham almış olması kuvvetle muhtemeldir.¹⁹

Dante Alighieri'ye ait *İlahî komedyâ*, hayalî seyahat türünde yazılmış en meşhur eserler arasındadır. Komedyâ, köy anlamındaki “kom” ve ses anlamındaki “odea” sözcüklerinden oluşur. Terkipli hali olan komedia, köy şamatası olarak çevrilir. Eski Yunan'da edebî değeri yüksek şiirler tragedyâ, edebî değeri düşük şiirler, komedyâ olarak adlandırılırdı. Komedyâ türü eserlerde, avâmın günlük hayatına dair konular ele alınırdı. Buradan hareketle dilinin sade ve anlaşılır olduğu ve halka hitap edecek şekilde yazıldığı sonucuna gidilebilir. Edebiyat otoriteleri tarafından Anadolu halk şairi olarak bilinen Yunus Emre'ye benzetilmesinin nedeni bu olsa gerektir. Bunun yanı sıra Dante'nin eserinde ele aldığı ana tema insanoğlunun kurtuluşu veya kefareti gibi ağır teolojik konulardır. *İlahî komedyâ*, şairin birinci tekil şahıs ile anlattığı bir seyahatten ibarettir. Bu seyahatte şair, bir ormanda yolunu kaybeder, orada Pagan yazar, Virgilius ile karşılaşır. Bu seyahat öncesinde Tanrıya ulaşmak için üç mekândan geçmeleri gerektiğini bilirler. Bunlar cennet, cehennem ve araf'tır. Bu yolculuğun amacı Tanrı'ya ulaşmaktır. Bu sebeple Tanrı'ya ulaşmanın ahlakî gerekliliği metnin ana gövdesini oluşturmaktadır.

Hepsinin üstünde *İlahî komedyâ*'da en yücesinden en alçakçasına kadar insanın yaşayabileceği duyguların her derecesi, birbiriyle sıkı bir ilişkide ve duygular kendi mantığı içinde ifade bulmuştur.²⁰

¹⁸ A. Cüneyt Eren, “Risâletu'l-gufrân”, *DİA*, c. XXX, s. 127.

¹⁹ Eren, *agm*, *DİA*, s. 127.

²⁰ T.S. Eliot, *age*, s. 94.

Arap coğrafyasından verdiğimiz örneklerin yanı sıra, Pers coğrafyasından da benzer örnekler mevcuttur. Perslerde mi'râc hadisesi, daha çok edebî eserlere konu olmuştur. Feriduddin Attar'ın *ilahinâmesi* ve *esrarnâmesi*, Molla Cami'nin *Hüseyn Vâiz'i-kâşif'i* buna örnektir.

1.1.3. Arap Edebiyatında Hayalî Seyahat

Yukarıda, dünya edebiyatında hayalî seyahat başlığı altında Arap edebiyatına ait örnekler vermiştik. Burada Arap edebiyatı bağlamında örnekleri genişleterek tekrar ele alacağız.

Makâmât türü eserler, hayalî seyahate yapı ve içerik olarak ilham kaynağı olmuşlardır. Makâmât türü eserler, kısa hikâyelerden oluşur. Bu hikâyelerde hayalî şahıslar üzerinden iyilik, doğruluk, cömertlik alçak gönüllük vb. değerler iletilmek istenir. Hikâyelerde psikolojik tahlillere de yer verilir. Hikâyelere serpiştirilen atasözleri deyimler ve vecizeler Arap dili ve edebiyatına kaynaklık teşkil etmektedir.²¹ Bunlardan en meşhur olanları Bediü'z-zaman el-Hemezânî (ö.398)'ye ait *el-Makâmâtü'l-İblisiyye* ve el-Harîri adıyla meşhur olan Hâris b. Hemmam'a ait *Makâmâtü'l-Harîriyye* adlı eserlerdir.

Hemezânî'ye ait eserde hikâyenin kahramanı Ebu'l-Feth el-İskenderî'dir. Ebu'l-Feth, bir gün devesini kaybeder ve devesini aramaya koyulur, ağaçları gür ve meyveli olan bir mekâna gelince yaşlı bir adamla karşılaşır. Yaşlı adam, kendisinden şiir okumasını ister. Yaşlı adama İmruulkays'tan, Lebîd ve Tarafa'dan şiirler okur, fakat yaşlı adam bundan hoşnut olmayarak kendisini dinlemesini ister. Yaşlı adam, şiirleri kendisine nisbet ederek Cerîr ve Ebû Nuvâs'tan şiirler okur. Buna sinirlenen Ebu'l-Feth "Allah seni kahretsin senin okuduğun şiirler Cerîr ve Ebu Nûvâs'a ait şiirlerdir." deyince yaşlı adam, kendisinin Cerîr'in şeytanı olduğunu Ebu'l-Feth tarafından anlaşılması için uzun uzadıya ona cevap verir. Hemezânî'nin bu hayalî

²¹ Hulusi Kılıç "el-Makâmât", **DİA**, Ankara, 2003, c. XXVII, s. 414-415.

seyahatinde öncesinde anlatılmış olan şairin şeytanları adlı hikâyelerden esinlendiği anlaşılmaktadır.²²

Daha sonraki dönemde Hemezânî'nin eserinden esinlenerek İbn Şuheyd (ö.382) tarafından kaleme alınan *Rihletu't-Tevab'i ve'z-Zevab'i* adlı eser gelmektedir. Şair, bu eserinde fikirlerini tartışmak üzere cinlerin bulunduğu vadiye seyahat eder. Orada şairlere ilham ettikleri şiirler hakkında münakaşa eder.

Şair, burada şairlere ilham veren cin ve şeytanları alt ederek edebiyatta bulunduğu noktayı göstermek ve ilminin derinliğini hissettirmek amacıyla biraz da kendince şairlerle istihza ederek eserini kaleme almıştır.

Sonraki dönemlerde Ebu'l-'Alâ el-Ma'arrî (h.449-363) gelmektedir. *Risâletu'l-gufrân* isimli eseriyle yukarıda da değindiğimiz gibi, kelimâ bazı konuları ele almış ve eserinde karşı görüşlere göndermelerde bulunmuştur.²³

el-Ma'arrî'nin eseri, adından da anlaşılacağı üzere bir mektuptur. İbnu'l-Kârih ve Devhale lakaplarıyla anılan Ali b. Mansûr el-Halebî'nin (ö.424/1033) yılında Ma'arrî'ye yazdığı mektuba cevap olarak yazılmıştır. Bu mektupta zındıklıkla itham edilen Hallâc el-Mansûr, Beşşâr b. Bürd, Velîd b. Yezîd ve bazı cahiliye şairleri hakkında görüş ve tenkide yer vermiştir. Ma'arrî de cevap olarak yazdığı *Risâletu'l-gufrân*'da misafiri olarak gördüğü İbnu'l-Kârih'i yolculuğa çıkarmakta ve düşüncelerini şiirsel bir dil ile ifade etmektedir.

Risâletu'l-gufrân, iki bölümden oluşuyor. Mektuba asıl şöhretini veren birinci bölümdür. Burada Ma'arrî, misafir olarak nitelediği İbnu'l-Kârih'i övdükten sonra onu gökyüzüne bir seyahate çıkarır. Cennet ve cehenneme yolculuk yaptırır. Dünya hayatında dinden uzak oldukları bilinen bazı cahilliye şairlerini cennete görünce bunun sebebini sorar. Ma'arrî, sebep olarak yazmış oldukları bazı dinî içerikli şiirleri gösterir. Bu ve benzeri düşünceleri risalesine amaç olarak koyan Ma'arrî, İbnu'l-Kârih'in zındıklıkla itham ettiği bazı şahısları temize çıkarmak ve Allah'ın rahmetini

²² Muhammed Salih es-Suleyman, **er-Rihletu'l-hayâliyye fi's-şîri'l-Arabiyyî'l-hadîs**, İttihadu'l kuttâbi'l-Arab, Deyre'z-Zor, 2000, s. 13-14.

²³ Geniş bilgi için bkz. Menderes Coşkun, **Sözün Büyüsü**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2012, s. 179.

sınırlayan bazı kelamcılarını eleştirip Allah'ın (c.c.) rahmetinin sonsuz olduğu fikrini ortaya koymayı da hedef olarak belirlemiştir.

el-Ma'arrî, çağının inançları ve düşüncelerini sorgular. Bu sorgulamada düşünceye şiir kisvesi, şiire de düşünce gücü giydirir. Başka bir deyişle inançları şiirsel hassasiyetle, çeşitli psikolojik etkilerle dolu bir çerçeveye yerleştirir. Bizler, el-Ma'arrî'nin metnini okuduğumuzda düşünce alanına gireriz. Orada el-Ma'arrî çeşitli şekillerde karşımıza çıkar. Ancak bu çeşitlilik, metnini açıklamak için yeterli değildir. Metnin içerdiği bilgi, nihaî gerçeklere dayalı bilgiye, özellikle de dinî bilgiye terstir. Bu nedenle Ma'arrî, çağındaki bastırılmış fikirleri açığa çıkarır ve kolayca düşünülmecek şeyleri düşünmeye çağırır. O, her türlü mezhepçilikten ve her nereden gelirse gelsin kesin bilgidен kaçışın simgesidir. Böylece el-Ma'arrî, adeta okuyucuyu bir yok oluş iklimine atar veya âlemin özü olması hasebiyle yokluk iklimine nakleder.²⁴

Arap edebiyatında klasik anlamda hayalî seyahatin teşekkülü ve gelişim süreci bu şekildedir. Modern dönemde (mehcer edebiyatı bağlamında) yazılan eserlerin sadece isimlerini ve konu başlıklarını burada ele almakta yararlı buluyorum. Modern dönem hayalî seyahatin en meşhur örnekleri şunlardır.

1-*Fî Hânet 'i-İblîs* (İblis'in Meyhanesinde), Muhammed el-Furâtî, (ö.1978).

Yüz altmış beş beyitten oluşan şiirde şair, kendi çocukluk yıllarında cin tarafından şekerle kandırılıp peşinden sürüklenerek iblîslerin mekânına götürülme hikâyesini anlatmaktadır.

2-*Tercemetu Şeytân* (Şeytanın Hayat Hikâyesi), Abbas Mahmud el-Akkâd, (1889-1964).

İki yüz yirmi beyitten ibaret olan şiirde, şeytanın hayat hikâyesinden bahsedilmektedir. Şeytan içinde bulunduğu durumdan rahatsız olarak tövbe ve istiğfâr eder. Allah (c.c.), onu cenneti ile mükafâtlandırır. Fakat şeytan, Allah'ın dışında bir varlık olmanın muhakkak surette bir eksiklik olduğunu düşünerek,

²⁴ Adonis, **Arap Poetikası**, Emrullah İşler (Çev.) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,2014, s. 63.

Allah'tan kendisini ya mutlak ilah yapmasını ya da taşlaştırmasını ister. Şair, burada dünyada yaşayan hükümdarların durumuna işaret ederek felsefî düşüncesini dile getirmiştir.

3- *'Alâ Tarik'i-İrem* (İrem Yolunda), Nesîb Arîda, (1887-1946).

Bu eserde şair, maddî hayatın sıkıntılarına mukabil, rahatı ve huzuru aramaya koyulur. İki yüz kırk yedi beyitten oluşan şiirde şair, aradığı huzuru, İrem denilen mekânda bulur.

Kur'an'da İreme zatu'l-'imâd olarak geçen bu mekân, Şeddâd bin 'Ad tarafından altın, gümüş ve inci mercanlarla yapılan bir yerdir. Öyle ki; gün ışığında uzaktan bir kimse oraya bakamaz gözleri kamaşmış. Zamanla bu mekân çölde kaybolur ve sihirli bir mekâna dönüşür, ulaşmak imkansız olur. Oradaki hazinelere ulaşmak için gidenler helak olurlar. Şairin anlattığı mekân ise bu mekândan farklıdır.

4-*el-Komedyâ es-Semâviyye*, (Semâvî Komedyâ) Muhammed Fıratî, (1890-1978).

Şairin yazmış olduğu en büyük eserlerindedir. Bu eseri, 648 beyitten oluşuyor. Gök yolculuğunda bulunan şair, uzaylılarla insanlığın problemleri hakkında konuşur. Daha sonra şair, hüznü ve kederlerinden uzaklaşır. En sonunda âlem'i-vucûd'dan uzaklaşarak mukaddes nurla, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) nuruyla fena bulur.

5-*Hulmun Fî'l-Mirrîh* (Merîh Gezegeninde Bir Düş), Reşîd Eyyûb, (1872-1941).

Şairin Eyyûbiyyât divanında yer alan bu eseri, muhammes tarzda yazılmış olup on beş muhammesten oluşur. Şair, insanlığın problemlerinin çözümünü başka gezegenlerde aramaya başlar. Buna en uygun olarak da Mirrîh gezegenini seçer. Şairin ruhu, bir binekle Mirrîh'te dolaşır, gördüklerini gelip şaire haber verir.

6- *'Alâ Bisati'r-rîh* (Uçan Halı Üzerinde) , Fevzî Ma'lûf, (1899-1930).

Mutavvel olarak yazılmış olan eser, iki yüz yirmi beş beyitten oluşuyor. Bu yolculuk normal bir uçak yolculuğu ile başlıyor daha sonra şairin ruhu, kendi prangası ve hapishanesi olan bedenden ayrılarak yıldızlar arasına karışıyor. Ruh, kendi emellerini bu temiz âlemde ararken şairin bedenî hastalanır ve ruh, şairin bedenine geri dönerek, şairin vatanı olan yeryüzüne dönmesine yardımcı olur.

7-el-Ma'arrî Yabsuru (Ma'arrî Görüyor), Enîs el-Hurî el-Makdisî.

Felsefî olan şiirleri, yüz iki beyitten ve üç ana başlıktan oluşuyor. Bunlar hayret, şüpheler, kötümserliğin karanlığı ve nurun tecellisi şeklindedir.

Şiirin konusu kâinât, felekler, mahlukât ve yaratıcıya dair sorulardan oluşuyor. Bu sorular şairi şüpheler ve hayret denizin dehlizlerine götürür. Orada Ma'arrî'yi karanlıklar içerisinde bulur. Şair, Ma'arrî ile yaptığı konuşma neticesinde onu karanlıktan aydınlığa çıkarır. Böylelikle aydınlığa ve mutluluğa kavuşurlar.

8-el-Kevn ve 'ş-Şair (Kâinât ve Şair), Muhammed Hasen Fikkî, (?-1912).

Bu eser, yetmiş yedi beyitten oluşuyor. Şair bu eserde fezâ'nın katmanlarına hayalî bir seyahat gerçekleştiriyor. Fezâ'nın sakinleriyle konuşup onlara, hayır ve şer, ölüm ve hayat ile ilgili sorular soruyor. En sonunda hayata karşı iyimser olduğuna, hayr'ın şerr'e galip geleceğine dair düşüncelerini dile getiriyor.

9-Ebûnâ Âdem (Babamız Âdem), İbrahim el-Hûnî, (?-1907).

Eser, yetmiş altı beyitten oluşuyor. Dünyanın kötülüklerinden bunalan şairin ruhu, bu azaptan kurtulmak için bir mekân arayışına girip göğe doğru bir yolculuğa çıkar. Bu yolculukta karşılaştığı meleklerle beşeriyetin sorunları ve Hz. Âdem'in kıssası ile ilgili bazı sorular sorar. Hz. Âdem ile de konuşan şair, orada kalma isteğini bildirir. Fakat Âdem (as), ruh cesetten ayrılmadığı sürece bunun imkansız olduğunu ifade eder.

10-'Alâ Şâtii'l-A'raf (A'raf'ın kıyısında,) Muhammed Abd'ul-Mu'tî el-Hemşerî, (1908-1938).

Üç yüz yedi beyitten oluşan bu kaside, şairin ölüm ve fenaya yolculuğu ile başlar. A'raf, Kur'ân'ı-Kerim'de de geçtiği üzere hayalî değil, gerçek bir mekândır. Şairin hayal olarak seçtiği mekân ise buranın kıyısıdır. Hikâyenin sonunda Allah (c.c.) tarafından arzuladığı cennete gönderilir.

11- *Sevretun Fi'l-Cahîm* (Cehennemde İsyân), Cemîl Sudkî ez-Zehâvî, (1863-1936).

Dört yüz otuz üç beyitten oluşan bu kaside, otuz ayrı başlıktan oluşuyor. Hikâye, Zehâvî'nin ansızın dünya âleminde kabir âlemine göç etmesiyle başlıyor. Zehâvî, kabirde, korkunç görüntüye sahip sorgu melekeleri ile karşılaşır. Din ve dünya işlerine dair problemleri konuşurlar. Başka bir bölümde ise Zehâvî cahîm'de ilim, fikir, siyaset adamları, şair edîb ve sanatçılarla karşılaşır. Onlardan cahîm'de başlattığı isyana destek vermelerini ister.

12-*Melhametu'l-kiyâme* (Kıyamet Sahnesi), Abdu'l-Fettâh el-Kal'acî (?-1938).

Kıyamet sahnesinin şiirsel tasviri olan bu eserde şair, konuyu dokuz başlık altında ele almıştır. İlk üç başlıkta İsrâfîl'in sûr'a üflemesi sahnesi ile ilgilidir. Dördüncü bölüm hisâb'tan, beşinci bölüm mathâr'dan, yani cennetlilerin cehennemlilerden ayrılıp temize çıkmalarından, altıncı bölüm şefaatten, yedinci bölüm, cennetten, sekizinci bölüm cehennemden, dokuzuncu bölüm, insanların Allah'a ölümün kaldırılması yakarışından ve Allah'ın buna karşılık "Bugün zulüm yoktur, bugün zulüm yoktur." şekliyle cevap vermesinden bahsetmektedir.²⁵

1.1.4. Hayalî Seyahatte 'Abkar Örneği

'Abkar kelimesi *قَرَّ* *عَب* veya *قَرَّ* *حَب* kelimelerinden meydana geldiği düşünülmektedir. Sözlükte, çölde serabın parlaması, güzel kadın ve güzel şiir anlamlarına gelmektedir. Ayrıca 'Abkar'ın Arap yarımadasında cinlerin yaşadığı bir mekan olduğu ve orada bulunan cinlerin şairlerle irtibatı olduğu zannedilmektedir.

²⁵ es-Suleymân, *age*, s. 24-69.

Bu anlamların yanı sıra güzel, yeni ve ihtişamlı şeyler için ‘Abkar kelimesi kullanılmıştır.²⁶

Bu kelimeden türemiş olan عَبَقْرِيّ kelimesi üstün zeka ve dahi anlamlarına gelmektedir. Ayrıca bu kelime Kur’an’ı-Kerim’de مُتَكَبِّرِينَ عَلَى رُفْرَفٍ وَعَبَقْرِيٍّ حَسَانٍ onlar, yüksek, yeşil yastıklar ve harikulade güzel işlemeli düşeklere yaslanırlar²⁷. güzel ve ihtişamlı manasında kullanılmıştır.

‘Abkar, cahiliye dönemi Arap efsaneleri, hurâfeleri, ibadet ve inançlarını konu almasından dolayı seçkin bir yere sahiptir. ‘Abkar ilk olarak 1936’da bir önsöz ile altı bölüm halinde çıktı. 1949 yılında ise daha geniş bir önsöz ve on iki bölüm olarak tekrar basıldı. ‘Abkar’ın özeti şöyledir;

Birinci bölüm, “Fî tarikî ‘Abkar” başlığıyla, şairin seyahate hazırlığı niteliğindedir. Birçok mecer edebiyatı mensubu şairlerde görülen realiteden uzaklaşma, Şefik el-Ma‘luf’un da arzusudur. Bundan dolayı ilk bölümde düş ve uyanıklığın birbirinden farksız olduğu tezi savunulur. Şeytan, güler bir yüzle, bir bulut tarafından gölgelendiği halde şaire selam verir ve onu büyümlü bir mekân olan ‘Abkar’a götürmek istediğini söyler. Şair bu teklifi geri çevirmeyerek şeytanın sırtına biner. Böylelikle seyahat başlamış olur.

İkinci bölümde, şeytanın sırtında yapılan yolculuk, ‘Abkar’ın kapısında bekleyen ‘Arrâfe ile karşılaşma ile devam etmektedir. ‘Arrâfe, görüntüsü ile cehennemi andırmaktadır. ‘Arrâfe ile burada bir diyalog gerçekleşir. ‘Arrâfe bu konuşmasında insanoğlunun eksikliklerinden bahseder. Özellikle bencilliğe vurgu yaparak insanoğlunun bu illetten kurtulması gerektiğini söyler.

Üçüncü bölümde şair, ‘Arrâfe’den ayrıldıktan sonra cehennemdekilerin durumuna şahitlik eder. Uzaktan bir ses işitir. Bu ses, cinlerin emirinin sesidir ve acıyla çığlık atmaktadır. Bu bölümde şehvetin sebep olduğu günahlara dikkat

²⁶ el-Ma‘luf, **age**, s. 430-44.

²⁷ Rahmân suresi, 55/77.

çekilmiştir. Devamında bazı nasihatlerde bulunan cin, dünya lezzetlerinin geçici oluşundan ve asıl güzelliğin sevgi olduğu ve bunun da şehvetten azade olmuş ruhlar tarafından, âhîret âleminde gerçekleştirilebileceğini anlatır.

Dördüncü ve beşinci bölümlerde seyahatin uğrak yeri cehennem ve siccîn vadileridir. Nehru'l-gayy (günah nehri), kapısında Surhûb adında bir şeytanın bekçilik yaptığı, cehennemde bir nehrin adıdır. Burada şeytanın beş oğlundan bahsedilir. Bunlar; Seber, Dâsim, A'ver, Zelenbûr ve Misvat'tır. Bu şeytanlar, kötülük, bencillik, şehvet, arzu ve dalkavukluk için birer semboldürler.

el-Hevber ve'l-Hevcel ismini taşıyan altıncı bölümde, şairlere ilham veren cinler, sembolize edilerek anlatılmıştır. Yedinci bölümde, Hirâ'nın düşü, başlığıyla şair, Umeyye b. Ebi's-Salt'ın şakku's-sadr olayını anlatır. Sekizinci bölümde, kâhinlerin hikmeti başlığıyla, devlerin kapısında bekleyen Şıkk ve Satîh adında iki kâhin'in vaaz niteliğinde yaptığı konuşmalar vardır. Satîh'in kemiksiz yaratılması Şıkk'ın ise yarım bir yaratık oluşu, sembolik ifadelerle insan uzuvlarının tekâmülde bir karşılığı olmadığı, aksine gerçek yetkinliğin hikmet ile gerçekleşebileceği mesajını içermektedir.

Dokuzuncu bölümde, fahişelerin isyanı başlığıyla, cehennemde fahişelerin bedenden yoksun oldukları için azap çektiklerini ele alan şair, burada Hıristiyan inancında ölümcül günah olarak nitelendirilen bazı günahların başında gelen şehvet ile ilgilidir.

Onuncu bölümde şair, efsanevî bir kuş olan Anka kuşundan ve onun Rah ve Feynak adlı yavrularından bahsetmiştir.

On birinci bölümde, Hurâfe'nin konuşmaları adı altında Nasr b. Dehmân'ın hikâyesini ve Enahîd adlı fahişe bir kadını konu edinmiştir.

On ikinci bölümde şair, 'Abkar'dan bir çöle gider. Orada 'Abkarlılara ait kemikler ve kafatasları mevcuttur. Kemikler, ruh halini alır ve şair, kemiklerle konuşur. Gömülmek üzere bu kemikler, cinler tarafından 'Abkar'a taşınır.

Yukarıda farklı medeniyetlerde ve farklı dönemlerde yazılmış hayalî seyahat türlerine değinmiştik. Birbirlerinden etkilenmeleri ve benzer yönlerinin olması kadar farklılıklarının olması da bir o kadar doğaldır. Burada ‘Abkar’ın diğerleri ile benzer ve farklı yönlerine değineceğiz.

Hıristiyan inancında yedi ölümcül günah olarak kabul edilen şehvet, aç gözlülük, kibir, kıskançlık, oburluk, tembellik ve öfke, *İlahî Komedya*’da vb. eserlerde toplumsal düzenin günlük gereksinimlerini tertip etmek üzere tema olarak ele alınmıştır. *İlahî Komedya*’da cehennem tasviri, bu günahların karşılığı olarak çekilen cezaların kurgusu üzerine inşa edilmiştir.²⁸ ‘Abkar’da da benzer konular ele alınmıştır. Bazen karakterlerin nasihatları ile bazen karşılaşılan durum ile mesaj oluşturulmak istenmiştir. ‘Abkar’ı diğerlerinden ayıran özellik ise, benzeri eserlerde özellikle en meşhur olan *İlahî Komedya*’da şehvet günahının İslâm peygamberiyle örneklendirilerek anlatılmasına karşın, İslâm’a hakaret etmeyi amaçlayan bu düşünce, ‘Abkar’da mevcut değildir. Eserde geçen göğsün yarılması hadisesi, şeytanın bir bulut ile gölgelenmesi, İslâm peygamberinin yaşadığı benzer durumlara işaret edilmesi, istihza veya hakaret amaçlı olmadığı, sadece bu ve benzeri olayların, Arap zihin dünyasında karşılığı olduğuna dikkat çekmek amaçlıdır. ‘Abkar’ın önsöz’ünde Şefik el-Ma‘lûf’un, Kur’an’dan ve hadisten örnekler vererek düşüncesini delillendirmesi bunun önemli göstergelerindedir.

“*İlahî Komedya*’ya edebî haz ile bakanların gördükleri metaforik zenginlik, metafiziksel karmaşa, figüratif dilin yaratmış olduğu temaşa ve imge zenginliğinin”²⁹ ‘Abkar için de geçerli olduğunu söylememiz mümkündür.

1.2.‘ABKAR’DA İŞLENEN TEMALAR

‘Abkar’ın mutavvel Arap şiiri arasında, içerdiği konular itibariyle, hayalî seyahat türünde müstesna bir yeri vardır. Konusu, cahiliye dönemi Araplarında efsaneler, hurâfeler ve ibadetlerdir. Şefik el-Ma‘lûf, hayalî seyahat türünde yazmış olduğu bu eserinde, cahiliye dönemine ışık tutmakta ve geleneksel Arap düşünce

²⁸ Alighieri, *age*, s. 35-36.

²⁹ Alighieri, *age*, s. 57.

dünyasının izini sürmektedir. İslâmiyet'in zuhûrundan sonra Arap düşüncesine olan yansımalarını anlamaya katkı sağlamaktadır.

Özellikle reform döneminde Avrupa'da başlayan kutsal kitabı, İncil'i, mitolojilerden arındırma faaliyeti olan demitolojisasyon hareketinin kutsal kitabımız olan Kur'an'a sıçraması ve Kur'an'daki kıssaların tarihî gerçekliğinin sorgulanmaya başlanması³⁰ Arap cahiliye dönemi efsaneleri, ibadetleri ve hurâfelerinin bilinmesinin ayrı bir önem kazandığı kanaatini pekiştirmektedir. 'Abkar'da genel olarak iki tema işlenmiştir; Cahiliye ibadetleri ve hurâfeleri. Aşağıda bu iki tema üzerinde durulacaktır.

1.2.1. Cahiliye İbadetleri

Cahiliye dönemi Araplarda ibadet, çeşitlilik arz eder. Bunlar; yıldızlara, ağaçlara ve yıldızlardan düştüğüne inanılan gök cisimlerine yapılan ibadetlerdir. Kuyular ve dağların da takdis edilmesi, cahiliye Araplarında görülen bir nevi ibadet faaliyetleridir. Nitekim dağların eteğine ve suyun menbâına putlar bırakılırdı. Hint, Yunan ve diğer bazı kadim milletlerin yaptığı gibi az da olsa atalarını ilahlaştırma cahiliye Araplarında da görülmektedir.

1.2.1.1.Yıldızlara İbadet

Araplarda sabîlik, yani yıldızlara ibadet, veseniyet diye tabir edilen puta tapıcılıktan öncedir. Putlara isnâd edilen isimlerin, yıldızların sıfatı olduğu rivayet edilir. Yıldızlara ibadet etmenin Hz. Muhammed'in (s.a.v.) anne tarafından dedesi olan Ebu Kebşe'nin icadı olduğu söylenir.³¹ Hz Muhammed, Mekke'de müşriklerin putlara olan ibadetine karşı çıkıp onları tevhid dini olan İslâm'a davet edince, İbn Ebâ Kebşe olarak künyelendirilmesinin sebebi, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) dedesi gibi, Arapları, atalarından daha önce görmedikleri bir dine davet etmesidir.³²

³⁰ Demir, **age**, s. 46-52.

³¹ el-Ma'lûf, **age**, s. 13-14.

³² Muhammed Senâullah el-Mazherî, **et-Tefsiru'l-Mazheri**, Gulâm Nebî, et-Tûnûsî (Thk.), h.1412, c. IX s. 132.

Kabileler ibadet ettikleri yıldızlar itibariyle farklılık arz eder. ‘Ad ve Kinâne kabileleri Ay’a, Himyer kabilesi Güneş’e, Meysem kabilesi Deberân’a, Lahm ve Cuzâm kabileleri, Muşterî adındaki yıldıza, Tay kabilesi Suheyl yıldızına, Kays kabilesi Şi’râ adındaki yıldıza, Esed kabilesi Utarid’e, Gatafân ve Kureyş kabileleri Zuhre yıldızına ibadet ederlerdi.³³

Cahiliye Araplarında yıldızlar ile ilgili efsaneler mevcuttur. ‘Abkar’da geçen Enâhîd (Zuhre) yıldızı ile ilgili efsane şöyledir; Enâhîd adındaki kadın, zina ettiği için yıldıza dönüşmüştür. Şair, ‘Abkar’da Hurâfe’nin konuşmaları adlı on birinci bölümde Enâhîd’i konu edinmiştir.

*Allah, (c.c.) Âdem’i (as) yaratmak istediğinde meleklerle, yeryüzünde bir halife yaratacağım dedi. Melekler dediler ki; yeryüzünde kan döküp fesat çıkaracak birini mi yaratacaksın, biz seni hamd ile tesbih edip, takdis ederken. Allah (c.c.), Âdem’i yaratıp onun zürriyeti, yeryüzünde fesat çıkarınca melekler; bunlar mıydı ya Rabbî yeryüzünde halife olarak yarattığın?*³⁴ Rivayet olunur ki; Allah (c.c.), onlara aralarında en faziletli üç kişiyi seçmelerini ister. Bunlara yeryüzüne gidip insanları hakka davet etmelerini emreder. Melekler de Allah’ın (c.c.) emirlerini yerine getirirler. Birgün yanlarına bir kadın gelir, onları aldatır, onlara içki içirip insanları katletmelerine ve Allah’ın (c.c.) dışında bir şeye ibadet etmelerine sebep olur. Melekler, bu kadına göğe yükselmenin yolunu öğretirler, kadın göğe yükselir ve yıldıza dönüşür işte bu, Zuhre adındaki yıldızdır. Meleklerle de dünya ve ahiret azabı arasında tercih yapmaları istenir. Melekler dünya azabını tercih ederler. Melekler Babil’de bir kuyuda beklemektedirler. Sihirbazlar gelip onlardan sihir öğrenirler.³⁵

1.2.1.2. Ağaçlar Kuyular ve Dağların Takdis Edilmesi

Cahiliye döneminde Araplar, yıldızlara ibadetin yanında ağaçlar kuyular ve dağlara da bir takım inançlar yükleyerek ibadet ederlerdi. Şairin onuncu şiirde konu edindiği nubuat ağacı, bu türdendir. Bu ağacın yanı sıra büyük ve yeşil bir ağaç vardır. Her yıl bu ağaç ziyaret edilip kurbanlar kesilir ve etrafında tavaf yapılırdı.

³³ el-Ma’lûf, **age**, s. 13.

³⁴ el-Bakara 2/30.

³⁵ el-Ma’lûf, **age**, s. 16.

Mekke’de bulunan ‘Anavât isimli ağacı takdîs edip silahlarını bu ağaca asarlarmış. Menâhil adındaki ağaçta ruhların ikamet ettiği düşüncesiyle kurbanlar kesilir, kesilen hayvanın eti ağaca asılmış. Kutsadıkları ağaçlar arasında incir ağacına benzeyen ve yılanların en çok sevdiği himâte adındaki ağaç da bulunuyor. Aşer adındaki ağacın şeytanların barınak yeri olduğuna inanılırdı.³⁶

Araplar, dağların insan üzerinde etkisi olduğuna inanırlardı. Örneğin Ebû Kubeys dağının baş ağrısını izale ettiğine inanılırdı. Dağlar gibi, kuyuları da takdîs eden Araplar, Kabe’nin yanında bulunan kuyunun başına Hubel adındaki putu dikmişlerdi. Kuyuların takdîs edilmesiyle ilgili efsane şöyledir; Curhum kabilesine mensup bir adam, içinde altın, gümüş vb. süs eşyalarının bulunduğu, Kabe’nin yanındaki kuyuya iner, kabe’ye hediye olarak sunulan oradaki eşyaları çalmak isterken Allah katından bir taş gelir ve kuyuyu kapatır. Curhum kabilesinden olan bu kişi, orada mahsur kalır. Daha sonra insanların yardımıyla oradan çıkartılır. Bu olaydan sonra kuyuya, kapatan, mahsur bırakan anlamında Ahsef ismi verilir.³⁷

1.2.1.3.Putlara İbadet

Putta tapmanın ilk izlerine Hz. Nuh döneminde rastlanılmaktadır. Arap cahiliye döneminde putta tapıcılık Mekke’den ayrılan kimselerin yanlarına Kabe etrafından topladıkları taşları alması ve yolculuk esnasında Kabe’de yapılan ibadetlerin(tavaf gibi) benzerlerinin bu taş vasıtasıyla yapmalarıyla başlamıştır. Bu rituel giderek onlara güzel gelmiş ve artık sevdikleri şahsiyetlerin putlarını yaparak onlara ibadet etmeye başlamışlardır.³⁸

Putta tapıcılık, cahiliye dönemi Araplarda en yaygın olarak bilinen ibadetlerdendir. Rivayetlere göre Kabe’ye putu getiren ilk kişi Amr b. Luhay’dır.³⁹

³⁶ el-Ma’lûf, **age**, s. 18

³⁷ el-Ma’lûf, **age**, s. 19-20.

³⁸ Geniş bilgi için bk. İbn el-Kelbî, **Putlar Kitabı**, Beyza Düşüngen(Çev), Pınar yayınları, İstanbul, 2003. s.32.

³⁹ İbn el-Kelbî, **age**, s. 41.

Kur'an'da geçen Vedd, Suv'a Yeğûs Ye'ûk ve Nesr adındaki putların o dönemde bulunduğunun kesin delilidir.⁴⁰

İbnu'l-Kelbî'nin *Kitâbu'l-esnâm* isimli eserine istinaden Hicaz, Necd ve Kuzey Arabistan bölgelerinde cahiliye dönemi Arapların ibadet ettikleri en meşhur putların sayısı on yedidir. Tek tek ele alıp incelemek konumuzun sınırlarını aşacağından sadece isimlerini zikretmek ile yetineceğiz. Bunlar; Lât, Menât, Uzzâ, Hubel, Ye'uk, Yeğûs, Vedd, Nesr, 'İmyanes, İsaf, Menâf, Sa'd, Zu'sşerr, 'Aim, Teym, Marhab ve Teym adındaki putlardır. Aynı puta farklı isimlerin de verildiği de olmuştur. Biz, en meşhur olanları zikrettik.⁴¹

Hubel, Uzzâ, Menât, Lât ve Vedd putları en meşhur ve en büyük putlardandır. Kısaca bunların ne anlam ifade ettiğine değinmemiz konunun anlaşılmasına katkı sunacağını ümit ediyoruz.

Hubel, Kabe'de bulunan en büyük putlardandır. Kırmızı taştan insan suretinde yapılmıştır. Kureyşliler sağ eli kırık bir vaziyette onu bulmuşlar ve elini altın ile onarmışlardır. Ona Hubelu Huzeyme ismi de verilirdi. Nitekim onu ilk diken kişi, Huzeyme b. Mudrike b. İlyas b. Mudâr'dır.⁴²

Uzzâ, Kureyş kabilesinin büyük putlarından. Uzzâ'nın bir ağaç olduğu ve etrafında putların dikili olduğu söylenir. Başka bir rivayete göre ise o bir şeytandır. Peygamber efendimiz Mekke'yi fethedince Nahl vadisinde bulunan Uzzâ'nın üzerine Hâlid b. Velîd'i yollar, Halid b. Velîd, Nahl vadisine gider ve kellesini alıp peygambere getirir ve şöyle der; İşte bu Uzzâ'dır ve Arapların artık Uzzâ'sı yoktur.⁴³

Lât, kelimenin etimolojisi, kim olduğu ve nerede bulunduğu ile ilgili farklı görüşler vardır. Bir rivayete göre Lât, bir kaya parçasıdır. Amr b. Luhay, bu kaya parçasının yanında durarak hacılara su dağıtırdı. Başka bir rivayete göre, Sâkif kabilesinden bir adam öldüğünde Amr b. Luhay, bu adam ölmedi kayanın içine girdi demiş ve ona ibadet etmelerini emretmiştir. Bir diğer rivayete göre, hacılara su

⁴⁰ Nûh, 71/23.

⁴¹ Muhammed İbrâhim el-Feyyûmî, *Târihu'l-fikri'd-dinîyyi'l-câhhili*, Daru'l-fikri'l-Arabî, s. 414.

⁴² Ebu Mûnzîr Hişâm b. Kelbî, *Kitâbu'l-Asnâm*, Dâru'l-kutubi'l-Mısr, 2000, s. 28.

⁴³ el-Kelbî, *age*, s. 26.

dağıtan adamın kabri, kendi suretinde yapılan bu taşın altındadır. Araplarda kayalara veya taşlara kudsiyyet atfedilmesi yukarıda da değindiğimiz gibi bilinen bir durumdur.⁴⁴ Lât sözcüğünün sonuna “ta” harfi eklenerek ilâh lafzından türetildiği ve müennes yani tanrıça olduğu Taberî’nin tefsirinde mevcuttur.⁴⁵

Menât, Kur’an’ı kerimde Lât ve Uzzâ ile birlikte ismi zikredilen üçüncü puttur. Necm suresi on dokuzuncu ayette geçen *siz Lât ve Uzzâ’ı ve onların üçüncüsü olan Menât’ı görmediniz mi?* Şeklinde zikredilir. Arap cahiliye döneminde üçü de kadın olarak bilinirlerdi yani tanrıçalar olarak kabul edilirdi. Menât’ın yeri ile ilgili farklı rivayetler mevcuttur. Yedi farklı yerde olduğu rivayet edilmiştir.⁴⁶ Hazrec ve Evs kabilelerinin yani Yesrib ehlinin çok yücelttiği ve değer atfettiği bir puttur.

Vedd, ‘Amr b. Luhay tarafından ‘Avf b. Uzre b. Zeyd’e verilmiştir. O da putu Vadi’l-kurâ’ya götürüp dikmiştir. Kendi oğluna “Abdu Vedd” ismini veren ilk kişi olmuştur. Bazıları kelimenin başında bulunan vav harfini hemzeye tebdil ederek okumuşlardır.⁴⁷ Kelbî: *Malik b. Hârise, bana Vedd’i öyle bir tasvir et ki, ona bakıyormuş gibi olayım.* Malik; *“O’nun boyu uzun idi. Biri altta öbürü üstte giyilen iki tane elbise ile örtülüydü. Elinde kılıç, boynunda yay vardı. Önünde, ucunda bayrak olan bir mızrak ve okların içinde bulunduğu deriden bir kap vardı.”*

Vedd masalsı bir anlatım ile ‘Amr b. Luhay tarafından Tihâme’ye nakledildiği rivayet edilen puttur. Vedd, giyinik bir vaziyette kılıç ve yayını kuşanmış, elinde kargı önünde deri bir sadak bulunan uzun boylu bir erkek heykeli idi. Sonra bunu ‘Avf b. Uzre teslim alarak Dûmetu’l-Cendel’e dikmişti. Böylece bu aile, Vedd’in koruyucu ailesi oldu. ‘Avf kendi oğluna da Abdu Vedd adını koymuştu. Bu isim bundan sonra Araplarca kullanılmaya başlanmıştır. Anlatıldığına göre, büyük tapınaklarla birlikte Tebük seferinde imha edilmiştir.⁴⁸

⁴⁴ el-Feyyûmî **age**, c. I, s. 415.

⁴⁵ Muhammed ibn Cerîr et-Taberî, **Tefsiru’t-Taberî**, (Thk.) Abdullah b. Abdu’l-Muhsin et-Turkî, Daru’l-Hicr, 2001, c.VII, s. 486.

⁴⁶ el-Feyyûmî, **age**, s. 418.

⁴⁷ el-Feyyûmî, **age**, s. 421

⁴⁸ Eyyüp Tanrıverdi, “Eski Arap Paganizmi”, **Doğu Edebiyatı Dergisi**, S.4, 2008, <http://www.doguedebiyati.com/doguedebiyati-4.pdf>, (23.05.2016), s. 74-78.

İbadet edilen putların özellikleri, kabileden kabileye farklılık arz eder. ‘Ad kabilesinin putları taştan, Semûd kabilesinin demirdendi. Kelb, Suv‘a Benu Murâd, Hevâzin ve bazı Yemen kabilelerinin ibadet ettikleri putlar, at şeklindedir. Kabilelerin kendilerine ait putlarının olmasının yanı sıra, her evde bir put bulunurdu. Sefere gidilirken bineğe binilmeden önce ve seferden dönülürken eve girilmeden önce bu putlar mesh edilirdi.⁴⁹

Şair, ‘*Abkar*’ın on birinci bölümünde, Hurâfe’nin konuşmaları başlıklı pasajda, sonradan yıldıza dönüşecek olan Enâhid adlı kadın ile Hubel olduğunu iddia eden genç arasında yaşanan kısa süreli aşkı konu edinmiştir. Hubel ve Enâhîd üzerinden zinâ günahına dikkat çekmiştir. Şair, zinâ eden kadının çektiği ızdırabı ve sonradan ateşe dönüşüp yıldıza dönüşmesini, bir ressam gibi betimlemiştir.

Onuncu şiirde el-Anka isimli bölümde şair, Anka’nın yavrusu olan Rah’ın Arapların kutsal kabul ettikleri nubuât isimli ağaca sarıldığı, gövdesinden kan emdiği ve etrafında Hubel, Lât, Menât ve Uzzâ putlarının olduğu, ağacın yapraklarının gri ve meyvelerinin renkli olmasından bahseder. Birçok unsurun bir arada verildiği bu sahnede, şairin muradının çok fazla açık olmadığını söyleyebiliriz.

1.2.2. Cahiliye Hurâfeleri

Şairin on birinci bölümde ele aldığı Hurâfe’nin aslı şudur. Rivayet olunur ki, Uzre kabilesinden olan Hurâfe adında bir adama cinler musallat olur. Bu adam bir süre cinler arasında yaşar. Cinlerin arasından kabilesine dönünce yaşadıklarını ve orada gördüklerini anlatır. Fakat kabilesi ona inanmaz ve bu olaydan sonra yalan konuşulduğu zaman, Hurâfe’nin konuşmalarındandır denilirdi.⁵⁰

Bir takım örnekler üzerinden hakikat ve hurâfeler arasında ilişki ve benzerlikler kurmak mümkündür. Ölüler ile birlikte süs eşyalarının gömülmesi, ruhun tekrar bedene döneceği inancıyla ilişkisi kurulabilir. Aynı şekilde kadınların özel günlerinde bazı putlara yaklaşmalarının yasak olması⁵¹, daha sonra bu

⁴⁹ el-Ma‘lûf **age**, s. 22.

⁵⁰ el-Ma‘lûf, **age**, s. 39-40.

⁵¹ el-Kelbî, **age**, s. 56.

davranışın İslâm inancına, kadının özel günlerinde ibâdet etmesinin ve kutsal mekânlara girmesinin haram olması şekliyle yansımış olması, hakikât ve hurâfelerin birbirleriyle irtibatlı olduğunun işaretidir.

'Abkar'da da sıkça kullanılan gösterişli taşlar, gök cisimleri vb. nesnelerin, Araplar üzerindeki tesirlerini, Haceru'l-esved'in bizzat İslâm peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.) tarafından taltif edilmesi ve kendi elleriyle Kabe'nin köşesine konulmasından anlamak mümkündür. Kabe'yi ziyaret eden hacıların Haceru'l-esved'i selamlamaları ve ulaşabilirlerse öpmeye çalışmalarının sünnet olması, bu minvalde değerlendirilebilir.

Allah (c.c.) tarafından gönderilen şariatların peygamberlerinin ölümünden sonra insanlar tarafından dönüştürülerek bir takım değişiklikler yapılarak devam ettirilmeleri, hurâfe'nin kelime anlamının değiştirilen, tahrif edilen, anlamında olması, hurâfelerin köklerinde hakikâtlere olduğu düşüncesini desteklemektedir. Bunun yanı sıra hakikâten çok uzaklaşmış ve artık hakikâtle hiçbir ilgisi kalmamış hurâfeler de mevcuttur. Konumuzun sınırları itibariyle şairin şiirlerinde ele aldığı başta 'Abkar denilen mekân ve o mekânda karşılaşılan hurâfeleri aşağıda ele alacağız.

1.2.2.1. 'Abkar ve Gizli Yerler

Şiirde mekân olarak kullanılan 'Abkar, Araplar arasında cinlerin yaşadığı meçhûl bir vadi olarak bilinir. Güzel kavramı yerine de kullanılır. Beğenilen bir şey için "sanki Abkar'ın cinlerindedir." şeklinde Araplar, beğenilerini ifade ederler.⁵² 'Abkar ile birlikte Hadre mevt, Ard'û-vebâr ve Bilâdu'l-hûş, Arapların efsûnlu ve gizli yer olarak inandıkları mekânlardandır.

1.2.2.2. Şiirin Şeytanı

Arap toplumunda hitabet sanatının insanları etkilemek için kullunıldığı bir dönem olan cahiliye döneminde şiir, adeta bir sihir görevi görmekteydi. Yunan toplumunda benzeri bir faaliyetin sofistler tarafından uygulandığı ve benzerlikler arz

⁵² Ebû İshak ez'-Zeccâc, **Me'âni'l-Kur'ân ve İ'rabuhu**, c. V, s. 104.

ettiği görülmektedir. Sofistlerin sokak ortasında çelişkili ifadelerle ve lafazanlıkla insanları etkilemeye çalıştıkları ve çoğu zaman hakikâti perdelemeye çalıştıklarını söylenebilir. Bu faaliyet her ne kadar olumsuzmuş gibi görünse de sonu hakikât olan bazı fikir ve düşüncelerin ortaya çıkmasına ön ayak olduğu inkâr edilemez.⁵³ Arap cahiliyesinde şairlerin sokak ortasında çarşı ve pazarlarda insanların karşısına çıkıp bazen irticâlen bazen de önceden yazdıkları şiirlerle insanları etkilemeye çalıştıkları görülüyor.⁵⁴ Çoğu zaman bir kazanç aracı olarak da kullanılan hitabet ve şiir sanatı, savaş vb. toplumsal olaylarda bir araç olarak da kullanılırdı.

İbn Hâldûn, *Mukaddime* adlı eserinde nübüvetten bahsederken insanların gaybı bilme kabiliyeti olduğundan ve her insanda bu kabiliyetin derece derece olup bunu geliştirmek için teknikler de bulunduğundan, peygamberlerde ise bu kabiliyetin kâhin ve arrâf olan insanlarda bulunan kabiliyetten farklı olarak, mükemmel safiyet ve temiz kalplerinden ötürü, en had safhada olmakla peygamberlerin her an gayb âlemi ile irtibat kurabildiklerinden bahseder.⁵⁵

Arap cahiliyesinde şiirin yerine ve karşılığına dikkat çektikten sonra bu şiirlerin nasıl yazıldığı ve şairlerin bu olağanüstü sözleri nereden ve nasıl elde ettikleriyle ilgili insanlar tarafından sorgulanmaya tabi tutulmuş ve çeşitli efsaneler oluşturulmuştur. Şiirin az sözcükle çok anlam ifade etme özelliğinden hareketle, Hz. Âdem'e öğretilen isimlerin, tümelin bilgisi olması ve sadece kavramların öğretilmiş olması, ilk insandan bu yana insanların çok anlamlılık ile muhatap olduğu fikrini bize vermektedir. İnsanoğlunun ilk söz ve sözcüklerinde dil-duygu birlikteliğinin, dil- mantık birlikteliğinden fazla oluşu, şiirsel ifadelerin insanlığın başlangıcından beri olduğu fikrini güçlendirmektedir. Şiirde geçen sözcüklerin lafız olmaktan soyutlanıp mesaj ve anlam ifade etme özelliğini yitirmesi, tıpkı heykellerde taşın ya da mermerin aradan çıkması ve ortaya çıkan suretin bir anlam ifade etmesi ve artık mesajın kendisi olması yani bizatihi değer kazanması gibi, şiirin insanları etkilemesi bakımından önem arz eder. *Gerçek şairler için kelimeler, durmadan değişen ve oluş halindeki varlığın esrarını araştırma ve ona nüfuz etme vasıtasıdır. Şair ilhamına ve*

⁵³ Ahmet Arslan, **İlk Çağ Felsefe Tarihi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008, s. 21

⁵⁴ Sa'îd el-Efgânî, **Esvâku'l-Arab fi'l-cahili ve'l-İslâm**, (bty), s. 122-123.

⁵⁵ İbn Haldûn **el-Mukaddime**, Abdu's-Selâm eş-Şeddâdî, (Thk.), beytu'l-funûn ve'l-'ulûm ve'l-âdâb, (byy), (bty) c. I, s. 146-174.

*sempatisine tabi olarak ve lisan aletini kullanarak, varlığı anlar, ifade eder. Kendisinin ve hem cinslerinin idrak sahasını genişleterek, bir anlamda dünyayı yeniden biçimlendirmek suretiyle teshir eder (büyüler).*⁵⁶

Adonis, Arap poetikası kitabında nazımdan önce şiirsel nesrin varlığından söz eder.⁵⁷ Şiirin hem fitrî hem de ilahî yönünün olması, Arap toplumunda şairlerin tabiatüstü varlıklarla irtibat kurduğu fikrini meydana getirmiştir. Kur'ân-ı Kerimde de Mulk suresinde, cinlerin gökten haber aldığı ve bu haberleri yeryüzündekilerle paylaştığı bilgisi mevcuttur.⁵⁸ Böylelikle tabiatüstü varlıklarla irtibat kurmanın mümkün olduğu ilahî kelimelerle ispatlanmıştır.

Maverdî, *Edebu'd-dunyâ ve'd-dîn* adlı eserinde Ferezdak ile Cerîr arasında yaşanan bir hikâyede farklı zaman ve mekânlarda benzer şiirleri inşâd etmelerine, onlara ilham eden cinin aynı cin olduğuna ve aynı düşüncelerin kalplerinde meydana gelmesine değinerek, aklî sezgi (hads) üzerinde durmuştur.⁵⁹

Sokrates'in bilgisini veya bilgeliğini yokladığı ilk gurup insan siyasetçiler, devlet adamlarıdır. Ancak onların devletle, siyasetle ilgili hiçbir şey bilmediklerini görür. Devlet adamlarından sonra yöneldiği ikinci gurup insan ise geleneksel bilgeliğin temsilcileri olan şairler, tragedya ve övgü yazarlarıdır. Ancak onlara kılavuzluk eden şeyin de bilim değil, sadece kutsal esin olduğunu, yani bir tür içgüdü olduğunu görür. Onlar söyledikleri şeyin anlamını bilmeyen kâhinlere benzemektedirler (Sokrates'in Savunması, 21 b-22 c).⁶⁰

Yukarıda verdiğimiz bilgiler doğrultusunda şair, altıncı şiirde şiirlerin şeytanları olan Hevber ve Hevcel'i konu edinmiştir. Birincisinin, güzel sözleri, ikincisinin ise kötü ve çirkin sözleri şairlerin kalbine ilka ettiğinden bahsetmiştir.

---

⁵⁶ Uçar, **age**, s. 14-15.

⁵⁷ Adonis, **age**, s. 15-16.

⁵⁸ el-Mulk, 67/5.

⁵⁹ Ebu'l-Hasan el-Maverdî, **Edebu'd-dunyâ ve'd-dîn**, Mustafâ Abdu'l-Kâhir Atâ (Thk.), el-Kutubu'sekâfi, Beyrût, 2008. s. 13-14.

⁶⁰ Arslan, **age**, s. 94.

1.2.2.3. Arrâfe ve Kehhâne

Arrâfe, falcı kadın demektir. Kehhâne ise kâhinlik yapan kadına denir. Bir görüşe göre Arrâfe geçmişten haber verir. Kehhâne ise hem geçmişten hem de gelecekte haber verir⁶¹. İbn’i-Haldun *Mukaddime*’sinde kehânetin insan nefsinin özelliklerinden olduğunu söyler. Şöyle ki; insan nefsi, beşeriyetten bir üst olarak görülen rûhiyete geçmeye uygun yaratılmıştır. Peygamberlerin kesb olmaksızın ve herhangi bir harekete ihtiyaç duymaksızın bir anlık beşeriyetten melekîyete geçmesi bu kabildendir.⁶²

Sekizinci şiirde şair, kâhinlerin hikmeti bölümünde, Satîh ve Şıkk adında iki kâhinden bahseder. Satîh’in, Satîh b. Mazin b. Gassân olduğu rivayet edilir. Yaratılış itibarıyla sıra dışı bir görüntüye sahiptir. Kemiksiz olduğu ve yüzünün göğsünde olduğu, baş ve boynunun da bulunmadığı söylenir. Yürümek istediğinde yerden sürüklenerek gittiği de anlatılanlar arasındadır. Yine efsaneye göre üç yüz yıl yaşamıştır. Zayıf ve sıksa doğan çocuklara bu yüzden Satîh denilirmiş. Şıkk ise Şıkk b. Enmâr b. Enzâr’dır. Şıkk’ın yaratışı da Satîh gibi sıradışıdır. Şöyle ki; yarım bir insan görünümündedir. Yarım yüzü, bir eli, bir gözü, bir de ayağı vardır.

Şair, yaptığı bu hayalî seyahette kâhinlerle karşılaşır, kendilerinden öğüt vermelerini ister ve kâhinler de şaire bazı nasihatte bulunurlar. Satîh, Allah’ın (c.c.) kendisine sonsuz merhamet ettiğini ve vücudundan kemiği alarak yerini hikmetle doldurduğunu söyler. İnsanların hikmetle hareket etmeleri gerektiğini, kaza ve kader kılıcının boyunlarında bekletildiği bir dünyada abesle iştiğal ettiklerine dikkat çeker. Şıkk ise, Allah’ın kendisini yarım yaratmasındaki hikmetinden bahseder. “*Bir elinin yaptığı diğeri yıkıyorsa iki ele ne hacet, her iki göz hikmet ile bakmıyorsa iki göze ne hacet*” diyerek insanın iki zıt yönüne işaret etmektedir. İnsanlardan hem iyilik hem de kötülük sadır olduğuna dikkat çekerek mutlak iyiliğe ulaşmayı öğütler. Hikmete ulaşmanın en doğru yolu da az konuşmaktan geçtiğini vaaz eder.

⁶¹ el-Feyyûmî, *age*, s. 527.

⁶² İbn Hâldûn, *el-Mukaddime*, Hâmid Ahmed Tâhir (Thk.), Dâru’l-fecr li’t-tirâs, Kâhire, 2004, s. 566.

1.2.2.4. İblisler ve Mekânları

İblîs, اِبْلِيسْ kökünden pişman oldu, hayrete düştü, mahzun oldu anlamlarında şeytanın isimlerindendir⁶³. 'Abkar'da cehennem, siccîn vadisi ve gayy nehri iblîslerin yaşadığı mekânlardır. Siccîn Mutaffifîn suresinde, gayy Meryem sûresinde, cehennem ise Kur'ân'ın muhtelif surelerinde birçok kez zikredilmektedir. Dördüncü şiirde şair, gayy nehrinden, beşinci şiirde siccîn vadisinden ve İblîs'in oğullarından bahsetmektedir. Araplarda İblîs'in oğulları olarak bilinen ve şairin de konu edindiği İblisler beş tanedir. Bunlar; Seber (savaş şeytanı) Vâsım (noksanlıklar şeytanı), A'ver (şehvet şeytanı), Zelenbûr (mal şeytanı), Misvat (yalan şeytanı)'tır.

Şair, her birisine ayrı başlıklar açarak toplumda hangi vazifeyi gördüklerini şiirinde işler. Kendi dönemi ve zihin dünyasıyla onların hangi kılığa girdiğini gözler önüne serer. İblîslerin oğullarından en büyüğü Misvat, yani yalan şeytanı olduğunu bildirir. Nitekim kendi ifadesiyle Misvat atını alıp meydana çıkmadan hiçbir kötülük meydana çıkmaz. İblîs'in oğulları beşinci şiirde tafsilatlı bir şekilde ele alınmıştır.

1.2.2.5. Cinler

Cinlerin varlığı ile ilgili bir şüphe yoktur. Fakat ne olduklarıyla ilgili farklı görüşler mevcuttur. Cinler, insan olmayan varlıklardır. Cinler, insanlar ve insanların ruhları arasında bulunan varlıklardır. Cinler, duyu organlarımızın idrak edemediği her şeydir. Cinler, ateşten varlıklardır. Cinler, havadan meydana gelmiş varlıklardır.⁶⁴ Şeklinde birçok tanıma rastlamak mümkündür. Herkesin üzerinde ittifak ettiği, görünmez varlıklar olduklarıdır. Bu yüzden gözle görülen ins kelimesine mukabil gizlenen ve görüneyen anlamında cin ismi ile isimlendirilmişlerdir. Çoğulu cinân'dır. Cinlerin mertebeleri de mevcuttur. Bunlar; Şeytan, 'İfrît, Mârid, 'Amir, Melîk ve Ervah'tır. İnsanlar arsında yaşayanlara 'Amir, çocuklara musallat olanlara Ervah, kötülük yapanlara Şeytan, kötülükte ileri

⁶³ Tâcu'l-'arûs, اِبْلِيسْ.

⁶⁴ Muhâmmed b. Abdullâh eş-Şiblî, **Âkâmu'l-mercân fi ahkâmi'l-cân**, Mektebetu'l-kur'ân, Kahire, (bty), s. 23.

gidenlere Mârid, kötülükte aşırıya gidenlere 'İfrît, iyilik yapanlara ise Melik denilir.⁶⁵

Muhakkak cinler ile ilgili araştırma çok daha geniş olabilir; fakat bizim cinleri konu olarak ele alışımız 'Abkar ile irtibatlı olduğundan daha fazla bilgiye gerek olmadığı kanaatindeyiz. Cinlerin sesleri ve binekleri ile ilgili birkaç bilgiyi ele almanın şiirlerin anlaşılmasına katkı sunacağına inanıyoruz.

Cahiliye Araplarının inanışlarına göre, cinler metruk kalıntılarda, ıssız arazilerde, karanlık ve çorak yerlerde yaşarlarmış. Cahiliye Araplarından bazılarının iddiasına göre cinler, karartı halinde görülmüşler ve onlardan bazı anlaşılmaz sesler, gürültü şeklinde duyulmuştur.⁶⁶ Araplar, cinlerin bazı hayvanlar ile ilişkilerinin olduğuna inanırlardı. Bunlar horoz, karga, güvercin, kirpi, tavşan, ceylan, Arap tavşanı ve yılanıdır. Şiirde şeytan, şairi bir bineğe bindirerek Abkar'a doğru yola çıkar ve Abkar'ın büyüleyici dünyasında onu gezdirir.

1.2.2.6. Gîlân ve Su'alâ

Gîlân, gûl kelimesinin çoğuludur.⁶⁷ Türkçe'de dev diye tabir edilen bir çeşit mitik ve efsanevî yaratıktır. İnsan ve hayvanları yiyerek beslenir. Teebbeta Şerran tarafından öldürüldüğü söylenir. Araplarda gîylan'ın öldürülmesi ile ilgili şöyle bir rivayet de mevcuttur. Onu sadece bir darbeye öldürebilirsin. Eğer ikinci bir hamleye teşebbüs edersen o ölmez.⁶⁸

Su'alâ, si'lat'ın çoğuludur. Kadın cinlerden birinin ismidir. Sefere çıkan insanları korkutur. Araplar, gözleri ve zekası keskin, hareketleri seri, genç kızlar için de bu kelimeyi kullanırlar.⁶⁹ Başka bir rivayete göre Su'alâ, insanlara gündüz, Gîlân ise gece görünür.

⁶⁵ el-Feyyûmî, **age**, s. 516.

⁶⁶ el-Feyyûmî, **age**, s. 517.

⁶⁷ el-Mu'cemu'l-vesît, **عَوْل**, Dâru'd-da've, Bty, s.667.

⁶⁸ el-Ma'lûf, **age**, s. 78-79.

⁶⁹ el-Ma'luf, **age**, s.74.

1.2.2.7. Efsanevî ve Mitolojik Kuşlar

Araplarda, diğer milletlerde olduğu gibi bir takım efsanevî ve mitolojik kuşlar mevcuttur. Bazı oryantalistlere göre dinlerin kaynaklarının mit ve efsanelerin oluşu veya efsanelere dönüştürülen bazı hakikâtlere mevcut olması, dîn'in anlaşılması noktasında, mitik unsurlarının bilinmesini gerekli kıldığı düşüncesindeyiz. Şefik el-Ma'lûf, 'Abkar isimli eserinde bu unsurları edebî bir üslupla bizlere tanıtmaktadır. Şiirde onuncu bölümde geçen mitolojik ve efsanevî kuşlar; Anka kuşu, Rah ve Feynak kuşları, Lokman'ın kartalları, Umeyye b. Ebi's-Salt'ın kuşu'dur. Kuşların yanı sıra on birinci bölümde geçen mitolojik bir şahsiyet olan Nasr b. Dehmân'a aşağıda değineceğiz.

İbn Abbas'tan rivayetle Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: Allah (c.c.), geçmiş zamanda en güzel kuşlardan birini yarattı. Her kuşun güzel bir tarafıyla yarattı onu. Yüzü insanların yüzü gibi, kanatlarındaki tüylerde ise her çeşit renk mevcuttur. Onu dört kanatlı yarattı ve pençeleri olan iki el, bir de kartal gagası gibi güçlü bir gaga ile yarattı ve ona Anka ismini verdi.⁷⁰ Anka, muhtelif eserlerde şöyle tarif edilir. Cüssesi bakımından kuşların en büyüğüdür, çaylakın fare ile oynaması gibi fil ile oynar. Uçuşu esnasında sel aktığında veya şiddetli rüzgâr estiğinde gelen sesin benzeri işitilir. Ömrü bin yedi yüz yıldır. Beş yüz yıl ara ile yavru doğurur. Doğum vakti yaklaşınca erkek Anka deniz suyunu gagasıyla getirir ve doğumuna yardımcı olur. Yavrular yüz yirmi beş yılda yumurtadan çıkar ve yavru olurlar. Eğer yavru, dişi ise dişi yavru odun toplar erkek Anka gagasıyla ateş yakar ve dişi yavru kendini ateşe atar. Eğer yavru erkek ise erkek Anka aynısını yapar ve hayatta kalan dişi Anka'ya sahip olur.

Rah; binbir gece masallarında, *Sindibâdu'l-bahrî*'de de zikredilen bu efsanevi kuş, şöyle tasvir edilir. Cüssesi büyük ve kanatları geniştir. Uçtuğu zaman kanatlarıyla güneşi kapatır ve havayı karartır. Ayakları bin yıllık ağaçların gövdesi kadar kalındır. Dişi olanı, elli metrelik alanı kaplayacak kadar büyüklükte yumurta bırakır. Denizciler, onun bir yumurtasını kırdıklarında şimşek gibi sesler çıkartarak bağırır ve pençeleriyle bir kaya parçasını kaldırıp onların gemisine atmış, gemileri

⁷⁰ Mes'ûdî, **Murûcu'z-Zeheb**, Mısır, 1938, c.II, s. 125.

paramparça olmuş ve içindekiler boğularak can vermişlerdir. Bazı denizciler, derin vadide bulunan elmaslara ulaşmak için vadinin içine etleri atarlar. Rah, bu etleri almak için vadiye iner ve eti alıp yukarıya taşımış, ete yapışan elmasları da denizciler almış.⁷¹

Feynak; Yunanca phenix kelimesinden arapçalaştırılmış bir kelimedir. Türkçesi Feniks'tir.⁷² Yunanlılar kendi efasanelerinde bu kuşu Arap çöllerinde asırlarca yaşayan bir kuş olarak zikretmişlerdir. Kartal büyüklüğünde, گردanı parlak, altın sarısı ibiği ve beyaz bir kuyruğu ve yıldızlar kadar parlak gözleri varmış. Ecelinin yaklaştığını hissedince kuru otları bir araya getirip güneşe koyar ve yanmasını bekler ve kendini canlı canlı yakar. Daha sonra küllerinden yeniden doğar. Feynak, İslâm'dan önceki Hıristiyanlarca kıyamet ve yeniden dirilişi sembolize eder. Çinlilerde ise mutluluk, zeka ve fazileti temsil eder, Çinliler, beş kutsal rengin bu kuşun tüylerinde olduğuna inanırlardı.⁷³

Lokmân'ın kartalları; Lokmân'ın kartalları ile ilgili birçok farklı rivayet vardır. Onlardan biri şöyledir; 'Ad kavmi, Hûd (as)'a yalan söyleyince üç yıl üst üste yağmur yağmadı ve aralarından bir grubu Mekke'ye yağmur duası için gönderdiler. Mekke'ye gönderilenler arasında Lokmân b. 'Ad da vardır. Yolda giderlerken Lokmân, gökten şöyle bir ses işitir. Dile bizden ne dilersen. Dilediğin herşey sana verilecektir. Bunun üzerine Lokmân, yedi kartalın ömrünü istediğini söyler. Dileği gerçekleşir ve ona yedi kartalın ömrü verilir. Lokmân, kartalları yavru iken yanına alır, biri ölünce yerine bir diğeri geçerdi. En son kartala gelinceye kadar böyle devam eder. Son kartala ise asır anlamında Lubed ismini verir. Ama birgün Lubed de ölür ve onunla birlikte Lokmân'ın da ömrü son bulur. Her birinin beş yüz yıla yakın yaşadığı söylenir böylelikle Lokmân'ın üç bin beş yüz yıla yakın bir ömür sürdüğü tahmin edilmektedir.⁷⁴

Umeyye b. Ebi's-Salt'ın kuşu; Umeyye, Arap şairlerindendir. Eski kitaplardan Araplar arasından bir peygamber gönderileceğini öğrenince dine eğilim

⁷¹ **Sindibâdu'l-bahrî**, Kâmil Geylânî, (Thk.), Dâru'l-Meârif Mısır, s. 21.

⁷² Vikipedi, Feniks, <https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Feniks>, 2016, (24.05.2016)

⁷³ el-Ma'lûf **age**, s. 101.

⁷⁴ el-Ma'lûf **age**, s. 108.

göstermiş ve peygamber olmayı arzulamıştır. Kendisinin anlatımıyla bir gün kız kardeşinin evinde iken uykuya dalar ve rüyasında evin çatı kısmından bir delik açılır ve oradan içeriye iki kuş girer, biri yerinde bekler bir diğeri ise göğsünün üzerine oturur, göğsünü yarar kalbini çıkartır, ikiye böler. Diğer kuş, kabul etti mi diye sorar. Hayır, kabul etmedi cevabını alır, göğsünün üzerindeki kuş. Kalbini tekrar yerinde bırakır ve oradan ayrılırlar. Umeyye uykudan uyanır ve kardeşine bir şey gördün mü diye sorar. Hayır, görmedim deyince, Umeyye, ama ben göğsümde bir özgürlük hissediyorum der.⁷⁵

İslâm tarihi ve siyer kitaplarında Hz. Muhammed (s.a.v.)'in de benzer bir olayı yaşadığı rivayet edilir. Beni Sad yurdunda peygamber (s.a.v.), süt kardeşi ile birlikte hayvanları otlatırken beyaz elbiseli iki şahıs, peygamberin kalbini, yanlarında getirdikleri altın kâsede bulunan kar suyu ile yıkar ve tekrar yerine koyarlar⁷⁶ Kur'ân'da İnşirâh suresinin ilk ayetlerinde *biz senin göğsünü yarmadık mı? Yükünü hafifletmedik mi?* Ayetlerinde somut olarak yaşanmış bu olaya mı işaret ediliyor yoksa bu hâdise, sembolik din dili bağlamında mı ele alınmalı, buna kesin bir cevap verilmesi mümkün olmasa bile böyle bir hadisenin Arap zihnine hitap eden bir yönünün olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Nasr b. Dehmân, Gatafân kabilesinin reisi olan bu zat, uzun bir ömür yaşamış saçlarına ak düştükten ve dişleri döküldükten sonra saçları siyahlaşmış ve dişleri inci gibi tekrardan çıkmış ve gençleşmiştir⁷⁷. On birinci şiirde, Hurâfe'nin konuşmaları adı altında şair bu olaya dikkat çeker ve hadiseyi teferruatı ile ele alır. Ölüm döşeğinde iken çadırına Gumeysâ adında bir cin gelir ve gözyaşlarını saçına ve ağzına akıtarak onu gençleştirir.

---

⁷⁵ el-Ma'luf, **age**, s. 111-112.

⁷⁶ Muhammed b. İshâk, **Siretu İbnu İshâk**, Suheyl Zekâr (Thk), Dâru'l-fikr, Beyrût, 1978, s. 151.

⁷⁷ Ebu'l-fadl Ahmed en-Nîsâbûrî, **Mecmau'l-emsâl**, Daru'l-ma'rife, Beyrût, c.II, s. 50.

İKİNCİ BÖLÜM

‘ABKAR’IN TERCÜMESİ DEĞERLENDİRİLMESİ

VE İÇERİK AKTARIMI

Şiir ve benzeri edebî metinlerde yorum ve çok anlamlılık esastır. Arap şiirinin değişim geçirdiği ve yeni arayışlar içerisinde olduğu bir dönemde Şefik el-Ma‘luf’un hayalî karakterler kullanarak birbirinden farklı ölçü ve kafiyelerle yazdığı şiirler, Arap dünyasında takdirle karşılanmıştır. Şair, eski Arap toplumunun hurâfelerini ve Arap toplumunda varlığına inandıkları tabiatüstü varlıkları, şiirinde kullanarak onların hatırlanmasına katkıda bulunmak istediğini kitabının önsözünde belirtmiştir. Hayal dünyası oldukça zengin olan şair, kendi düşlerini dile dökerken bir yandan da eski Arap toplumuyla ilgili önemli bilgiler sunmaktadır.

Hız. Muhammed (s.a.v.), peygamberliğini ilan ederken maruz kaldığı şairlik, mecnunluk ithamları, Arap coğrafyasında insanların tabiatüstü varlıklardan haber aldıklarına dair olan kanaati pekiştirmektedir. Hız. Muhammed (s.a.v.) Allah’tan (c.c.) aldığı vahyi insanlara tebliğ ederken Mekke’de bulunan ve sonradan ona düşman olacak kimseler, ona bu yakıştırmaları yaparken aslında kendi kadim kültürlerinde bulunan ve zihinlerinde temellendirdikleri hurâfeler ile itham etmişlerdi. Şairlerin cinleri olduğuna ve cinlerden ilham alarak şiirlerini inşâd ettiklerine inanılırdı. Bu yüzden cinlenmiş anlamında peygambere mecnun demişlerdir.

Bu bölümde Şefik el-Malûf'un 'Abkar isimli eserini incelemeye alarak tanıtma gayreti içerisinde olacağız. Bu eser, on iki ana başlıktan meydana gelmektedir. Başlıklar şöyledir;

1- فِى طَرِيقِ عَبَّكَرٍ- Fî Tarîki 'Abkar, ('Abkar Yolunda)

2- الإِلَهُ النَّاقِصُ- el-Îlâhu'n-nakıs, (Eksik İlâh-Tanrısal Vasıflarıyla İnsan)

3- حَسْرَةُ الرُّوحِ- Hasretu'r-rûh, (Ruh'un Özlemi)

4- نَهْرُ الْعَيِّ- Nehru'l-gayy (Günah Nehri)

5- وَادِي سِجِّينَ- Vadî-Siccîn (Siccîn Vadisi)

6- الهَوَجَلُ وَالْهَوْبَرُ- el-Hevcel ve'l-Hevber (Hevcel ve Hevber)

7- حُلْمُ هِرَاءَ- Hulmu-Hirâ (Hirâ'nın Düşü)

8- حِكْمَةُ الْكُھَّانِ- Hikmetu'l-kuhhân (Kâhinlerin Hikmeti)

9- ثَوْرَةُ الْبَغَايَا- Sevret'ul-beğâyâ (Fahişelerin İsyanı)

10- الْعَنْقَاءُ- el-Anka (Anka)

11- أَحَادِيثُ حُرَّافَةَ- Ehâdîsu-Hurâfe (Hurâfe'nin Konuşmaları)

12- الْعَبْقَرِيُّونَ- el-'Abkariyyûn ('Abkarlılar)

Bu başlıkların belli bir düzen içerisinde mi yoksa rastgele mi oluşturulduğu ile ilgili herhangi bir malumât mevcut değil. Fakat şiirlere bütün olarak bakıldığında yolculuk, ('Abkar yolunda) başlığıyla başlıyor ve ('Abkarlılar) başlığıyla son buluyor. Şair, gitmek istediği menzile ulaşmıştır. Yolculukta gezdiği ve uğradığı yerlerin herhangi bir sıralamaya veya düşünceye tabi olup olmadığıyla ilgili kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

النشيد الأول

في طريق عبقر

يَقْظَاتُ وَرُؤَى

صَاحِ هِيَ الْيَقْظَةُ دَبَّتْ عَلَيَّ جَفْنِيَّ فَاسْتَلَانَتْ الْمَوْطِئَا

وَعَالَجَتْ بِالنُّورِ بَابَيْهِمَا حَتَّى اسْتَحَارَتْ فِيهِمَا مَلْجَا

تَقُولُ يَا شَاعِرُ حَلِّ الْكُرِّ إِنَّ الضُّحَى بِكْفِهِ أَوْمًا

فَدُونَاكَ اللَّذَاتِ مَوْفُورَةً لَا تَكُ فِي انْتِهَابَةِ مُبْطِنَا

مَنْ يَهْرَأُ الدَّهْرَ فَلْيَكُنْ بِدَهْرِهِ الْعَاشِمِ مُسْتَهْرِنَا

يَابِقْظَةَ تَنْفُضُ عَنْ مُقْلَتِي إِغْفَاءَةً طَارَتْ وَحُلْمًا نَأَى

إِنَّ الضُّحَى صَعَدَ أَنْفَاسَهُ عَلَى سِرَاجِي فَعَدَا مُطْفِئَا

وَمَنْ تَكُ حَالَتُهُ حَالَتِي لَمْ يَسْتَعْضُ بِالْأَسْوَأِ السَّيِّئَا

مَا الْفَرْقُ فِي نَوْمِي وَفِي يَفْظِي وَكُلُّ مَا فِي يَفْظَانِي رُؤْيُ⁷⁸

Kelime kadrosu:

كْرَى: Uyuşukluk, Uyumak, Uyku, Uykudan evvelki gevşeklik.

إِنْتِهَاب: Kapışmak, Yağma etmek, Talan etmek.

عَاشِمٌ: Zalim, Haksız, Adaletsiz

حُلْمٌ: Düş, Rüya, Amel.

يَفْظَةٌ: Uyanış, Uyanıklık, Dikkatlilik.⁷⁹

1.1. Fî Tarîki ‘Abkar (‘Abkar Yolunda)

Düş ve Uyanıklık

Arkadaşım!

Göz kapaklarımın üzerine çöken ve ona yumuşaklık veren uyanıklık halidir.

Göz kapaklarım ışık ile tedavi buldu

Gözlerime sığınmak mümkün oldu

Işık: “Ey şair uyan!

Kuşluk vakti sana elleri ile işaret ediyor.

Senin için bulunan lezzetleri arzu etmekte geç kalma

⁷⁸ el-Ma‘lûf, **age**, s. 146-147.

⁷⁹ Tâcü'l-'arûs min cevâhiri'l-kâmûs, نَهَبَ, يَفْظُ, عَاشِمٌ, كْرَى, حُلْمٌ, mad., Dâru'l-hidâye.

Zaman kiminle alay ederse

O kişi, acımasız zaman ile alay etsin!

Ey göz bebeklerimden akan uyanıklık

Uyuklamayı uçurdun, rüyayı uzaklaştırdın

Kuşluk vakti, nefesini benim kandilimin üzerinde bekletiyor

Yarın söndürecek gibi.

Benim durumumda olan kişi durumunu en kötü hale bile değişmez.

Uyku ve uyanıklık halim arasında ne fark olabilir

Uyanıklık halim rüya halimin ta kendisidir.

Değerlendirme:

'Abkar'ın bilinmeyen ve cinlerin yaşadığı bir yer olduğu söylenir. Burada bulunan bütün şairlerin birer şeytanı olduğu ve şiiri, vahiy yoluyla aldıkları rivayet edilir. Şeytan, cinler ülkesi olan 'Abkar'ı gezdirmek üzere kendisini şairin emrine verir. Bu arada şeytan, şaire cinler ülkesini ve şiir şeytanlarını tanıtır. Sonunda şair, şeytan tarafından daha önce hiç görmediği bir yere getirilir ⁸⁰

Şair, yolculuk öncesi içinde bulunduğu durumu anlatmak ve bu yolculuğa hazır olduğunu ima etmek için düş ve uyanıklık halinin iç içe geçtiğini söylemektedir. Batı sembolizminden de etkilenen şair, çocukluk yıllarına ait düşünüyü gerçekleştirmek üzere şiirinde yolculuğa çıkmaya hazırlanmaktadır.

---

⁸⁰ Yazıcı, **age**, s. 308.

شَيْطَانُ الشَّاعِرِ

عَلَى الرَّبِّ اسْتَلْقَى شُعَاعُ الضُّحَى يَعْبَثُ فِيهِ الْأَرْجُ الْعَاطِرُ

فَعَانَقَ الرَّهْرَ وَضَمَّتُهُمَا عَمَامَةٌ عَلَقَهَا النَّاظِرُ

عَمَامَةٌ بَيْنَا أَرَاهَا إِذَا شَيْطَانُ شِعْرِي تَحْتَهَا سَائِرُ

كَأَنَّهُ لَمَّا بَدَأَ خَفِيَّةً قَدَفَهُ مِنَ التَّرَى سَاحِرُ

فِي فَمِهِ مِنْ سَقَرٍ جَذْوَةٌ مِنْهَا يَطِيرُ الشَّرُّ النَّائِرُ

وَوَجْهُهُ جُمَّمَةٌ رَاعِي أَنبَاهُ وَالْمَحْجِرُ الْعَائِرُ

كَأَنَّمَا مَحَجَّرَهَا كُوَّةٌ يُطِلُّ مِنْهَا الرَّمْنُ الْعَائِرُ

أَقْبَلَ نَحْوِي قَائِلًا إِنِّي طَوَّعْتُ لِمَا يَقْضِي بِهِ الْأَمْرُ

أَتَيْتُ وَاللَّيْلُ طَوَى ذَيْلَهُ فَعِمَّ صَبَاحًا أَيُّهَا الشَّاعِرُ⁸¹

Kelime kadrosu:

أَرْجُ: Güzel koku esintisi, Hoş kokulu nesne.

جُمَّمَةٌ: Büyük, Kafatası.

كُوَّةٌ: Pencere, Menfez, Baca.⁸²

⁸¹ el-Ma‘lûf age, s. 147-148.

مَحْجِرٌ: Gözlerin etrafındaki kenik, Kadınlarda peçenin açık olduğu yer.⁸³

Şairin Şeytanı

Kuşluk vaktinin ışıkları,

Güzel kokulu çiçekleri okşarcasına tepeden yükseliyor

Çiçek ile kucaklaştığında birden göze bir bulut ilişti

Net bir şekilde, bulutun altında şiirimin şeytanını gezinirken gördüm

Gözleri cehennemden bir kor

Asiler oradan uçuyor

Yüzü kemikten iskelet

Dişleri ve geçmiş zamanın içinde uzandığı aydınlık boğazı,

Beni dehşete düşürdü

Bana yöneldi ve şöyle dedi, ben emir kuluyum bana emredileni yapıyorum

Gecenin sonunda geldim uyan sabah oldu ey şair!

Değerlendirme:

Cahiliye döneminde İslâm öncesi Arap toplumunda şairler, tabiatüstü bir kaynaktan bilgi aldıklarına, hatta ilham veren karîn (insanı etkileyen görünmez varlık) ve cinlerinin bulunduğu inanırdı.⁸⁴ Okurlarını hayalî bir seyahate çıkaran şair, şiirlerinin bir şeytanı olduğuna vurgu yaparak şeytan ile olan karşılaşmasında önce mekânı daha sonra da şeytanın korkunç görüntüsünü tasvir etmiştir.

⁸² Lisânu'l-'Arab, "أَج, جَحْمَة, كَوْزَة" mad., Dâru's-Sadr, Beyrût.

⁸³ Tâcu'l-'arûs, "حَجْر".mad.

⁸⁴ Nasuhi Ünal Karaaslan, "Şair", **DİA**, c.XXXVIII, s. 298-301.

Büyük insanlara ait şeytanların varlığı eski bir inanıştır. Yunanlı filozof Sokrat, kendisine ait bir şeytanının olduğunu ve istediği şeyi ona ilham ettiğini düşünürdü.⁸⁵ Bu inancın birçok kültür ve medeniyette farklı tarzlarda bulunduğu aşikârdır. Şairlerin, sanatçıların ve düşünürlerin ilham kaynaklarının ortak olduğu bilinen yaygın bir düşüncedir. Şairlerin beslendiği kaynak, Şefik el-Ma'lûf'ta şairin şeytanı olarak ortaya çıkmıştır.

حَدِيثُ الشَّيْطَانِ

قُلْتُ لِشَيْطَانِي أَمِنْ خَالِقِ بَرَزْتُ لِي أَمْ شُفُوقِ الثَّرَى

فَقَالَ إِنِّي جِئْتُ مِنْ بُفْعَةٍ خَافِيَةٍ تَدْعُوهَا عَبَقْرًا

تَسُوسُ فِيهَا الْجِنَّ عَرَافَةٌ تَرَى بِزَجْرِ الطَّيْرِ مَا لَا يُرَى

الشَّعْرُ وَلَاهَا شَيَاطِينُهُ فَسَادَتِ الْهُوَجَلُ وَالْهُوَبْرَا

سَاحِرَةٌ مُطْلَسَمٌ مَسْحَهَا تَطْوِي بِهِ الْأَجْيَالَ وَالْأَعْصُرَا

تَقْفُو السَّعَا لِي إِثْرَهَا كَلَّمَا أَجَجَتِ الْمُنْدِلَ وَالْعَنْبِرَا

جَنَّ مِنَ النُّورِ جَلَابِيْبُهَا فِي كُلِّ سِعْلَاةٍ تَرَى نَيْرَا

تَضْطَرِبُ الْأَرْضُ مَتَى أَقْبَلْتُ قَاذِفَةٌ عَرِيْفَهَا الْمُنْكَرَا

⁸⁵ el-Ma'luf, age, s. 47.

فَقُمْ بِنَا صَاحِ إِلَى عَبَقْرٍ نُوْمٌ ذَاكَ الْمَجْهَلِ الْمُوعِرَا⁸⁶

Kelime kadrosu:

سَعَالَى: Cadı, Umacı, Cin, Gulyabani.⁸⁷

عَبَقْرٍ: Cinlerin çok olduğu yer, Elbisesi güzel olmak, Araplar, beğendikleri şey hakkında sanki abkar'ın cinlerindedir diyorlardı.⁸⁸

عَرِيفٍ: Cinlerin çıkardığı sesler, Gök gürültüsü.⁸⁹

Şeytan İle Diyalog

Şeytanıma dedim ki; Yukarıdan mı geldin yoksa yerdeki çatlaklıklardan mı?

Dedi ki ben Abkar diye isimlendirilen gizli bir yerden geldim

Orada Falcı kadın cinlere vesvese veriyor,

Kuşların sesinden kimsenin göremediklerini görüyor.

Falcı kadının şiirlerine şeytan hâkim olmuş Hevber ve Hevceli ifsad etmiş.

Falcı kadının cübbesi tılsımlıdır. Onunla asırları ve nesilleri dürer.

Otları yakıp kehanet yaptığında se'alâ onun izini takip eder.

Elbisesi nurdan olan bir cindir, bütün periler arasından nur gibi parıldar.

İğrenç sesiyle konuşmaya başladığında şiddetinden yer sarsılıyor.

Haydi kalk! Abkar denilen yere o korkunç ve meçhul yere gidelim.

⁸⁶ el-Ma'lûf, **age**, s. 149-150.

⁸⁷ Lisânu'l-'Arab, سَعَالَى, mad.

⁸⁸ Tâcu'l-'arûs, عَبَقْرٍ, mad.

⁸⁹ Tâcu'l-'arûs, عَرِيفٍ, mad.

Değerlendirme:

Şeytan ile gerçekleştirilen diyalogda, şeytan ‘Abkar denilen yerde falcı bir kadının şiirine şeytanın musallat olduğunu ve Hevbel ve Hevceli ifsad ettiğini bildirmektedir.

Hevber ve Hevcel, Arap toplumunda şeytanın şairlerinden olarak bilinir. Bu iki şeytan ile ilgili şöyle bir hikâye rivayet edilmektedir; Birgün Temîm kabilesinden bir adam Ferazdak’ın yanına gelerek bir şiir inşad eder, Ferazdak, gülümseyerek şöyle der; Ey kardeşim! Şiirin iki tane şeytanı vardır. Birinin adı Hevber öbürünün ise Hevceldir. Kim Hevber ile beraber olursa şiiri güzel olur; kim de Hevcel ile olursa şiiri kötü olur ve kelamı bozulur. Senin beytinde her ikisi de bir aradadır. Beytin başında Hevber yanında idi şiiri güzelleştirdi, şiirin sonunda Hevcel senin yanında idi şiirini bozdu.⁹⁰

İmam Nevevî’den rivayet edilen bir görüşe göre; Araplarda kehanet üç türdür; Birincisi, insanların kendilerine ait cinlerinin olduğu ve semadan haberleri dinleyerek sahiplerine haber verdikleri şeklindedir. Bu, peygamberin gönderilmesiyle ortadan kaldırılmıştır. İkincisi, yeri dinleyerek elde edilen bilgiler şeklindedir. Bu kehanet türü bazı Mu‘tezile ve kelamcılar tarafından red edilmiştir. Üçüncüsü müneccimlerdir, Allah’ın bazı insanlara verdiği özel bir yetenek şeklindedir. Arrâfe denilen falcı kadın da taş ve kuş seslerinden bazı bilgilere ulaşan kişiye verilen isimdir.⁹¹

وَحُوشُ عَبَّقَرٍ

عَبَّقَرٌ نُعْزُ الْعَيْبِ مَا وَطَّئَتْ أَكْنَافُهَا إِلَّا لِأَرْبَابِهَا

فَقُمْ وَحُضْ جِنَّةً دِيْجُورِهَا وَاعْمَلْ عَلَى تَمْزِيْقِ جِلْبَابِهَا

⁹⁰ el-Ma‘lûf, age, s. 50-51.

⁹¹ el-Ma‘luf, age, s. 115-116.

قُمْ فَتَرَى كَيْفَ شَيْطَانُهَا تُطَلِّ فِي عَيْنَيْكَ مِنْ بَاهِهَا

وَكَيْفَ مِنْ فِيكَ تُعَابِيئُهَا تَنْسَلُ مِنْ فُوَهَةِ سِرْدَابِهِ

وَانظُرْ إِلَى الْغِيْلَانِ فِي وُجْهِهَا تَصُمُّ أذُنَيْكَ بِتَصْحَاحِهَا

حَشْدُ مِنَ الْوَحْشِ كَأَنَّي بِهَا تَرْتَعُ مِنْ نَفْسِكَ فِي غَائِبِهَا

أَوْ أَنَّهَا وَهِيَ عَلَيْكَ التَّوْتُ بِجِلْدُ جَنَابَيْكَ بِأَذْنَائِهَا

شُرُورُ مَاضِيكَ الَّتِي أَقْبَلْتُ تَكْشُرُ فِي وَجْهِكَ عَنْ نَائِجِهَا

جَمَعَهَا كَرَّ الزَّمَانِ الَّذِي مَرَّ وَفِي صَدْرِكَ أَلْفَى بِهَا⁹²

Kelime kadrosu:

غِيْلَان: Dev, Bir çeşit cin, İnsanları helak eden her şey.⁹³

Araplarda şeytan'ın bir türü olarak bilinir, bu yaratık insanlara çölde farklı suretlerde görünür, insanları saptırır ve helak eder. Azı dişleri olan, korkutucu, Arapların gördüğü ve tanıdığı Teebbeta şerran'ın öldürdüğü bir yaratık.⁹⁴

لُعْرُ: Tavşan yuvası.⁹⁵

تُعَابِين: Büyük yılan.⁹⁶

⁹² el-Ma'lûf, a g e, s. 151-152.

⁹³ Tâcû'l-'arûs, لُعُول mad.

⁹⁴ Mu'cemu'l-vesît, لُعُول mad.

⁹⁵ Mu'cemu'l-vesît, لُعْر mad.

كَّر: Dönmek.⁹⁷

‘Abkar’ın vahşi yaratıkları

‘Abkar gaibin bilmececi gibidir,

O’na ancak ehil olanlar ulaşmıştır.

Kalk ve onun zifiri karanlık deryasına dal,

Denizin gömleğini yırt. (denizin yüzeyi gömleğe benzetilmiştir.)

Kalk! Kapısında, şeytanların gözünde

Uzayıp gittiğini göreceksin.

Yılanların onun(‘Abkar’ın) derinliklerinde ürediğini göreceksin.

Yuvasındaki devlere bak, gürültülerinden kulaklarını sağır eden.

Vahşi yaratıkların ormanında bulacaksın kendini.

Kuyruklarıyla sana vurduklarını hissedeceksin.

Geçmişte yaptığın kötülükler, yüzünde belirecek

Geçen zamanda biriken günahlarını, yüzüne vuracak.

Değerlendirme:

‘Abkar denilen yere gelen şair, mekânı tasvir eder, Hayalî mekânı hayali öğelerle doldurur, şeytanların sürüyle orada olduğunu ve dev denilen yaratıktan bahseder.

---

⁹⁶ Tâcu’l-‘arûs, نَعَبَ mad.

⁹⁷ Lisânu’l-‘Arab, كَر mad.

الْبَلَدُ الْمَرْصُودُ

وَإِنطَلَقَ الشَّيْطَانُ فِي الْجَوِّ بِي	كَأَنَّهُ النَّيْزُكُ أَوْ أَسْرَعُ
مَكَنتُ مِنْ فَقَارِهِ قَبْضَتِي	مُنْدَفِعًا أَصْنَعُ مَا يَصْنَعُ
حَتَّى تَهَاوِي بِي إِلَى مَوْضِعٍ	مَا رَاقِي مِنْ قَبْلِهِ مَوْضِعُ
عَمَائِمُ رُزْقٍ عَلَى مَنِيهَا	مَنَازِلُ جُدْرَانِهَا تَسْطَعُ
تَنُورُ فِي أَبْرَاجِهَا ضَجَّةٌ	بِهَا يَضِيقُ الْأَفُقُ الْأَوْسَعُ
فَقَالَ هَذَا عَبَقْرٌ مَا تَرَى	وَضَجَّةُ الْجِنَّ الَّذِي تَسْمَعُ
عَزَّتْ عَلَى الْأُنْسِ فَمِنْ حَوْلِهَا	أَبَالِسُ الْأَبْرَاجِ تَسْتَلْعُ
جِهَاتِهَا الْأَرْبَعُ مَرْصُودَةٌ	تَحْرُسُهُ الزَّعَازِعُ الْأَرْبَعُ
مَا أَفَلَتَ الْإِنْسِيُّ مِنْ زَعَزَعٍ	إِلَّا تَلَقَّى صَدْرُهُ زَعَزَعٌ ⁹⁸

Kelime kadrosu

نَيْزُكٌ: Mızrak, Kargı.

أَبْرَاجٌ: Burç, Kale.

ضَجَّةٌ: Gürültü, Şamata.

⁹⁸ el-Ma'ûlûf, age, s. 153-154.

رَعَزَع: Şiddetle sarsmak.⁹⁹

Korunan Ülke

Şeytan mızrak gibi; hatta ondan da hızlı bir şekilde beni uçurdu

Ben de sırtında, omurgasından tutarak

O'nun hareket ettiği yöne hareket ederek gidiyorduk

Ta ki, bir yere ininceye kadar, daha önce bu kadar yükseğe çıkmamıştım.

Mavi bulutlar üzerinde parıldayan evler bulunuyordu

Burçlarından geniş ufuku daraltacak bir gürültü koptu

Ve dedi ki; bu gördüğün 'Abkar'dır. Cin'in sesinin duyulmasıyla

Burçlardan iblisler yükseldiler

Burçların etrafı korunaklı idi, onu dört iblis koruyordu

Onları görenlerin kalbi, kesinlikle ürperir.

Değerlendirme:

Şair, şeytanın sırtına binerek 'Abkar'a gitmek üzere havada süzülür, daha önce bu kadar yükseğe çıkmadığını belirten şair, 'Abkar'ı mavi bulutlar üzerine inşa edilmiş duvarları parlak bir mekân olarak tasvir eder. Burada burçların olduğu ve burçların iblisler tarafından korunduğunu anlatır. Arap toplumunda bir binek ile havada yolculuk yapma düşüncesinin eskiden beri var olduğu mi'râc hadisesinden de bilinir. 'Abkar'ın dört iblis tarafından korunduğuna dikkat çeken şair, 'Abkar'a ulaşmanın zor olduğunu ve ehil olmayanların oraya giremeyeceğini imâ etmektedir.

⁹⁹ Tâcu'l-'arûs, رَعَزَع, مَزَجَج, رَعَزَع, نَزَك, mad.

أَبَالِسُ الْأَبْرَاجِ

طَوَفْتُ بِالْأَبْرَاجِ مُسْتَقْصِيًّا   عَوَّرَ مَهَاوِيهَا السَّحِيقَاتِ

فَيَا لِأَبْرَاجِ ضِحَامِ الْبِنَا   مِلءَ النَّرَى مِلءَ السَّمَاوَاتِ

يَدْرُجُ كَالْتَّمَلِ عَفَارِيْتَهُ   مِنْ قَلْبِ مَهْوَاةٍ لِمَهْوَاةٍ

أَقْرَامُ جِنَّ فِي صُفُوحِ الرَّبِيِّ   جَيَّشَهُمْ طَاغِيَةً عَاتِ

أَعْرَبُ أَصْنَافِ الْمَطِيَّاتِ   إِنْ أَرْمَعُوا الزَّخْفَ تَرَاهُمْ عَلَوَا

فَمِنْ يَرَابِيعَ وَمَنْ أَنْعَمَ   إِلَى دُيُوكِ وَعِظَايَا

مَرَكَبٍ لِلْجِنَّ يَرْمِي بِهَا   فُرْسَانُهَا صَدَرَ الْمَفَازِ

مِنْ كُلِّ قَوْمٍ لَا يَمْسُ النَّرَى   بِرِجْلِهِ الصُّعْرَى الْمُدَلَّاتِ

نُشَابَةُ الْقُنْفُذِ مِرْزَاقُ   وَتُرْسُهُ قِحْفُ السُّلْحَفَاةِ¹⁰⁰

Kelime kadrosu:

القزم: Küçük bedenli, Cüce¹⁰¹.

عَفْرِيْت: Ifrit, Habîs, Becerikli, Dahi, Kurnaz, Cin veya şeytan.¹⁰²

¹⁰⁰ el-Ma‘lûf, age, s. 153-154.

¹⁰¹ Mu‘cemu’l-vesît, mad.

يَرَابِيع: Ak tavşan.¹⁰³

عِظَايَات: Kertenkele.¹⁰⁴

دُيُوك: Horoz, Tavuk.¹⁰⁵

قُنُقُذ: Kirpi.¹⁰⁶

سَلْحَفَاة: Kaplumbağa.¹⁰⁷

Burçların İblisleri

Burçları, en derin yerlerine kadar dolaştım

Ne kadar büyük burçlar! Yer ve gök kadar

İfritleri karınca gibi yukarı çıkıyorlardı

Cüce olan cin, tepenin yamacında bekliyordu

Zalim birisi onlara cesaret veriyordu

Hücum etmek istediklerinde çok ilginç olan bineklerine biniyorlardı

Ak tavşan, inek, horoz ve kertenkeleye biniyorlardı

Binekler, süvarilerini ıssız yerlere götürürdü

Cücelerin ayakları toprağa değmiyordu adeta

---

¹⁰² Tâcu'l-'arûs, عَرَّ .mad.

¹⁰³ Tâcu'l-'arûs, رِبْع .mad.

¹⁰⁴ Lisânu'l-Arab, عِظَى .mad.

¹⁰⁵ el-Kâmûsu'l-muhîf, دِيك .mad. Muessesetu'r-risâleti li't-tibâ'ati ve'n-neşri ve't-tevz'i.

¹⁰⁶ Lisânu'l-Arab, قُنُقُذ .mad.

¹⁰⁷ Lisânu'l-Arab, سَلْحَفَة .mad.

Kirpinin dikenlerini mızrak, kaplumbağanın kabuğunu kalkan yapmışlardı.

Değerlendirme:

‘Abkar, cinlerin yaşadığı yer olarak meşhur olmuştur. Şair burada gördüklerini anlatmaktadır. Mekânın uçsuz bucaksız olduğunu, cinlerin sayılarının da çok fazla olduğunu bildirmektedir.

Araplar, cinlerin bazı hayvanlarla irtibatı olduğunu düşünürler. Bunlar; horoz, karga, güvercin, kirpi, tavşan, ceylan, yılan ve tarla faresidir. Bir başka rivayete göre bu hayvanlar cinlerdendirler.¹⁰⁸ Şair genel olarak bu şiirinde yapmaya çalıştığı geleneksel Arap düşüncesini canlandırmak ve unutulmaya yüz tutmuş düşünceleri gün yüzüne çıkartmaktır. ‘Abkar’a yaptığı yolculukta gördüklerini bu minvalde karakterize ederek dile getirmektedir.

النشيد الثاني

الإله التاقص

عَرَفَةُ عَبَقِر

حَوْمَ شَيْطَانِي عَلَى عَبَقِرٍ يُؤْذِنُهَا بِعَوْدِهِ وَأُنْحَدِرُ

وَحَطَّ بِي فِيهَا فَالْفَيْتِي أَمَامَ شَمَطَاءَ طَوَاهَا الْكَبِيرُ

تَلَفْتُ تُعْبَانًا عَلَى وَسْطِهَا يَكْمُنُ فِي نَابِيهَا كَيْدُ الْقَدَرِ

مَجَامِرُ الصَّنَدَلِ مِنْ حَوْلِهَا تَأَلَّبَ الْجِنُّ عَلَيْهَا زَمْرُ

¹⁰⁸ el-Ma‘lûf, a.g.e, s.67.

يَنْبَعِثُ الدُّخَانَ مِنْ شَعْرِهَا وَيَلْتَطِي فِي مُفْلَتَيْهَا الشَّرْرَ

كَأَنَّمَا اللَّهُ لَدَا بَعْنِهَا زَوَّدَهَا بِكُلِّ مَا فِي سَقَرٍ

فَأَنْتَقَصَتْ وَالْجِنَّ مِنْ حَوْهَاتِهَا أَجْفَلْنَ وَأَرْفَضَضْنَ بَيْنَ الشَّجَرِ

وَدَمَدَمَتْ سُحُطًا وَقَدْ هَاكُنَا أَنْ يُغْلِقَ الْأَرْوَاحُ مَرَأَى الْبَشَرِ

فَيَا لَصَوْتِ خِلْتُ لَمَّا دَوَى أَنْ أُدِيمَ الْأَرْضِ تَحْتِي أَقْشَعَرٌ¹⁰⁹

Kelime kadrosu:

عَرَّافَةٌ: Müneccim, Kahin, Falcı, Eski Araplarda tabip.¹¹⁰

سَقَرٌ: Güneşin sıcaklığı ve eziyeti, Cehennemden isimlerinden bir isim, Ahiret ateşi, Mekke’de bir dağ.¹¹¹

سَمَّطَاءٌ: Saçı ağarmak, İki renkli olmak¹¹²

1.2. el-İlâhu’n-nâkıs (Eksik İlâh-Tanrısal Vasıflarıyla İnsan)

Şeytanım havada süzülerek ‘Abkar üzerinde uçuyordu

Çubuklarla ona işaret ediyorlardı, biraz alçaldı

Beni saçları ağarmış beli bükülmüş birinin yanında indirdi

Karnını bir yılan dolamıştı

¹⁰⁹ el-Ma‘lûf, **age**, s. 159-160.

¹¹⁰ Lisânu’l-Arab, عَرَّفَ.mad.

¹¹¹ Tâcu’l-‘arûs, سَقَرٌ.mad.

¹¹² Tâcu’l-‘arûs, سَمَّطَاءٌ.mad.

Kaderin tuzaklarını dişlerinde gizliyordu

Etrafında tahtalar tutuşturulmuş

Cinler etrafında toplanmışlardı

Saçlarından duman çıkıyor

Gözlerinden kıvılcım saçıyordu

Sanki Allah onu yaratırken

Cehennemın bütün özellikleri ile yaratmış

Etrafındaki cinler, ağaçların arasına dağıldılar.

Rahatsız olduğunu belirten ve insan ruhuna endişe veren bir mırıltı çıkardı

Nasıl bir ses! Gürlediği zaman altımdaki yer sarsıldı zannettim.

Değerlendirme:

İbn Hâldun'a göre kehânet, insan ruhunun özelliklerindedir. Şöyle ki insan ruhu beşeriyetten bir üst sınıfı olan ruhiyete geçebilme yeteneğine sahiptir. Bu geçiş herhangi bir harekete veya söze gerek olmadan herhangi bir yardıma ve kesbe ihtiyaç duymadan yapılabilmektedir.

Başka bir görüşe göre. Arrâf ve kâhin arasında şöyle bir fark vardır; Arrâf, geçmiş zamandan kâhin ise geçmiş ve gelecek zamandan haber verir. Câhız'a göre Arrâf, kâhinden daha alt mertebededir. Arrâf aynı zamanda tabiptir.¹¹³

---

¹¹³ el-Ma'luf, **age**, s. 116-117.

حَدِيثُ الْعَرَاةِ

وَيُحَكِّ يَا إِنْسَانَ   أَلْقِ عَصَا سِحْرِكَ

دَعَرْتَ فِينَا الْجَانُ   فَعُدْنَا بِالشَّيْطَانِ مِنْ شَرِّكَ

وَدِدْتُ يَا غَادِرُ لَوْ أَنَّنِي   أَطَلَقْتُ تُعْبَانِي لَا يَنْتَنِي

عَنْكَ فَيُرْضِيكَ وَلَكِنِّي   أَحْشَى عَلَى التُّعْبَانِ مِنْ عَدْرِكَ

فِي نَابِهِ السُّمُّ كَانَ   وَصَارَ فِي صَدْرِكَ

فَلَيْسَ هَذَا الصِّلُ بِالْأُفْعَانُ   بَلْ أَنْتَ يَا إِنْسَانَ فَارْجِعْ إِلَى وَكْرِكَ

جَعَلْتَ نَفْسَكَ أَعْلَى   فِي الْأَرْضِ مِنْ رَبِّكَ

وَحَلَّتْ دَرَبُكَ سَهْلًا   فَسِرْ عَلَى دَرَبِكَ

حَسِبْتَ عَيْبَكَ فَضْلًا   فَعِشْ عَلَى عَيْبِكَ

يَا صِلْ وَيُحَكِّ هَلَا   خَرَجْتَ مِنْ ثَوْبِكَ

يَا أَكِلَ الْأَمْوَاتِ

وَرَامِقَ النَّيِّرَاتِ

بِالْأَعْيُنِ الْوَاهِيَّةِ

لَا تَمُضْ فِي عُجْبِكَ

فِيأْتِمَا الْإِلَهَةَ

لَيْسَتْ عَلَيَّ دَرْبُكَ

مَا دَامَ حُبُّ الدَّاتِ

يَنْخَرُ فِي قَلْبِكَ

لَأَنْتَ وَيْحَكَ مَهْمَا   بَدَّلْتَ مِنْ أَلْوَانِكَ

أَعْمَى بُلَيْتَ بِأَعْمَى   فَلَمْ تَزَلْ فِي مَكَانِكَ

مَهْمَا صَفَّقْتَ حِجَاكَ   يَطْلُ مُخْلَوْلِكَ

فَلَيْسَ خَلْفَ ضِحَاكَ   إِلَّا دُجَى لَيْلِكَ

تَحْكُونَ يَا شُعْرَاهُ

إِلَهَةَ فِي السَّمَاءِ

أَنْتُمْ هُنَّ نَدَامَى

فَتَنْشِرُونَ السَّلَامَا

مِلَاءَ السَّرَى وَالْفَضَاءِ

فَهَاتِ حَتَّى نَرَى مَا

حَبَّاتٍ مِنْ هَوْلِكَ

يَا ابْنَ السَّلَامِ إِذَا مَا

دَسْنَا عَلَى ذَيْلِكَ¹¹⁴

Kelime kadrosu:

صِبْءٌ: Engerek yılanı, Zehirli bir yılan türü.

رَامَقٌ: İzlemek, Düşmanca bakmak.

وَكْرٌ: Kuş yuvası, Ağaçlarda veya başka yerlerde yumurtanın bırakıldığı yer.

دَرْبٌ: Gedik, Menfez, Dağlarda dar boğaz.

نُحْرٌ: Ağaç veya kemik kemirmek.¹¹⁵

Arrafe ile diyalog

Yazıklar olsun sana ey insan!

Sihirli asanı at!

Cinlerimi korkuttun

Senin şerrinden şeytana sığındık

¹¹⁴ el-Ma'lûf, age, s. 165-166.

¹¹⁵ Mu'cemû'l-vesît, نحر, ذرب, وكر, رمق, صلل, mad.

Ey yolcu! Yılanımı bıraktığımda senden korkmamasını isterdim

Yılanımın senin vefasızlığına uğramasıdır korkum

Yılanımın dişlerinde olan zehir, senin göğsündedir

Bu engerek yılanı, yılan değil

Yılan olan sensin, yuvana dön

Yeryüzünde nefsini rabbinden yüce gördün

Yolunu kolaylaştırdın, var yoluna git

Ayıplarımı fazilet saydın

Git ayıplarınla yaşa

Ey yılan! Neden elbisenin ardına sığınıyorsun

Ey ölü yiyici!

Ey tanrıçaların gözleriyle ışığı izleyen

Bu kadar böbürlenme

Bencillik kalbini kemirirken

İlahlar senin yolunda değil.

Yazıklar olsun sana

Rengini ne zaman değiştirdin?

İmtihan üstüne imtihan gördün

Bildiğinden vazgeçmedin

Biri hakkında iyilik düşünsen

O'nun arkasından mutlaka kötülük çıkar

Senin kuşluk vaktinin ardında

Ancak gecenin karanlığı vardır.

Ey şairler! Gökyüzünde ilahlardan haber veriyorsunuz

İlahları dost edindiniz

Yer ve gök kadar selam yaydınız

Gel de kuyruğunda gizlediğin kötülükleri görelim.

Değerlendirme:

Şair, Arrâfe ile yaptığı diyalogda insanoğlu ile ilgili düşüncelerini dile getirmektedir. Arrâfe, şairi azarlamakta ve onun şahsında insanoğlunun eksikliklerini yüzüne vurmaktadır. Kendisini yeryüzünün efendisi olarak gören hatta ilahlığını ilan eden insanoğlunu eksik ilah olarak görmektedir. İnsanoğlu hakkında karamsar bir tablo çizen şair, Arrâfe'yi konuşturarak insanoğlunun ayıplarını ortaya dökmektedir. İnsanoğlunda bulunan güzel hasletlerin ardında bile bir kötülük arayan şair, Arrâfe'nin diliyle, insanoğlunun gündüzünde bile karanlığın gizli olduğunu ifade eder. İnsanoğlunun bencilliğini elden bırakmadığı sürece düşündüğü gibi Allah'ın onun yanında olmayacağını ve ona yardım etmeyeceğini bildirir. Arrâfe, şairi kendi cinlerini korkutmakla itham eder. Yılanın zehri dişlerinde, senin zehrin ise göğsündedir, diyerek insanoğlunun yilandan daha tehlikeli olduğunu söyler.

Şairlere hitaben Arrâfe, şöyle der; Ey şairler! Siz gökteki ilahlardan haber verirsiniz, ilahlar ile dost olduğunuzu söylersiniz, yaklaşım da sizin ayıplarınızı ortaya dökeyim. Kuyruğunuza basıldığı zaman heybenizde gizli olan kötülükler ortaya çıkar.

Şair, dünya görüşünü ve insanoğlunun kötü hasletlerini Arrâfe'nin diliyle eleştirmektedir. Aydınlanma çağı diye tabir edilen dönem ile birlikte, beklenenin aksine felaketlerin ve ölümlerin artması sonucu ortaya çıkan, arkasında Spinoza düşüncesinin olduğu, romantizm hareketinde karamsarlık ön plandadır.

Mehcer edebiyatçılarının hemen hepsinde romantizm ve bununla birlikte karamsarlık görülmektedir. Şair, İnsanoğlundan şeytana sığındığını ve şeytanın kendi yılınının zarar görmesinden endişe duyduğunu belirterek insanoğlunun iddia ettiği gibi ilâh olmadığını olsa olsa eksik bir ilâh olduğu mesajını vermektedir.

النشيد الثالث

حسرة الروح

أميرة الجنّ

شَيْطَانٌ شِعْرِي قُمْ بِنَا نَرْجُلْ عَنْ هَذِهِ الْأَرْضِ وَغِيْلَاهَا

فَإِنَّ حَلْفَ الْأُفُقِ لِي مَوْطِنًا أَبْنَاءُهُ تُعْنَى بِضَيْفَاهَا

لِلنَّفْسِ فِي أَوْطَانِهَا حُرْمَةٌ ضَائِعَةٌ فِي غَيْرِ أَوْطَانِهَا

لَا تَحْشَ يَا شَاعِرُ فِي عَبَقِرٍ أَدَى بِلِ ائْتَمَنْ شَرَّ سَكَّانِهَا

أَصْغَ أَمَا تَسْمَعُ أَنْشُودَةً تُصَفِّقُ الرِّيحُ لِأَلْحَانِهَا

أَمِيرَةُ الْجِنِّ قَدْ أَبْرَمَتْ قَبَائِلَ الْجِنِّ بِعَصِيَانِهَا

حَزَنَ بِهَا فَإِنَّهَا لَاتِي تَفْضِي إِلَى الْعَابِ بِأَشْجَانِهَا

مُسَّتْ بِرُوحٍ لَيْسَ مِنْ عَبَقِرٍ غَادَرَهَا غَرْقَى بِبُحْرَانِهَا

Kelime kadrosu:

كَاهِن : Gayb âleminden haber veren.¹¹⁷

أُنشُودَةٌ : şair.¹¹⁸

أَلْحَانٌ : Müzik.¹¹⁹

أَشْجَانٌ : Üzüntü, Keder, Hüzün.¹²⁰

1.3. Hasretu'r-rûh (Ruh'un Özlemi)

Cinlerin Emîresi

Şiirimin şeytanı, kalk! Buradan gidelim.

Ufukun ardında bize bir vatan vardır

Orada misafirlere ikram ederler

Kişiye o vatanda değer vardır, başka yerlerde olmayan

Ey şair! 'Abkar'dan korkma

Orada bulunanların şerrinden sakın

Dinle şarkıyı, duymuyor musun?

Rüzgarın bestelediği

Cinlerin emiresi, cin kabilesi ile uzlaştı

Emir artık olgunlaştı

Üzüntüleri ile ormana gitti

'Abkar'da olmayan bir ruh ile karşılaştı

¹¹⁶ el-Ma'lûf age, s. 169-170.

¹¹⁷ Tâcu'l-'arûs, كَاهِن mad.

¹¹⁸ Muhtâr es-Sihhâh mad. نَشْدُ el-Mektebetu'l-'asri, ed-Dârun'numuzeci, Beyrût.

¹¹⁹ el-Muğrib, أَلْحَانٌ Dâru'l-kitâbi'l-'Arabi,

¹²⁰ Muhtâr es-Sihhâh, أَشْجَانٌ mad.

Bu ruh, onu üzüntüleriyle birlikte götürdü
O'nun sihri ve kehanetinin hikmeti, fayda vermedi

Değerlendirme:

Üçüncü şiirde şair, şeytanı ile birlikte 'Abkar'ın Arrâfesinden uzaklaşıyor, mahzun ve duygulandıran bir ses işitiyor. Bu ses, şehvetin ateşi ile yanıp tutuşan ve insan topluluğu ile birlikte olan cinlerin emiresinin sesidir. İnsan ruhunun özlemine atıf yapan şair, bu bölümde insan ruhunun doyumsuz olduğunu ve onu doyuracak tek şeyin ölüm olduğunu (Aşağıdaki bölümlerde) insanların ebediyetini, kefen giysisine sattığını ifade eder.

Bu bölümde dikkat edilmesi gereken bir husus da şudur. Dante'nin *İlahî Komedyâ*'sında şair, ormanda yolunu kaybeder, orada Pagan yazar Virigilius ile karşılaşır. Birçok açıdan *İlahî komedyâ*'ya benzeyen 'Abkar, bu konuda da benzerlik gösterir. 'Abkar'da da aynı şekilde cinlerin emiresi ormanda yabancı bir ruh ile karşılaşır ve ormanında derinliklerinde kaybolurlar.

الشَّهْوَةُ

جَنِيَّةٌ تُمَعِنُ فِي وَثْبِهَا   كَأَنَّ شَيْئًا حَوْلَهَا رَاعَهَا

حُلَّتْهَا كَاضَوْءِ شَقَافَةٍ   عَنِ بَشَرَةٍ تَزِيدُ إِشْعَاعَهَا

كَأَمَّا الشَّمْسُ الَّتِي كَوَّرَتْ   مِنْ حَلَقَاتِ النُّورِ أَضْلَاعَهَا

أَلْقَتْ إِلَى الْأَرْضِ بِمَا أَبْدَعَتْ   لِيَكْبُرَ الْعَالَمُ إِبْدَاعَهَا

إِنْ بَسَطْتَ ذِرَاعَهَا أَحْجَمْتُ   مُلْتَاعَةً تَوَدُّ إِرْجَاعَهَا

ثُمَّ أَرَاهَا وَهِيَ مَأْخُودَةٌ   تَطْوِي عَلَيَّ مَا لَا أَرَى بَاعَهَا

مِنْ عَالَمِ الْأَجْسَادِ مَبْلِيَّةٌ بِنَهْمَةٍ تَوَدُّ إِشْبَاعَهَا

لِشَهْوَةٍ فِي نَفْسِهَا طَارَدَتْ فِي ظُلْمَةِ الْأَدْعَالِ أَتْبَاعَهَا

تُعَانِقُ الْأُرْوَاحَ حَتَّى إِذَا حَابَتْ مَضَتْ تَحْمِلُ أَوْجَاعَهَا¹²¹

Kelime kadrosu:

حُلَّةٌ:Gömlek ve pantolondan oluşan bir çeşit giysi.

نَهْمٌ:Yemekte aşırıya kaçmak, Oburluk

وَتَّبٌ: Zıplamak, Sıçramak

كُورٌ: Dürmek, Bağlamak¹²².

Şehvet

Cinlerin emiri peşinde biri varmış gibi

Koşar adımlarla zıplıyordu

Cübbesi güneş ışığı gibi parlıyordu

Teninde ışık fazlalaşıyordu

Kaburga kemiği, etrafında ışınların olduğu bir güneş gibiydi

Âlem ta‘zimde bulunsun diye güzelliğini yere döktü

Kolunu uzattığında çekinir, geri çekmek için yanıp tutuşurdu

¹²¹ el-Ma‘lûf, age, s.171-172.

¹²² وَتَّبٌ, كُورٌ, حَلَلٌ, نَهْمٌ, Tâcu'l-‘arûs,

Sonra onu cisimler âlemiyle imtihan olunurken buldum

Nefsinden kovduğu şehvet, sığ bir karanlıkta onu yakalamış gibiydi

Ruhlarla kucaklaştı, acısı fazlalaşınca pişman oldu.

Değerlendirme:

Şair, bu bölümde kötülükten arındırılmış, güneş gibi parlayan kadın cinin nefis ile imtihanından bahsediyor. Cesedler (insan) âlemini, şehvetle yanıp tutuşanlar olarak vasıflayan şair, şehvetin kötülüklerden arındırılmış insanüstü varlıkları bile etkilediğini söylemektedir. İnsanları görünce onlarla kucaklaşmak isteyen cine çektiği acı ve ızdıraplar mani olmaktadır. Şair, insanların kötülük yönüne atıfta bulunur ve şehvet diye tanımladığı şeyin cesetler, insanlar âlemine acı verdiğini söyler. Nefsinden şehveti atmasına rağmen şehvetin kişiyi bırakmadığına dikkat çeker.

أَغْنِيَةُ الْجَنِّيَّةِ

هَلْ أَنَا إِلَّا دَرَّةٌ مِنْ ضِيَاءٍ هَلْ أَنَا إِلَّا زَفْرَةٌ لِلَّهِ قَدْ

صَعَّدَهَا فَوْقَ قِيَابِ الْجُلْدِ فَلَمْ تَزَلْ لَاهِبَةً فِي الْقَضَاءِ

وَيُحْيِي مَنْ يُشْبِعُ فِي النَّهْمِ أَكَلْنَا اسْتَقَلَّتْ عَلَيَّ مِعْصَمِي

رُوحٌ فَفَرَّبْتُ إِلَيْهَا فَمِي تَمَلَّصْتُ فَلَمْ أَقْبَلْ وَمَ

أَضَمَّ إِلَّا عَدَمًا فِي عَدَمِ

فِي الْعَالَمِ الْآخِرِ حَيْثُ الْأَرْحُ يُجَادِبُ الْأَنْفُسَ أَهْوَاءَهَا

مَتَى تَلَطَّطْتُ شَهْوَةً فِي الْمُهْجِ لَمْ تُعَدِّمِ الْأَجْسَادُ إِطْفَاءَهَا

مَا فِيهِ غَيْرُ الْحَبِّ مِلءَ الْفُضَاءِ   مِلءَ الثَّرَى فِي الْعَابِ فِي ظِلِّهِ

فَوْقَ الْجِبَالِ النَّاطِحَاتِ السَّمَاءِ   فِي الْمَاءِ فِي كَيْانِ كُلِّهِ

عَالَمٌ أَشْبَاحِ كِنَافٍ ثِقَالٍ   لَيْسَ هَوَاهَا كَهَوَانَا مُحَالٍ

فَتَحْنُ وَاهْلَهِي بَنَاتِ الظَّلَالِ   لَسْنَا وَقَدْ حُمْنَا عَلَى أَرْضِنَا

غَيْرَ خَلِيطٍ مِنْ طُيُوفٍ ضَيَّالٍ   كَقَطْعِ الْعَيْمِ إِذَا بَعْضُنَا

تَعَانَقَ اضْمَحَلَّ فِي بَعْضِنَا

يَا مُهْجَةً نَامَ عَلَيْهَا الْأَمَلُ   فَحَاوَلَ الْعَدَابُ إِغْوَاءَهُ

مَهْمَا يَأْكُ الْعَدَابُ جَمَّ الثِّقَلِ   أَلْفِي عَلَى ظَهْرِي أَعْبَاءَهُ

يَا تَعَبًا يُخَيِّ ظُهُورَ الْوَرَى   أُجِبُّهَا أَنْثَالَكَ الْقَاصِمَةَ

فَإِنَّ عَبْنًا يَقْصِمُ الْأَطْهَرَا   أَصْعَبُ مِنْهُ الرَّاحَةُ الدَّائِمَةُ

مَنْ لِي بِحُبِّ نُوْرِهِ يَنْبَلِجُ   مِنْ شَرِّ مُحْتَدِمٍ فِي الْمُقْبَلِ

مَنْ لِي بِشَعْرِ لَاهِبٍ تَنْفَرِجُ   تُغْرِتُهُ عَنِ شُعَلَاتِ الْقُبَلِ

مَنْ لِي بِذِي قَلْبٍ حَفُوقٍ أَلِجُ   فِي صَدْرِهِ وَإِنْ يَكُنْ يَخْتَلِجُ

لِعَاصِفِ الْمَوْتِ اخْتِلَاجِ الشُّعَلِ

مَا نَفَعُ رُوحِ خَالِدٍ عَشْتُ فِيهِ مَا زِلْتُ أَحْضِنُ وَمَ أَحْتَضِنُ

يَا حَامِلَ الْجِسْمِ أَلَا أَعْطِيِيهِ وَخُذْ إِذَا شِئْتَ حُلُودِي ثَمَّنْ

رُوحِي لَا يُبْلَى فَمَنْ يَرْتَضِيهِ أَحْمِلْ مَا فِي جِسْمِهِ مِنْ شَجْنِ

وَشَاحِي النَّارِ مَنْ يَشْتَرِيهِ فَإِنِّي أَبِيعُهُ بِالْكَفْنِ¹²³

Kelime kadrosu:

الأرج: Güzel koku

إِضْمَحَلَّ: Gitmek.¹²⁴

مُهَجَّةً: Kalp kanı. Saf.¹²⁵

المِعَصَم: Bilek., Tutunmak.

أَشْبَاح: Görülen, Duyulur olan.

وشاح: Başörtüsü¹²⁶

¹²³ el-Ma'lûf, **age**, s.176-177.

¹²⁴ Muhtâr es-Sihhâh, ضَحَل, أَرَج mad.

¹²⁵ Lisânu'l-'Arab, مَهَج mad.

¹²⁶ Tâcu'l-'arûs, وَشَح, عَصِم, شَح mad.

Kadın Cin'in Ezgileri

Ben ancak güneş ışınlarından biriyim

Ben Allah'ın varlık kubbesinin üzerine yükselttiği

Fezâda tutuşan nefesiyim

Yazıklar olsun! Kim şehvete doymuş

Bileğimde bir ruh hissedip onu öpmek istediğimde

Ağzım boşluğa değmekte

Öteki âlemde güzel kokulu çiçekler nefsi cezbeder

Damarlarda şehvet coştığında ceset onu söndüremez

Onda yer ve gök dolusu sevgiden başka bir şey yoktur

Yüksek dağların üstünde, su'da ve her yerde

Gölgeler âlemi kesif ve ağırdır

Orada istek ve arzular, bizim istek ve arzularımıza benzemez

Yazıklar olsun bize, gölgelere

Kendi vatanımızda kimseye ilişmeden

Bulut gibi birbirimize karıştık

Ey arzuların dayandığı can, hayat

Azap ona ağır gelip onu sersem ettiğinde

Sırtıma onun abasını atarım

Ey üzerime çöken yorgunluk!

Senin öldürücü darbelerini seviyorum

Sırtı büken yük, Sürekli olan rahatlıktan yeğdir

Kim benimle gözlerde yanıp tutuşan şerden

Sevgi ile parıldayan gözde buluşmaya hazır

Kim benimle öpücük izlerinde gedik açmak ister

Kim benimle göğsünde atan bir kalp ister

Sevginin ateşi, ölüm fırtınasıyla karışırsa

Ebediyen içimde yaşayacak ruhun ne faydası var

Onunla büyüyüp onu büyütemedikten sonra

Ey cismi taşıyan ruh, eğer istersen ebediğiliğimi al

Benim ruhum kimden razı olursa

Onun cisminde olan hüznün ve kederleri taşıyım

Ateşten eşarbımı kim alırsa onu kefene satarım

Değerlendirme:

Kadın cin, şarkı mırıldanmakta, şarkısında hem kendi âlemini hem de insanlar âleminin kötü yanlarını dile getirmektedir. Asıl güzelliğin öteki âlemde olduğunu orada sevgiden başka bir şeyin bulunmadığını ifade eder. Meher edebiyatında görülen romantizm ve tabiatçılık Şefik el-Ma'lûf'ta da görülmektedir. Tabiata, suya ve varlığa önem atfetmekte, onlara sevgiyi yüklemektedir. Şair, sevgiye duyduğu özlemi kadın cinin ağzıyla dile getirmektedir. Kim benimle sevgide buluşmak ister, *kim benimle kötülüklerden vazgeçip sevgide ve aşkta buluşmak ister*, diyerek özlemine çektiği sevgiye vurgu yapmaktadır. Mutlak sevginin ölümlü bir bedende bulunmayacağını dolayısıyla asıl sevginin ahiret âleminde bulunduğunu beden ölümsüzlüğü kazandığında asıl sevginin açığa çıkacağını ima eder. Şefik el-Ma'lûf, hem bu eserinde hem de bundan önce yazdığı *Ahlâm* isimli eserinde düşlerinden

bahsetmektedir. Sevgilerini özlemine ve öfkesini, kurguladığı hayali seyahatte tabiatüstü varlıkların diliyle aktarmaktadır. Muhtemeldir ki insanlar âleminde kendi düşüncelerini ifade imkânı bulamamıştır. Bu nedenle bu yolculukta okurlarına hem tabiatüstü varlıkları ve Arap toplumunda bulunan hurâfeleri tanıtmakta hem de düşüncelerini bu hayali karakterler üzerinden aktarmaktadır.

النشيد الرابع

نَهْرُ الْعَيِّ

سُرْحُوبُ الْأَعْمَى

وَوَثَبَ الشَّيْطَانُ بِي وَثَبَةً   غَارَ لَهَا السَّفْحَانِ وَالْعَابُ

هَذَا هُوَ الطَّوْدُ سَنَاخِيْبُهُ   تَبْدُو لِعَيْنِي وَتَنْجَابُ

وَدَاكَ نَهْرُ الْعَيِّ مِنْ شَاهِقِي   يُحْدِقُ بِالطَّوْدِ وَيَنْسَابُ

فَأَمَّ عَلَى ضِفَّتِهِ مَارِدٌ   لَهُ كَجِلْدِ الْحُوتِ جِلْبَابُ

أَعْمَى بَطِيءُ الْخَطْوِ   فِي سَيْرِهِ مُقْلَقُ الْجُنْبَيْنِ هَيَّابُ

يَنْكَمِشُ الْمُؤَطِّئُ عَنْ نَعْلِهِ   كَأَنَّهُ بِالنَّعْلِ مُرْتَابُ

ذَالِكَ سُرْحُوبٌ وَمِنْ وَجْهِهِ   فَاضَ لَنَا بِشْرٌ وَتَرْحَابُ

أَلْقَى عَلَى اللَّجَّةِ عُكَّازَهُ   فَأَنْفَجَرَتْ كَأَنَّهَا بَابُ

وَبَانَ مُتَدًّا لَنَا خَلْفَهَا مِنْ ظُلْمَاتِ الْقَعْرِ سِرْدَابٌ¹²⁷

فِي السِّرْدَابِ

أَوْجِنَا سُرْحُوبَ

عَيَابَةَ السِّرْدَابِ

وَأَنْدَسَ فِي دُرُوبِ

كَثِيرَةُ الشَّعَابِ

وَكُلَّمَا اشْتَدَّتْ عَلَيْنَا الظُّلْمُ

أَسْرَعَ سُرْحُوبٌ وَحَثَّ الْقَدَمَ

فَخَلَّتْنِي لَمَّا

أَمَعَنَ فِي الْمَسِيرِ

أَيُّ أَنَا الْأَعْمَى

وَهُوَ هُوَ الْبَصِيرُ

وَقَالَ سُرْحُوبٌ أَنَا مَنْ يَرَى

¹²⁷ el-Ma'lûf, age, s. 171-172.

فِي حَلِكِ الظُّلْمَةِ مَا لَا يُرَى

دَخَرْتُ نُورَ الشَّمْسِ فِي نَاطِرِي

لِعَتْمَةِ اللَّيْلِ فُقُلٌ لِلْوَرَى

يَا أَيُّهَا الْهَانُونَ

بُرُوءِيَةِ الْأَسْحَارِ

وَالْمَالِئُونَ الْعُيُونَ

بِبَهْجَةِ الْأَنْوَارِ

مَا كُنْتُمْ تَخِطُّونَ

فِي جَنَّةِ الْأَثَامِ

لَوْ أَنَّكُمْ تَبْصُرُونَ

مِثْلِي فِي الظَّلَامِ¹²⁸

Kelime kadrosu:

عَكَازُ: Üzerine yaslanılan asa.¹²⁹

¹²⁸ el-Ma'lûf age, s.173-175.

¹²⁹ Lisânu'l-Arab, عَكَزَ mad.

طَوْدُ: Büyük dağ. Kum tepesi.

شَنَاخِيب: Tepenin başı.

شَاهِقٌ: Çok kızgın adam.

مَارِدٌ: Zalim, Şerîr.

إِنكَمَشَ: Utanmak acele etmek.

تَرْحَابٌ: Güler yüzle karşılamak.

جُئَةٌ: Gürültü.

فَعْرٌ: Derinlik.

أَوْجَحٌ: Anahtarını kilide sokmak, Açmak.

إِنْدَسَّ: Bir yere girmek.

حَلَكٌ: Zifiri karanlık.

حَبَطَ: Aylak aylak dolaşmak.¹³⁰

---

¹³⁰ Tâcu'l-'arûs, دَسَسَ, حَبَطَ, mad. شَهَقَ, مَرَدَ, كَمَشَ, رَجَبَ, لَجَجَ, طَوْدَ, شَخَبَ, لَجَجَ, عَكَزَ, فَعَرَ, وُلِجَ, دَسَسَ, حَبَطَ.

1.4. Nehru'l-gayy (Günah Nehri)

A'ma Surhub

Şeytan bizi tepelik ve ormanlık bir yere getirdi

Bak! İşte bu gözlerini kamaştırın şey kandır

Bu da günah nehridir, dağdan akan

Elbisesi balık derisinden olan zalim kadın,

Nehrin kenarında beklemektedir.

Ne kadar yavaş yürüyor

Korkudan titriyor, bastığı yer ondan utanıyor gibi

İşte bu da Surhûb'tur! Bizi güler yüzle karşılayan

Gürültünün geldiği yere esasını attı

Dar bir kapı açıldı, oradan içeri girdik

Karanlık arttıkça Surhûb adımlarını hızlandırdı

Kör olmasından şüphe ettim sanki kör olan benim, gören o

Surhub dedi;

Gözlerimde güneş ışığı biriktirdim, zifiri karanlıkta gören benim

Arkadan gelenlere de ki;

Aydınlığa kavuşmakla mutlu olanlar

Siz de benim gibi karanlıkta görseydiniz

Günahlarda bilip bilmeden dolaşmazdınız.

Değerlendirme:

‘Abkar’da şairin şeytanı ile olan gezintisi devam etmektedir. Şeytan, şairi “günah nehri” diye isimlendirdiği nehrin yanına getirir. Burada Surhûb adında biri vardır. Surhûb asâsını nehrin ortasına vurur ve açılan kapıdan içeri girerler. Şair açılan kapıdan sonra birçok yolun olduğunu söylerken günahlara dalmanın yollarının çok olduğuna işaret eder. Surhûb arkasından gelenlerle dolaşmaya başlar. Giderek karanlık artar ve arkasından gelenlerin yürümekte zorluk çektiğini görünce onlara serzenişte bulunur. Şairin ifadesiyle sanki a‘ma olan Surhûb değil; A‘ma olan arkasında yürüyenlerdir. Surhûb onların bir an önce aydınlığa çıkmak istediklerini görünce onlara nasihatta bulunur. Ey günah nehrinde yürümekte güçlük çekenler! Eğer siz de güneş nurunu gözünüzde biriktirseydiniz benim gibi karanlıkta görebilseydiniz günahlara dalmazdınız ve günah nehrinde yürürken yalpalamaz, sendelemezsiniz. Surhûb burada bedenen var olan körlük veya görme halinin günah nehrinde yürümede fayda vermediğini manevi aydınlığın gözlerde biriktirilmesi gerektiğini söyler. Bu nur’un, karanlığa yani günaha dalarken kişiye fayda sağladığını ve bu nur sayesinde kişinin selamete çıkabileceğini söyler.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi şair, kadim Arap kültüründe bulunan ve Arap zihin dünyasında karşılığı olan bir takım olaylara vurgu yapmaktadır. Kur’an-ı kerimde de Musâ (as) kıssasında olan asânın denize vurulmasına benzer bir sahneyi canlandırmıştır.

Şair, şiirlerinde şehvet, günah vb. patolojik temaları işlemiştir. İnsanların günaha ve şehvete dair sorgulamaları insanlık tarihi kadar eskidir. İlk insandan günümüze kadar bu konular her alanda, şiir, resim ve diğer sanat dallarında ele alınıp sanatçının eliyle şekil almıştır. Şair, oluşturduğu hayalî mekân ve karakterlerle konuya kendi penceresinden bakmıştır. Surhûb adındaki karakteri bir vicdan gibi konuşturmuş, iç muhasebesi yaptırmıştır. Güneş ışıklarının gözlerde biriktirilmesi ifadesinde ince bir düşünce gizlenmiş; İnsanların günaha bulaşma esnasında önceden gözlerinde biriktirdiği ışıklar ona yol gösterir, karanlıkta önünü görmesi için ona yardımcı olur. İslâm tasavvuf nazariyesinde ve diğer mistik doktrinlerde kalp gözünün açıklığına benzer bir düşünceyi dile getirmiştir. İslâm tasavvufunda

gözlerini kapatmadan hakikâti göremezsin aforizmasına da benzemektedir. Hakikâti görmek müşahhas gözlerle değil, bilakis kalp gözüyle olur.

Günah nehri bölümünde özellikle iki günah dikkati çekmektedir. Nehrin kandan olduğundan ve nehrin yanında bekleyen güzel bir kadından bahsetmiştir. Şehvetin insanları en çok zor durumda bıraktığı iki günah; cinsellik ve cinayete işaret edilmektedir.

النشيد الخامس

وَادِي سِجِّينَ

أَبْنَاءُ إِبْلِيسَ

لَوْحَ سُرْحُوبٍ لَنَا بَعْدَ مَا عَادَرْنَا فِي الضِّقَّةِ الثَّانِيَةَ

وَسِرْتُ فِي دَرْبِي مُسْتَشْرِفًا وَادِي سِجِّينَ عَلَى رَابِيَةِ

وَادٍ تَمَّصُ الْحُرَّ جُدْرَانَهُ كَأَنَّمَا سَبَّتَ بِهِ الْعَاشِيَةَ

جَهَنَّمَ اخْتَارَتْهُ بَابًا لَهَا وَاطَّلَعْتُ فِيهِ مِنَ الْهَآوِيَةِ

مُعَرِّقُ الظُّلْمَةِ طَائِي الصِّدَى تَرَى الْبَرَآكِنَ بِهِ دَاوِيَةَ

طَوَّفَ إِبْلِيسُ بِفُوهَاتِهَا وَاخْتَلَّ مِنْهَا فُوهَةً حَائِيَةَ

لَا حَتَّ عَلَى الْفَاحِلِ مِنْ جُرْفِهَا غِرَاسُ زُقُومٍ بِهَا نَامِيَةَ

تَقُوتُ إِبْلِيسَ وَأَوْلَادَهُ فَيَصْرِفُونَ الدَّهْرَ فِي عَافِيَةِ

حَمْسَةٌ وُلِدَ شَرُّ مَا فِيهِمْ بَلِيَّةٌ وَخَيْرُهُمْ دَاهِيَةٌ¹³¹

Kelime kadrosu:

لَوَّحَ: Görünmek.¹³²

عُرَّاسَ: Filiz, Filiz dikim zamanı.¹³³

سَبَّتَ: Tutuşmak.

رَابِيَةَ: Tepe, Yerden yüksek her şey.

لَاَحَ: Görünmek.

جُرْفَ: Uçurum.

فُوَهَةَ: Ağız, Delik.¹³⁴

1.5. Vadî siccîn (Siccîn Vadisi)

İblis'in Oğulları

İkinci kıyıyı geçtiğimizde Surhûb göründü bize

Aydınlık yoldan tepedeki Siccîn vadisine doğru yürüdüm

Öyle bir vadi ki; Gaşiye ondan çıkmış gibi

¹³¹ el-Ma'lûf, **age**, s. 189-190.

¹³² el-Muğrib, لَوَّحَ mad.

¹³³ Mu'cemu'l-vesît, عُرَّاسَ mad.

¹³⁴ Tâcu'l-'arûs, فُوَهَةَ, جُرْفَ, عُرَّاسَ, لَوَّحَ, سَبَّتَ, رَابِيَةَ mad.

Cehennem onun bir kapısından neş'et etmiş

En diplerinde boğazı kurutan yanardağlar var

Yanardağın ağızını iblis işgal etmiş

İblis ve oğulları zamanını afiyetle geçiriyorlar orada

İblisin beş oğlu var; en hayırlısı beliyye, en şerlisi dahiyye'dir

Değerlendirme:

İblis'in oğulları bölümünde mekân tasviri yapılmış. Mekân, Siccîn vadisidir. Korkunç görüntüsüyle cehennem bile ondan neş'et ettiğini ifade ediyor şair. Siccîn vadisinde yanardağların olduğunu ve İblis'in yanardağ ağızında beklediğini söylüyor. Burada cehennem, İblis ve İblis'in oğulları kavramaları dikkat çekmektedir. İblis'in beş oğlu olduğunu ve hepsinin ayrı ayrı vazifesi olduğunu aktarır. İblis'in oğulları aşağıda da zikredileceği gibi şunlardır; Seber (savaş şeytanı), Vâsım (noksanlıklar şeytanı), A'ver (şehvet şeytanı), Zelenbûr (mal şeytanı), Misvat (yalan şeytanı). Şair, her biri için ayrı bölümler açıp değerlendirmeye almıştır. Kendi ütopyasında, insanları kötülöklere sevk eden şeytanları ve görevlerinden bahsederek dünya görüşünü anlatmaya çalışmıştır.

Bu bölümde, savaş şeytanının, insanlar arasında nasıl fitne çıkarıp savaşlar çıkardığından, insanları birbirleriyle nasıl helak ettiğinden ve sonrasında zafer kazanmış bir komutan edasıyla cesetler ve yıkıntılar arasında nasıl dolaştığından bahsedilir. İkinci dünya savaşı sonrası Amerika'ya göç etmek zorunda kalmış Lübnanlı bir Arap şairin savaşa karşı duyduğu öfke anlaşılabilir bir durumdur. Aşağıda genişçe üzerinde duracağımız gibi devletler arasında hudutları çizdirip vatanlar inşa ettirenlerin, şeytan olduğuna dikkat çeker ve bu bayrak ve vatanlar uğruna nice orduların helak oluşundan bahseder.

Şeytanların ikincisi olan noksanlıklar şeytanı bölümünde, şeytanın bazı kötü vasıfları, iyi vasıflar adı altında insanlara elbise olarak giydirdiğinden bahseder. Kibirin şeref ve soy meziyetinde, öfkenin yasaklarda zorbalığın örfte, hırsın tutkuda, gizlendiğini, inatçılık ve oburluğun teşvik edildiğini, Alçalmanın ise iffetin kanatları

altında gizlendiğini söyler. Merhametin kalmadığından öyle ki; insanların değil; merhametin kendisinin gözyaşları akıttığını söyleyerek teşhis sanatıyla meramını dile getirmiştir.

Üçüncüsü, şehvetin İblisi A'ver'dir. Bu pasajda şehvet şeytanının insanları nasıl kandırdığını, hangi güzel görüntüler altında onları helak ettiğini söyler. Şeytan, Zinâ ve fuhşiyâta sebep olanın kendisi olduğunu ve insanların onun kadehiyle sarhoş olduğunu ifade eder. Delilerin aklını başından alanın kendisi olduğunu, nice âşıkları kendi içkisiyle sarhoş ettiğini ifade eder. Bazen nur gibi görünebileceğini ve o zamanda kadehinin kibrit olduğunu ifade ederken insanlara nur görünümüyle ateş olduğunu ve onları yaktığını ifade eder. Âşıkların göz kapaklarındaki ağırlığın onları ebedî uykuya hazırladığını, göz kapaklarındaki ağırlığın zevk değil, ebedî yok oluşa sebebiyet vereceğine işaret eder.

Dördüncü iblis, Zelenbûr'dur, dünya malı ile ilgili altın, gümüş, tartı, kilo gibi kavramlarla insanların nasıl kandırıldığını anlatmaya çalışır. Şeytanın elinde iki kefe vardır. Bunlardan biri altınla doludur. Diğeri ise boştur. Ruhların altından olan kefeye meylettiklerini söyler.

Beşinci ve son İblis, Misvat'tır, yalan şeytanıdır. Şeytanların lideridir. O atna binip meydana çıkmadan diğerlerinin meydana çıkmayacağını söyleyerek yalan günahının diğer günahların başı olduğunu aktarmaya çalışır şair. Misvat tasvir edilirken dudaklarının bıçak gibi, dilinin keskin, kirpiklerinde ise mahcubiyet hissini oluşu dikkat çekmektedir.

ثَبَر

شَيْطَانُ الْحُرُوبِ

يَنْفَرُجُ الْبَرْكَانِ

فَيُضْرِمُ الدِّيَجُورَ

وَتَبَّرُ الشَّيْطَانَ

مُحْتَفِرٌ مَّحْمُورٌ

لَا يَفْتَحُ الْأَجْفَانَ

إِلَّا إِذَا مَا التُّورُ

حَالَ إِلَى دُحَانَ

بَانَ لَنَا ثَبَّرُ

مُسَعَّرُ الشُّرُورُ

أَلْقَازِفُ الْبَشَرُ

بِالْوَيْلِ وَالْتُّبُورُ

عَلَّمَ أَهْلَ الْعُرُورُ

كَيْفَ اللَّطَى تَسْتَعِرُ

فَإِنْ رَأَى بَعْضَهُمْ

بِبَعْضِهِمْ يَنْتَحِرُ

أَطْلَقَ بَيْنَ الْفُجُورُ

فَهَمَّهُهُ الْمُنْتَصِرُ

طَعَى بَيْنَ الْوُجُودِ فَأَنْشَأَ الْأَوْطَانَ

وَحَطَّطَ الْحُدُودَ سَيَّاحُهَا التَّيْرَانُ

حَتَّى إِذَا مَا الْجُنُودُ

مَاتُوا فِدَى الرِّيَّاتِ

دَاسَ بَقَايَا الْبُنُودِ

وَطَافَ بِالْأَمْوَاتِ

فَالْتَرَعَ الْقُبُودِ

مِنْ أَرْجُلِ الْعِيدَانِ

وَلَفَّهَا تَيْجَانُ

عَلَى رُؤُوسِ الْعُرَاةِ

ثُمَّ رَنَا ثَبِيرُ

شَزْرًا إِلَى الْوَادِي

وَقَالَ وَالشَّرْرُ

فِي عَيْنِهِ بَادٌ:

يَا مُمَعَانَ الْبَصَرَ

فِي الْهُوَّةِ الدَّاجِيَةِ

أَنَا الَّذِي حَقَّرَ

هَاوِيَةً ثَانِيَةً

كَهَذِهِ الْهَاوِيَةِ

فِي أَنْفُسِ الْبَشَرِ¹³⁵

Savaş şeytanları

Seber

Volkan patladı

Karanlık aydınlandı

Şeytan Seber, sarhoş

Gözleri açılmıyor

---

¹³⁵ el-Ma'lûf, age, s. 191-194.

Ta ki, nur dumana dönüştü

Seber o zaman göründü

Yangını körükler

İnsanları yok eder

Mağrur insanlara ateş nasıl yakılır, öğretti

İnsanların birbirlerini yok ettiğini görünce

Mezarlar arasında zafer kazanmış edasıyla kahkaha attı

Vatanlar inşa edip duvarları ateşten sınırlar çizdi

Bayrak uğruna askerler öldüler

Yıkılan duvarlara basarak

Ölüler arasında gezindi

Savaşçıların ayaklarından zincirlerini söktü

Başlarına taç giydirdi

Sonra vadiye kulak verip

Bakışlarını sertleştirdi

Dedi ki:

Ey karanlık çukurda tefekküre dalanlar

İşte insanların nefsinde

Bu çukura benzer bir çukur da ben kazdım

Değerlendirme:

Fitne yıkım ve savaşların şeytanı olan Seber yaptığı yıkımlar ve sebep olduğu ölümlerden sonra köleler diye tabir edilenlerin ayaklarından prangaları çıkartıp savaşları yöneten insanların başına tac yapar, onları taçlandırır. Şairin iletmek istediği mesaj açıktır; savaşı şeytanlar, insanlar arasında fitne ve bozgunculukla çıkartırlar. Vatan, bayrak gibi takdis ettikleri olgular uğruna, ayaklarında prangalar olan köleler ölürler. Seber İblis'i meydana gelen ölümlerden sonra ölen kölelerin arasında dolaşır ve ayaklarındaki prangaları çıkartır. Savaşın liderlerinin başına tac yapar. Bugün yaşayan ve başlarında tac bulunan kralların tacının ölenlerin prangalarından olduğunu ifade ederken, savaşa karşı olduğunu ve masum insanların savaşı yöneten insanlar uğruna toprağa düştüklerini ima eder.

دَاسِم

إِبْلِيسُ النَّقَائِصِ

وَجَاءَنَا ثَانِي

أَبْنَاءِ عَزْرِبِيلَ

سَخْنَةُ شَيْطَانِ

فِي مَنْكِبِي عُولِ

وَقَالَ فِي الدَّهَاءِ

وَيْكَ أَنَا الْكَاسِي

بِالْحُبْسِ وَالرِّيَاءِ

نَقَائِصَ النَّاسِ

لَمَّا أُمَّتُ الْأَرْضَ فِي زَوْرَةٍ   أَسْتَعْرِضُ النَّقَائِصَ الْعَارِيَةَ

الْفَيْئُتْهَا وَالنَّاسُ قَدْ مَرَّفُوا   أَجْسَادُهَا فِي فِتْنَةٍ دَامِيَةٍ

فَرَحْتُ أَكْسُو بِيَدِي عُرْيَهَا   بِجُلِّلِ بَرَّاقَةٍ زَاهِيَةٍ

فَانْدَسَّتِ الْكِبْرِيَاءُ

تَحْتَ حِجَابِ الْحَسَبِ

وَتَحْتَ سِتْرِ الْإِبَاءِ

غَلَّغْلُ وَجْهِ الْعَضْبِ

وَأَنْقَلَبَ الْعِنَادُ

بَيْنَ الْوَرَى حَزْمًا

وَصَارَ الْإِسْتِبْدَادُ

فِي عُرْفِهِمْ عَزْمًا

وَأَصْبَحَ الْجَشَعُ

أَسْمَى مَزَايَا الرُّوحِ

لَمَّا ارْتَدَى الطَّمَعُ

مَلَائِسَ الطُّنُوحِ

وَالْتَحَفَ الحُنُوعُ

بِمِعْتَفِ العَقَّةِ

وَسَكَبَ الدُّمُوعُ

مِنْ أَعْيُنِ الرَّافَةِ

وَالْحَوْفُ مُذْ هَوَى

بِظِلِّهِ التَّقَى

فَارْتَاغَ وَالتَّوَى

مُبَرِّقًا بِالتَّقَى

وَأَنْطَلَقَتْ بِعَيْرِ أَثْوَاهِمَا تَلْتَحِفُ النَّقَائِصُ البَاقِيَةَ

فَهَتَفَ النَّاسُ وَفَدَّ أَقْبَلَتْ تَحْتَرُّ فِي حُلَلِهَا الرَّاهِيَةَ

طُوبَى لِمَنْ يَرْفُلُ مُسْتَمْتِعًا بِمِثْلِ هَذِي الحُلَلِ العَالِيَةِ¹³⁶

¹³⁶ el-Ma'lûf, age, s. 195199.

Dâsim

Noksanlıkların iblisi

Şeytanların ikincisi

Azrail'in oğullarından bize göründü

Gûl'un omuzlarında

Dahice dedi;

İnsanların noksanlarını

Riya ve habislikle giydiririm

Yeryüzünü zirvede izlediğimde

Çıplak noksanlıklar görürüm

İnsanların fitneye daldıklarını gördüm

Ellerimle onun çıplak yerlerini

Göz alıcı elbiselerle örttüm

Kibir, şeref altına gizlenmiş

Öfke, yasaklar altına

İnat, onlara sımsıkı bağlanmış

Zorbalık, örfe dönüşmüş

Oburluk, ruhun en meziyetli sıfatı olmuş

Hırs, tutkuya dönüşmüş

Alçalmak, iffetin kanatlarının altında gizlenmiş

Gözyaşı merhametin gözlerinden akmakta

Korku, takva adını almış

Eksikleri örterek

Yürüdü gitti

Elbisesi içinde mağrur bir şekilde onlara seslendi

Bu pahalı elbiselerden zevk alarak

Yürüyenlere müjdelersun

Değerlendirme:

Dâsim, İnsanlara noksanlarını süsleyen onlara riya ve aldatmanın yollarını öğreten şeytandır. Şair, insanların güzel bildikleri vasıfların altında ve esasında kötülüğün olduğunu anlatmak istiyor. Arap toplumunda şeref, haseb, neseb, gibi kavramlarının önemli olduğu malumdur. Şair, bu güzel gibi görünen vasıfların altında esasında kibirin olduğu ve şeytanın bunu güzelleştirerek insanlara sunduğundan dem vurur. Alçalmayı iffet olarak sunar. İnsanların iffet adı altında kendilerini değersizleştirdiğini ve alçaldığını, asıl iffetin alçalmak olmadığına dikkat çeker. Takvanın korku adı altında insanlara sunulduğunu, gerçek takvanın korku ile eş değer olmadığına, dikkati celbeder. Dâsim'in eksiklik olarak gördüğü ve onları tamamladığını söylediği hasletlerden bazıları şunlardır; Oburluk, merhametsizlik, zorbalık, inat ve öfke.

اعور

ابليس الشهوة

وَدَاكَ اَعْوُرُ

اَطَّلَ يَنْظُرُ

مِنْ ظَاهِرِ الْهُوَّةِ

وَقَالَ لِي أَنَا

حَامِي ذِمَارِ الْحَنَّا

وَالْعَهْرِ وَالشَّهْوَةِ

شَرَارِي فِي الْعُيُونِ

حَرِيقَةُ فِي الدَّمِ

أَنَا مُثِيرُ الْجُنُونِ

وَالْقَمِ لَصِقُ الْقَمِ

مَا اتَّكَأَ الْعَاشِقُونَ

إِلَّا عَلَى مِعْصَمِي

كَمْ ذَاقَ حَمْرِي عَاشِقٌ فَالْتَوَى مُعْرِيدًا فِي سَكْرَاتِ الْهُوَى

مُهَدِّدًا مَّا بَعْضِهِ بَعْضَهُ وَهُوَ عَلَى الْأَنْفَاضِ بَيْنِي السَّوَى

فَلْيُحْسِ أَهْلَ الْفُجُورِ

كَأْسِي أَنَا الْعِغْرِيثُ

فَإِنْ تَكُنْ مِنْ نُورٍ

فَحَمْرَتِي كَبْرِيَتْ

وَلِيَحْلِدِ النَّاسُ إِلَى وَحْيِي

فَهُوَ الَّذِي يُحْيِي

وَهُوَ الَّذِي يُمَيِّتُ

وَلِيَعْلَمِ الْعَاشِقُونَ

أَنَّ اصْطِفَاقَ الْجُفُونَ

فِي لَذَّةِ غَائِمَةٍ

مَا هُوَ إِلَّا مِرَانٌ

يُهَيِّئُ الْأَجْفَانَ

لِلنَّوْمَةِ الدَّائِمَةِ¹³⁷

A'ver

Şhvetin İblisi

Uzun uzun derinliğe bakan A'ver'dir bu.

¹³⁷ el-Ma'lûf, age, s. 200-203.

Dedi ki;

Ben zina ve fuhşiyat yapanların koruyucusuyum

Benim şerrim kanlarda dolaşır

Delilerin aklını başından alan benim

Âşıklar benim elimdedirler

Nice âşıklar benim içkimle sarhoş oldular

Birbirlerini yıkıp enkaza çevirdiler

Ben ifritim, günah ehli benim kadehimden içer

Eğer nura dönüşürsem kibrit benim içkim olur

İnsanlar benim vahyimde fena bulur

Yaşatan da öldüren de benim

Âşıklar bilsin ki, lezzete dalmış göz kapaklarındaki hareket

Onları ebedî uykuya hazırlıyor

Değerlendirme:

A'ver şehvet şeytanıdır. İnsanlara kadehini sunar. Delilerin aklını başından alanın kendisi olduğunu ve âşıkların kendi eliyle sarhoş olduklarını ifade eder. İnsanın kanında dolaşarak onları fuhşiyata sevkeder. İnsanlarda rahatlama hissi verir fakat bu yanıltıcı bir histir. Göz kapaklarına inen ağırlığın ebedî uykunun habercisi olduğunu ifade eder.

رَلْنَبُورُ

شيطان المال

أَيُّ يَدٍ حَافِيَةٍ

أَهْوَتْ عَلَى الْمُرُوجِ

فَلَقَّتِ السَّاقِيَةَ

كَأَنَّهَا دُمُوجٌ

وَأَرْسَلَتْ عَالِيَةَ

جَلْجَلَةَ الصُّنُوحِ

زُمْرَةً رَاقِصِينَ

أُمَّ أَلْسِنِ اللَّهَبِ

مَالُو رَيْنِ

دَمَالِحُ الذَّهَبِ

أَطَلَّ شَيْطَانُ

مِنْ بَيْنِهِمْ يَحْتَالُ

كَفَّاهُ مِيزَانُ

وَرَأْسُهُ مِكيَالُ

حَتَّى إِذَا اسْتَمَالَ

حَوَاصِرَ الحُورِ

شَيْطَانٌ شِعْرٍ انْبَرَى

وَقَالَ: هَلْ مَنْ تَرَى

غَيْرَ زَنْبُورِ

مُدَّهَبِ الأَعْلَالِ

مُقَضِّضِ التَّيْرِ

مَعْبُودِ أَهْلِ المَالِ

فَهُوَ إِذَا مَا نَصَبَ

مِيزَانَهُ فِي يَدَيْهِ

تُنشَبُ حَرْبُ الذَّهَبِ

وَالرُّوحُ فِي كِفَّتَيْهِ

فَكِفَّةٌ جَوْفَاءٌ مَمْلُوءَةٌ مِنْ ذَهَبٍ وَكِفَّةٌ خَالِيَةٌ

شَدَّتْ بِهَا الْأَرْوَاحُ نَحْوَ الْعُلَى فَرَجَحَتْ بِالذَّهَبِ الثَّانِيَةَ¹³⁸

Zelenbûr

Mal Şeytanı

Hangi gizli el, bu otlak alana değdi

Ayaklara bilezik gibi dolandı

Bilezik sesi yüksekte yankılandı

Raksedenler zümresi mi

Yanıp tutuşan diller mi

Bu yankıya meylettiler

Şeytanım aralarında göründü

Avuçları tartı, başı ölçüdür

Hurilerin beline sarıldı

Dedi ki; Zelenbûr'dan başkasını gördün mü?

Gümüş gibi parlayan kelepçesi altından

Mal ehlinin ma'budu

Mizanı eline aldığında altın ve ruh savaşı başlar

İki kefenin biri altın dolu, diğeri boş

¹³⁸ el-Ma'lûf, age, s. 204-207.

Ruh, altın dolu kefeyi tercih etti

Değerlendirme:

Mal şeytanı Zelenbûr, altın, gümüş ve dünya malı düşkünü kimselerin ma'budu, avuçları tartı, başı ölçüdür. Şair, yaptığı tasvirde ölçü ve tartı kelimelerini kullanarak dünya malının yakından ilişkili olduğu kavramları kullanmış. İnsanları kandıran şeytanın ölçü ve tartı görünümünde tasvir edilmesiyle, en çok hilenin ve kandırmanın yaşandığı alış verişe dikkat çekmiştir. İnsan ruhunun altın yani mal sevgisine meyilli olduklarını ve altının sesine doğru meylettiklerinden bahseder.

Mizanın iki kefesinde birinin altınla dolu olduğu diğerinde ise ruhun olduğu sahnesini canlandıran şair, ruh ve altının mücadelesini göstermektedir. İkisi arasında savaş başlar en sonunda ruhun altın ile dolu olan kefeye meylettiğini söylediğinde insan ruhunun dünya malına olan zaafiyetine işaret eder.

مِسْوَط

ابليس الكذب

وَقَفْتُ فِي حَيْرَةٍ

مُسَاءً لَا نَفْسِي

إِبْلِيسُ مَا بَالُهُ

نَامَ عَنِ الْإِنْسِ

وَكَيْفَ أَبْنَاؤُهُ

لَادُوا بِعَبْقَرَا

أليس مَيدَانُهُم

في عَالَمِ النَّرَى

أدرك ما انتباني

فقال شيطاني:

أبناء إبليس ما

جالوا بميدان

ولا امتطو حيلهم

للعالم الثاني

إلا إذا ما ركب

مِسْوَطُ قُدَامِهِمْ

يَرْفَعُ بِنْدَ الكَذِبِ

وبان مِسْوَطُ

فُجَاءَةً يَفْتَرِبُ

كَأَنَّ مُدْيَةً

مِنْ شَفَتَيْهِ تَثَبُّ

إِنْ يَرَوْ مُصَلَّتًا

ذَاكَ اللِّسَانَ الدَّرْبِ

يَعْضُضُ بِرَيْقِهِ

وَجَفْنُهُ يَضْطَرِبُ

كَأَنَّ بَعْضَهُ

يَبْغُضُهُ يَحْتَجِبُ

وَسَارَ رَافِعًا

رَأَيْتَهُ الْمُشْرَعَةَ

فَسَارَ حُلْفَهُ

إِخْوَتُهُ الْأَرْبَعَةَ¹³⁹

---

¹³⁹ el-Ma'âlûf, *age*, s. 208-211.

Misvat

Yalan Şeytanı

Hayretle durdum, sordum nefsim

İblis neden insanlardan vazgeçmiş

Çocukları 'Abkar'a sığınmış

O'nun yeri yeryüzü değil mi?

Aklımdan geçenleri anladı

Şeytanım dedi ki; iblis'in çocukları meydanlarda dolaşmaz

Atlarına binmezler, yeryüzüne gitmek için

Liderleri Misvat atına binip gitmeden

Misvat göründü ansızın, dudakaları bıçak gibi, dili keskin

Cefa boşalmakta gözü, kirpikleri çekingen

Bayrağını kaldırdı arkasında dört kardeşi belirdi

Değerlendirme:

Şeytanların beŐincisi, Misvat'tır. Eninde sonunda diğer şeytanlar gelip onun bayrağı altına sığınacaklar. O atına binip meydana çıkmadan diğerleri meydana çıkmazlar. Şair, Misvat'ı (yalan şeytanı) şeytanların lideri olarak ele almıştır. Şeytanın tasvirinde dudaklarının bıçak gibi olduğunu dilinin de keskin olduğunu, gözlerinde sıkıntı olduğunu ve kirpiklerinin çekingen tavırlar sergilediğini ifade eder. Burada yalan söyleyenin karakteristik özellikleri akla gelmektedir. Yalanın dil aracılığıyla yapıldığı ve insanların bunu yaparken girdiği utangaç tavırlar dile getirilmiŐtir.

الهوجل والهوبر

الطريق المسحورة

وَأَنْفَجَرَتْ سَجِينَ عَنْ وَاحِدَةٍ يَسْكُنُهَا الْهَوْجَلُ وَالْهَوْبَرُ

أَدَّى إِلَى الْمَحْضَلِّ مِنْ أَرْضِهَا دَرَبٌ ظَلِيلٌ عَرَضُهُ مُوعِرٌ

مَنْ ظَلَّلَ الدَّرَبَ وَلَا مُورِقٌ يَبْدُو حَوَالِيَهُ وَلَا مُثْمِرٌ

كَأَنَّهَا الطَّرِيقُ مَسْحُورَةٌ يَتْرُكُ فِيهَا الظِّلَّ مَنْ يَعْبُرُ¹⁴⁰

Kelime kadrosu:

هوى: Aşağı doğru gitmek, batmak.¹⁴¹

1.6. el-Hevcel ve'l-Hevber (Hevcel ve Hevber)

Sihirli yol

Çölde bir zindan belirdi

Hevcel ve Hevberin kaldığı

Geniş ürkütücü nemli bir araziye getirdi

Etrafta ne yapraklı ne de meyveli ağaç yok yolu gölgeleyen

¹⁴⁰ el-Ma'lûf, age, s. 215-216.

¹⁴¹ Lisânu'l-'Arab, هوى- يَهْوِي mad.

Yoldan geçen gölgesini orada bırakıyor gibi sihirli yol

الهَوَجَلُ

فَقَالَ شَيْطَانِي: إِنَّ الَّذِي عَلَى طَرِيقِ الْقَمْرِ تَسْتَطْلِعُهُ

هُوَ مِنَ الْهَوَجَلِ ظِلُّ هَوَى فَعَارَ مِنْ ثِقَلِهِ مَوْضِعَهُ

فَالْهَوَجَلُ الشَّرِيرُ أَنِّي مَشَى كَانَتْ ظِلَّالَ الشُّؤْمِ مَا يَزُرُّعُهُ

كَأَنَّهَا أَقْدَامُهُ خَلَقَهُ تُسَمِّرُ الظِّلَّ فَالَا يَتَّبَعُهُ¹⁴²

Hevcel

Şeytanım dedi ki:

Bu çorak yolda parlayan Hevcel'in gölgesidir

Gölgesinin değdiği yerde çukur açılmış

Nereye uğrasa orada gölge ekiyor

Ayakları arkasından gitmiyor gölge izi bırakıp

الهَوْبَرُ

وَهَوْبَرُ الصَّالِحِ يَجْرِي عَلَى آثَارِ مَا يَتْرُكُهُ الْهَوَجَلُ

فَيَأْتِسُ الْوَعْرُ بِحُطَوَاتِهِ وَيُنْخَصِبُ الْمَجْدِبُ وَالْمُفْحَلُ

¹⁴² el-Ma'lûf, age, s. 216.

وَتَرَكُضُ الظَّلَالِ مَدْحُورَةً هَارِبَةً مِنْهُ مَتَى يُقْبَلُ

يَبْحَثُنَّ فِي الْوَاحَةِ عَنْ هَوَجَلٍ وَهَوَجَلٌ طَاحَتْ بِهِ الْأَرْجُلُ¹⁴³

Hevber

Salih Hevber, Hevcel'in terk ettiği izlerden yürüyor

Korku ve gölgeler onun gittiği yerden uzaklaşıyor

Kuru verimsiz çorak yerler yeşeriyor

Gittiği yerden gölgeleri kovuyor

Gölgeler kaybolan Hevceli arıyorlar

Değerlendirme:

Altıncı şiirde şair, Hevcel ve Hevber adında iki cinden bahsediyor. Şiirin iki cini olduğunu, Hevcel'in iyi, Hevber'in ise kötü ilham verdiğini bildiriyor. Daha önce de bahsi geçen bu cinler, Arap toplumunda şairlerin tabiatüstü varlıklardan ilham aldıkları düşüncesinin tezahürüdür. Hitabet sanatının zirvede olduğu bir dönemde şairlerin tabiatüstü varlıklarla olan münasebeti hakkındaki düşüncelerin bir sonucu olarak böyle bir düşüncenin oluşturulmuş olması muhtemeldir. Aksini iddia etmek pek mümkün de görünmüyor. Nitekim mümkün olan en az sözcükle en güzel manayı içine sığdırmak olarak niteleyebileceğimiz şiir, ancak ilham gibi insanüstü durumlarla dilsel ifadeye aktarılabilir görünmektedir.

Şair, bu bölümde okurlarını şeytanların oturduğu bir vahaya götürmektedir. Gölge yapacak ne bir ağaç ne de başka bir şey bulunmamasına rağmen, gölgelerin olduğu sihirli bir yol vardır. Oradan geçenler gölgesini orada terk etmiş gibi. Kötülük ilham eden Hevcel'in gölgesi değdiği yerde ağırlığından çukur açıyor. Bastığı yere kötülük tohumları eken Hevcel'i, Hevber takip ediyor. O'nun geçtiği yerlerden

¹⁴³ el-Ma'lûf, age, s. 217.

geçerek Oradan gölgeleri kovar, ayak izlerinin olduğu yere, umut ve güzellik tohumları eker.

أَلْغُصْنُ وَالتَّوَاتُ

وَبَرَزَ الْهُوَجْلُ يَمْشِي إِلَى

شَجَرَةِ سَمْرَاءَ

يَرْمُقُ فِيهَا عُصْنًا مُثْقَلًا

ثَمَارُهُ حَضْرَاءَ

لَمْ تَطْبِعِ الشَّمْسُ عَلَى حَدِّهَا

قُبَلَتْهَا الْحَمْرَاءُ

حَتَّى إِذَا لَاحَتْ لِعَيْنَيْهِ

تَمْرَةٌ قَيْرَبَةُ النَّضَجِ

يُهَزُّرُ الْعُصْنَ بِكَفَيْهِ

بِمَا بِهِ مِنْ تَمْرٍ فِجٍ

وَيَكْسُرُ الْعُصْنَ لِكَيْ يَجْتَنِي تَمْرَةً وَاحِدَةً نَاضِجَةً

وَيَبْصُقُ النَّوَاءَ فِي عَضْبَةٍ كَأَنَّهَا مِنْ جَوْفِهِ خَارِجَةٌ

.....

فَلَمْ أَعْتَمِدْ أَنْ أَرَى الْهُوَ بَرًا

يَلْتَقِطُ النَّوَاتِ مُسْتَبْشِرًا

وَيَنْحَنِي كَأَنَّهُ فِي صَلَاةٍ

فَيَنْبُشُ الثَّرَى

وَيَزْرَعُ النَّوَاةَ¹⁴⁴

Kelime kadrosu:

¹⁴⁵رَمَقَ: Gözleri ile süzmek

¹⁴⁶فَجَّ: Olgunlaşmamış her şey

¹⁴⁷يَنْبُشُ: El ile kazmak.

Dal ve Çekirdek

Hevcel meyveli ağaca doğru yürüyor

Meyvesi yeşil bir dalı süzdü

Güneşin yanaklarını kızarttığı bir meyve görmedi

---

¹⁴⁴ el-Ma‘lûf, **age**, s. 218-219.

¹⁴⁵ Tâcu'l-‘arûs, رَمَقَ يَرْمُقُ mad.

¹⁴⁶ Tâcu'l-‘arûs, فَجَّجَ mad.

¹⁴⁷ Lisânu'l-‘Arab, يَنْبُشُ يَنْبُشُ mad.

Olgunlaşmaya yakın bir meyve görünceye kadar

Onu elde etmek için dalı kırdı

İçinden çıkan çekirdeğe tükürdü

Uzun süre Hevbel gözden kayboldu

Ta ki, sevinçle bir çekirdek görünceye kadar

Namazda eğlilir gibi eğildi

Toprağı kazıp çekirdeği ekti

Değerlendirme:

Dal ve çekirdek başlığını verdiği bu bölümde şair, olgunlaşmış meyveyi bulmak için yeşil dalı kıran Hevcel'i okurlarının gözünde canlandırmaktadır. Meyveleri yeşil olan bir dala uzandı, dalı kırıp içlerinden olgunlaşmaya yakın bir meyveyi yedi çekirdeğini de hışımla yere tükürdü. Hevber, uzun süre gözden kaybolduktan sonra aradığı şeyi bulmuşçasına sevinçle bağırdı. Hevcel'in attığı çekirdeği bulan Hevber, duada eğilir gibi eğilip tohumu yere gömdüğünü anlatır. Kötülüğü tasvir ederken henüz yanaklarına güneş değmemiş ve olgunlaşmamış yeşil meyveleri olan dalı kırmak ile şair, kötülük yapanların olgunlaşmaya yakın bir meyve uğruna dallardaki bütün meyveleri feda ettiğine ve dalı kırdığına işaret etmektedir. Kötülüğün karartmak ve yıkım özelliklerini anlatırken arkasından o tohumu yere ekenlerin ise iyilikseverlerin vazifesi olduğunu ima eder. Şefik el-Ma'lûf'ta daha önce de belirttiğimiz gibi düş ve gerçeklik iç içedir. Şair bu hayalî seyahatte kendi dünya görüşünü ve duygularını hayali öğelerle birlikte aktarmaktadır. Kötülüğün varlığını kabul etmekle birlikte, kötülüğün iyilikle ortadan kaldırılabileceğine dair umut beslemektedir.

رُؤْيَا أُمِّيَّةَ

وَمَرَّ بِي هِرَاءَ

يَزْرِي بِأَقْدَامِهِ

فِي هَدَاءَةِ الصَّحْرَاءَ

عُبَارَ أَحْلَامِهِ

فَقُلْتُ هَلَّا أَتَيْتُ

تَصَدَّقْنَا الْخَبْرَ

عَنْ شَرِّ مَا أَوْحَيْتُ

فِي الْحُلْمِ لِلْبَشْرِ

فَقَالَ مَا فِي الْحُلْمِ حَيَلُهُ لَيْسَ سِوَى زَرْعٍ بِلَا نَبْتِ

أَقْبَحُ حُلْمٍ أَنَا أَنْزَلْتُهُ حُلْمُ أُمِّيَّ بْنِ أَبِي الصَّلْتِ

أُمِّيَّةٌ أَحْسَ فِي جَنِبِهِ قَلْبَ نَبِيِّ نَابِضًا فِيهِ

فَخَالَ أَنَّ اللَّهَ فِي قَلْبِهِ وَدَعْوَةَ اللَّهِ عَلَىٰ فِيهِ

فَعَجَّنُهُ لَيْلَةً

وَقَدْ عَرَاهُ الْعِيَاءُ

وَعَشِيَتْ رُوحُهُ

عَبِيُوبَةُ الْأَنْبِيَاءِ

وَإِذْ بِطَيَّارٍ جَثَمَتْ قُرْبَهُ وَبَضَعَتْ أَضْلَاعَ جَنْبَيْهِ

فَاسْتَحْرَجَتْ مِنْ صَدْرِهِ قَلْبَهُ وَجَعَلَتْهُ نُصَبَ عَيْنَيْهِ

فَصَاحَ بِي هَاتِفًا أُمِّيَّةٌ: يَا هِرَاءُ

كَثَلَةَ لَحْمٍ أَرَىٰ مَجْبُولَةً بِالِدِّمَاءِ

أَنْشَبَ فِيهَا الْقَلَىٰ أَظْفَارُهُ السُّودَاءُ

فَاحْتَبَطَتْ كُلُّهَا فِي فِتْنَةِ عَمِيَاءِ

وَضَجَّ فِيهَا الْأَدَىٰ وَالشَّرُّ وَالْكَبْرِيَاءُ

فَتَشَّتْ فِي عَوْرِهَا عَنْ بَارِقِ لِلْعَزَاءِ

فَكَانَ حَيِّيَ الَّذِي بِهِ حَبَّتَنِي السَّمَاءُ

يَزْفُرُ فِيهَا أَسَىً تَحْتَ صَقِيعِ الرِّبَاءِ

كَجَمْرَةِ أَلْقَيْتُ تَبَرُّؤُ فِي حَوْضِ مَاءٍ

فَأَيْنَ أَيْنَ التُّهَى وَالرَّحْمَةُ السَّمْحَاءِ

أَيْنَ جَلَالَ الرِّضَى وَعِقَّةُ الأَقْوِيَاءِ

وَأَيْنَ ضَوْءُ الهُدَى وَأَيْنَ كَفُّ الرِّجَاءِ

فَضَائِلُ أَلْهَبَتْ وَشَاحَهَا الشَّحْنَاءِ

تَطَايَرَتْ كُلُّهَا وَأَنْتَثَرَتْ كَالْهَبَاءِ

أَذَاكَ قَلْبِي أَنَا تَاللهِ قُلْ يَا هِرَاءِ

إِذَا قُلُوبُ الوَرَى كَانَتْ وَقَلْبِي سَوَاءِ

وَكَانَ مَا بِي بِهِمْ لَا كُنْتُ فِي الأَنْبِيَاءِ

وَمَالَ مَغْلُوبًا عَلَى أَمْرِهِ أُمِّيَّةٌ وَعَلَّ فِي مَضْجَعِهِ

فَكَشَفَ الطَّائِرُ عَنْ صَدْرِهِ وَأَرْجَعَ القَلْبَ إِلَى مَوْضِعِهِ

حَتَّى إِذَا أُمِّيَّةٌ أَضْحَى أَلْوَى بِكَفِّهِ عَلَى جَنْبِهِ

فَلَمْ يَجِدْ دَمًا وَلَا جُرْحًا لَكِنَّ أَحْسَنَ الْجِرْحِ فِي قَلْبِهِ¹⁴⁸

Kelime kadrosu:

هَدَأَ: sakinlik, dinginlik.¹⁴⁹

عِيَاء: Bitkinlik, çaresizlik.¹⁵⁰

جَنَّمَ: Çömelmek, yere kapanmak.¹⁵¹

بَضَعَ: Yarmak, Eti ikiye bölmek.¹⁵²

وَشَّاح: Boyun atkısı, Kuşak, Kayış¹⁵³

1.7. Hulmu-Hirâ (Hirâ'nın Düşü)

Hirâ'nın Rüyası

Çölün dinginliğinde düşlerin tozunu

Etrafa saçarak geçti yanımdan Hira

İnsanların düşlerine ilka ettiğin düşler dışında

Hayırlı bir haber yok mu?

Dedi ki; yeşermeyen ekin dışında

¹⁴⁸ el-Ma'lûf, **age**, s. 224-230.

¹⁴⁹ Tâcu'l-â'rûs, هَدَأَ mad.

¹⁵⁰ Tâcu'l-â'rûs, عِيَاء mad.

¹⁵¹ Mu'cemu'l-vesît, جَنَّمَ mad.

¹⁵² Tâcu'l-â'rûs, بَضَعَ mad.

¹⁵³ Tâcu'l-â'rûs, وَشَّاح mad.

Bir dűş canlandırmadım

İndirdiđim en kűtű dűş Umeyye bin ebî Salt'ın dűşűdűr

Umeyye solunda atan kalbin peygamber kalbi olduğunu hissetti

Allah'ın kalbinde davetinin dilinde olduğunu sandı

Bitkin olduğu bir gece geldim ona

Ruhunu peygamberlik sarhoşluğu kaplamış

Birden bir kuş indi yanına

Gűğsűnű yardı kalbini çıkardı içinden

Umeyye bana seslendi ey Hirâ

Kana bulanmış bir et parçası gűrűyorum

Bir gűlge, siyah parmaklarını batırmış

Fitne űer ve kibir karışmış

Derinliklerinde űimşekler arasında dinginlik aradım

Semanın beni sevdiği gibi seviyordum onu

Riyanın altında soluyan kederli bir kalp

Su havuzuna atılmış kor parçası gibi

Nerede akıl ve merhamet nerede rıza nerede iffet

Nerede hidayet nuru ve umut avucu

Faziletler kuşaiğını ateşe vermiş, uçup gitmiş hava olmuş

Bu kalp benim mi Allah aşkına sűyle Hirâ

Kalbim yanmış, peygamber kalbi değil

Umeyye mağlub vaziyette yatağına yöneldi

Kuş göğsünü yarıp yerine koydu

Sabah uyandığında elini kalbine götürdü birden hatırlayarak

Kan ve yara görmedi fakat kalbinde acı hissetti

Değerlendirme:

Yedinci bölümde, Şefik el-Ma'lûf, Hirâ adında bir şeytanla karşılaşır. Kötü düşlerin habercisi olan bu şeytan, Şair, Umeyye b. Ebi's-Salt'ın göğsünün yarıp kalbinin çıkarıldığı sonra da tekrar yerine konulduğu düşünüyü anlatır.¹⁵⁴ Umeyye, cahiliye dönemi şairlerindedir. Anlatılan olay, siyer kitaplarında aktarılan göğsün yarılması hadisesinin aynısıdır. Şefik el-Ma'lûf, bu eserin mukaddimesinde de bildirdiği gibi, cahiliye döneminde bulunan benzeri olayları hatırlatmayı gaye edinmiştir.

Umeyye'nin rüyasının özeti şöyledir. Araplar arasında bir peygamber gönderileceği haberi yayılınca Umeyye b. Ebi's-Salt, kendisini peygamberliğe hazırlamaya başlar. Bir gece Umeyye'nin rüyasına Hirâ, bir kuş şeklinde girer. Kuş Umeyye'nin yanına gelir ve göğsünü yarar. Kin riya ve şerre bulanmış kalbini çıkarır. Kalbine nubuvvet nurunu bırakır. Fakat kalbi bu nuru kabul etmez. Çünkü nubuvvet makamı yüce bir makamdır. Kalbi temiz olanlar ancak o makama ulaşabilirler.

---

¹⁵⁴ Yazıcı, **age**, .s. 311.

الكاهن سطيح

فِي هَوَّةِ الْعِيْلَانِ هَلْ وَفَّقَةٌ   أَزْهَبُ مِنْهَا بَيْنَ غُولٍ وَجَانٍ

يَهْبِطُ بِي الشَّيْطَانُ بَيْنَنَا أَنَا   مُشَرَّدُ الْأَبْصَارِ وَاهِي الْجِنَانِ

أَلَيْ تَلَفْتُ بِعِيْطَاهَا   تَحْدِجْنِي عَيْنَانِ نَارِيَّتَانِ

بِسَحْنَةٍ فَاعْرِزْ شَدْفَهَا   عَنْ أَنْيْبِ مُحَدَّدَاتِ السِّنَانِ

فَلَمْ نَزَلْ حَتَّى نَزَلْنَا عَلَى   كَهْفَيْنِ فِي بَابَيْهِمَا كَاهِنَانِ

كَأَمَّا أَكْسَبَ جِلْدَيْهِمَا   دَمَ الضَّحَايَا صِبْعَةَ الْأَرْجَوَانِ

أَلْكَاهِنُ الْوَاحِدُ فِي وَسْطِهِ   مُدْيِيَّةُ نَارٍ غَمْدُهَا مِنْ دُحَانٍ

مُخَلِّعٌ جُرْدٍ مِنْ عَظْمِهِ   مُذْ قَالَ رَبُّهُ لَهُ كُنْ فَكَانَ

رَحُوْ لَوْ التَّفَّ عَلَى نَفْسِهِ   لَخِلْتُهُ فَوْقَ التَّرَى أَفْعَانٌ¹⁵⁵

¹⁵⁵ el-Ma'lûf, age, s. 233-234.

Kelime kadrosu:

غِيْطَان: Geniş yer, Arazi.¹⁵⁶

1.8. Hikmetu'l-kuhân (Kâhinlerin Hikmeti)

Kâhin Satih

Cinlerle dolu bir vadiden geçerken

Durmaktan daha korkunç bir şey var mı?

Şeytanım biraz alçaldı, cinlerin gözü bende

Şaşkınlıktan ağzını açmış

Dişleri bıçak, gözleri kor bir cin dik dik bana bakıyor

Kapısında iki kâhinin bulunduğu mağaranın önünde indim

Derileri kesilmiş hayvan kanı renginde erguvan

Birinin karnı, kılıfı dumandan bir bıçak

Kemiksiz yaratılmış Allah ol demiş

Kendini yere bıraksa yılan zannedersin

الكاهنُ شقّ

والكاهنُ الآخرُ ذو خِلْقَةٍ   لم يَحْسِ الخالقُ فِيهَا أَحَدَ

قد شقّ من أعلى إلى أسفلٍ   ولم يزل حياً بشطرِ الجسدِ

¹⁵⁶ Mu‘cemu'l-vesît, غَوَطَ mad.

يُمَجِّدُ اللَّهُ عَلَى خَلْقِهِ بِشِقِّ وَجْهِ وَرِجْلِ وَيَدٍ

مَا الدَّهْرُ إِلَّا عَبَثٌ عِنْدَهُ وَلَيْسَتْ الْأَجْيَالُ إِلَّا بَدَدٌ

فِي كَهْفِهِ تَلْفِظُ أَنْفَاسَهَا وَتَتَوَارَى فِي ظِلَامِ الْأَبَدِ

يَا أَحْكَمَ الْكُتَّانِ فِي عَالَمٍ نَصَبْتُمَا الدُّعْرَ عَلَيْهِ رَصَدٌ

يَا كَاهِنِي عَبَّرَ هَلْ حِكْمَةٌ أُعِدُّهَا لِلْعَدِ بَيْنَ الْعُدَدِ

أُرْسَلَهَا فَوْقَ رُؤُوسِ الْوَرَى مَنْشُورَةً عَلَى عِمَامِ الْجِلْدِ

يَلْقُفُنِي مَوْجُ التَّقَادِرِ أَوْ أَكْتُبَهَا بِالنَّارِ فَوْقَ الرَّيْدِ¹⁵⁷

Kelime kadrosu:

رَصَدَ: Pusuya yatmak,¹⁵⁸

Diğer kâhin, Allah onu sadece bu bedende yaratmış

Baştan aşağı yarılmış hâlâ hayatını devam ettirmekte

Allah onu yarı yüz bir el ve bir ayaktan ibaret yaratmış

Zaman onun için abestir nesiller yayılmış zamana

Nefesi avuçlarında atmakta, sonsuzluk karanlığında gizlenmekte

Ey kâhinler! Âlemde korku yarattınız

¹⁵⁷ el-Ma'lûf, age, s. 235-236.

¹⁵⁸ Lisânu'l-Arab, رَصَدَ mad.

Ey 'Abkar'ın kâhinleri! İnsanlara aktarmamı istediğiniz bir hikmetiniz var mı?

Buz bulutlarına yazayım, dalgalara veya köpüğe ateşten yazayım

نَشِيدُ الْكَاهِنِ سَطِيحٍ

قَالَ سَطِيحٌ: أَيُّهَا الشَّاعِرُ

أَقَالَكَ الرَّحْمَانُ مِنْ عَثْرَتِكَ

هَيْهَاتِ أَنْ يردَعَكَ الرَّاجِرُ

إِنْ لَمْ يَكُ الرَّاجِرُ مِنْ حِكْمَتِكَ

لَمَّا أَرَادَ اللَّهُ خَلْقَ الْأَنَامِ

حَصَّصَنِي بِمَنْتَهَا رَحْمَتَهُ

فَسَلِّ مِنْ بَاطِنِ جِسْمِي الْعِظَامِ

وَمَلَأَ الْفِرَاعَ مِنْ حِكْمَتِهِ

تَغِيبُ فِي الْأُفُقِ طُيُوفُ الرِّيحِ

مُطَطِّبَاتِ صَهَوَاتِ الشُّحْبِ

وَيَعْقُبُ اللَّيْلَ شُرُوقُ الصَّبَاحِ

وَيُخْلِفُ الشَّمْسَ طُلُوعَ الشُّهُوبِ

وَكُلُّ مَنْ فِي الْأَرْضِ مِنْ أَغْيَاءِ

يَجْرُونَ كَالْعُمَيَانَ حَلْفَ الْقَدَرِ

وَفَوْقَهُمْ يَلْمَعُ سَيْفُ الْقَضَاءِ

وَتَحْتَهُمْ تَفْعَرُ فَاهَا الْحَفَرُ

أَمَّا أَنَا سَطِيحُ الْمُقْعَدُ

فإِنِّي قَبَعْتُ بَيْنَ الْكُحُوفِ

عَرَشِي هُوَ الْعَرْشُ الَّذِي يَخْلُدُ

فَلَتَتَبَدَّدَ حَوْلَ عَرَشِي الطُّيُوفُ

أَشْقَابِي الدَّهْرُ وَأَشْقِيئُهُ

وَعَاضَ شَرِّي فَكَفَى شَرَّهُ

فَلَيْسَ بَدْعًا حِينَ وَلِيئُهُ

ظَهْرِي إِنْ يُؤَلِّبِي ظَهْرُهُ

عَلَى فَمِي إِبْتِسَامَةٌ هَا زَيْتُهُ

تَفِيضُ بِالسَّحْرِيةِ الْمُوجِعَةِ

أُواجِهُ النَّسائِمَ الهادِئَةَ

بِها كَما أُواجِهُ الرُّوبِعَةَ

يا واقِفَ العُمَرِ عَلى حِكمَةِ

مَرَكُومَةٍ كالعَيمِ خَلَفَ الجِياةَ

أَلحِكمَةُ الحِكمَةُ في بَسْمَةِ

تَمَحَّضَ اهْزُءُ بِها في الشِّفاهِ¹⁵⁹

Kelime kadrosu:

صَهَوَات: Kuşlarda iki kanat arasında kalan yer.¹⁶⁰

تَفَعَّرَ: Ağzını açmak.¹⁶¹

مُفَعَّد: Kötürüm olmak.¹⁶²

فَبِعَ: Kapanmak, gizlenmek.¹⁶³

¹⁵⁹ el-Ma'lûf, **age**, s. 237-240.

¹⁶⁰ Tâcu'l-'arûs, صَهَوَات mad.

¹⁶¹ Lisânu'l-'Arab, فَعَّرَ mad.

¹⁶² Tâcu'l-'arûs, مُفَعَّد mad

¹⁶³ Tâcu'l-'arûs, فَبِعَ mad.

Kâhin Safîh'in Şiiri

Safîh dedi ki; Ey şair!

Allah günahlarımı affetsin

Seni alıkoyan hikmet değilse yazıklar olsun sana

Allah mevcudatı yarattığında

Sonsuz rahmetini bana bahşetti

Bedenimden kemikleri çekip çıkardı

Boşluğu da hikmetle doldurdu

Bulutların üzerinde uzanan ruhlar gözden kaybolmakta

Günün şafağı, geceyi takip eder

Güneşin ardından gökcisimleri

Yeryüzündeki bütün aptallar

Kör olmuşçasına kaderin peşinden gitmekte

Kaza kılıcı üzerlerinde parlamakta

Atlarında bekleyen çukur ağızını açmakta

Bense kötürüm Safîh

Mağaralara kapanmışım

Benim arşım ebedîdir etrafından ruhlar dağılsın

Ben zamana, zaman da bana kötülük yaptı

Benim şerrim tükendi onun kemale erdi

Sırtımı ona döndüğümden beri ona meyletmedim

Ağzımda alaycı bir gülümseme

Acıyla birlikte oluk oluk akmakta

Fırtınalara olduğu gibi dingin havaya da yönelirim

Dağların ardında bulut biriktirmesi gibi hikmet biriktirdim ömrümde

Asıl hikmet ağızda alaylı gülümsemedir

حديثُ الكاهنِ شِقِّ

وَقَالَ شِقُّ: إِنَّ رَبَّ الْوَرَى

لَمَّا بَرَى الْعَشَائِرَ الْبَائِدَةَ

لَمْ يَجِبْنِي لَمَّا وُطِئْتُ التَّرَى

إِلَّا بِرَجُلٍ وَيَدٍ وَاحِدَةٍ

أَفْفِرُ فَوْقَ الْأَرْضِ قَفْرَ الْقَطَا

وَاللَّهُ يَهْدِينِي سَوَاءَ السَّبِيلِ

لَوْ شِئْتُ أَنْ أَعْلُوَ أَوْ أَهْبَطَا

أَعْلُو بِحِيلٍ ثُمَّ أَهْوِي بِحِيلِ

مَا ضَرَّنِي وَالْوَاحِدُ السَّرْمَدُ

لَمْ يَحِبْ جِسْمِي بِيَدَيْنِ اثْنَتَيْنِ

مَا زَالَ لِلْقَضَاءِ فَوْقِي يَدُ

فَلَيْسَ بِي مِنْ حَاجَةٍ لِلْيَدَيْنِ

شَدَّبَ مِنِّي الْأَغْصَنَ الْفَاسِدَةَ

فَصَلَحَتْ بَقِيَّتِي الْبَاقِيَةَ

هَلْ تَنْفَعُ الْيَدَانِ وَالْوَاحِدَةَ

تَهْدِمُ مَا تَشِيدُهُ النَّائِيَةَ

إِنْ لَمْ تَكُ الْعَيْنَانِ فَيَاضَتَيْنِ

كِلْتَاهُمَا بِحِكْمَةٍ مُشْرِفَةٍ

هَيْهَاتَ تَسْتَنْبِرُ عَيْنٍ بِعَيْنٍ

إِنْ لَمْ تَكُنْ إِحْدَاهُمَا مُعْلَقَةً

نَطَقْتُ مِنْ نَصْفِ لِسَانٍ وَفَمٍّ

فَلَمْ يَضُرَّنِي أَيْ نَطَقِ يَفُوتِ

تَاللَّهِ قَدْ بَلُوتُ دَهْرِي فَلَمْ

أَصِلَ إِلَى الْحِكْمَةِ لَوْلَا السُّكُوتُ

وَإِنَّ قَلْبًا بَعْضُهُ يَشْعُرُ

وَبَعْضُهُ كَأَنَّهُ الْجَلْمَدُ

حَسْبِيَ مِنْهُ نِصْفُهُ النَّيِّرُ

لَا كَانَ قَلْبٌ نِصْفُهُ أَسْوَدُ

وَمَجَّدَ الْخَالِقَ شَيْقُ وَقَالَ:

يَا أَيُّهَا الشَّاعِرُ لَا تَرْتِ لِي

سُبْحَانَ رَبِّي وَهُوَ رَمَزُ الْكَمَالِ

إِنِّي لَوْلَا النَّقْصُ لَمْ أَكْمَلْ¹⁶⁴

Kelime kadrosu:

شَدَّبَ: Budamak.¹⁶⁵

جَلْمَدُ: Kaya, Sert.¹⁶⁶

Kahin Şikk'ın Konuşması

Şık dedi ki; Allah çöldeki kabileleri budadığında

Ben sadece bir el ve bir ayakla emekleyebiliyordum

¹⁶⁴ el-Ma'lûf, **age**, s. 241-244.

¹⁶⁵ Lisânu'l-'arab, شَدَّبَ mad.

¹⁶⁶ Tâcu'l-'arûs, جَلْمَد mad.

Yerde kuş gibi sığırdım
Aşağı inmek ya da yukarı çıkmak istediğimde
Bir nesil inip çıkabiliyorum
Üzerimde kaza eli olduğu sürece iki elimin olmaması gam değil
Benden zararlı dalları budamış, sağlam olanları bırakmış
Bir elin yaptığını diğeri yıktığı sürece iki elin ne faydası olabilir
İki göz de hikmet ile parlamıyorsa iki göze ne hacet!
Biri kapalı değilse diğeri onu aydınlatmaz mı?
Yarım ağız ve yarım dil ile konuştum
Hiçbir sözüm bana zarar vermedi
Bir ömür eskittim sükut olmasaydı hikmete ulaşırdım
Kalbin yarısını hissederken diğeri yarısı kaya gibi
Nurlu yarım kalp bana yeter, yarısı siyah olan değil
Şık Allah'ı medhetti ve dedi ki;
Ey şair! benim için üzülme
Kemal olan Allah'tır
Eğer noksan olmasaydım kemale ermezdim

Değerlendirme:

Şefik el-Malûf'un bu seferki durağı, bir mağaradır. Şeytanı onu mağaranın kapısında indirir. Kapının önünde Şikk ve Satîh adında iki kâhin beklemektedir. Bunların görünüşleri sıra dışıdır. Satîh, kemiksiz bir yapıya sahip, Şikk ise bir gözü, eli ve bir ayağı olan bir insandır. Mağarada devler bulunuyor. Şairin bu iki kâhinden

kendisine hikmetli sözler söylemesini istemesi üzerine kâhinler, şaire hikmetli ve güzel sözler söylerler.

Allah'ın kendisine sonsuz merhamet ettiğini söyler Satîh, bedeninden kemikleri çıkarıp onun yerine hikmeti doldurmasını bir lütûf sayar. Yeryüzünde yaşayan insanlara nasihat eder. Altlarındaki toprağın ağzını açıp onları yutmayı beklerken ve kazâ kılıcı üzerlerinde parlıyor iken insanların kaderlerinin peşlerine takılmasını yadırgayıp onları kör olmakla itham eder. Kendisinin de kötürüm olduğunu ve zamanla mücadelesinde zamanın galip geldiğini ifade eder. Dağların ardında bulutları biriktirmesi gibi hikmet biriktirdiğini ve asıl hikmetin zamana karşı alaylı bir tebessüm olduğunu ifade eder. Satîh, bir nevi insanlara zamana karşı direnmemeleri ve acıları tebessüm ile karşılamaalarını öğütlemektedir.

Şıkk, yaratılış itibariyle yarımdır. Bir eli ve bir ayağı vardır. Sıçrayarak yürür, kendi ifadesiyle bir sıçrayışta nesilleri aşabilir. Allah'ın kendisini budadığını ve kendisinden zararlı organları aldığı söyler. Şefik el-Ma'lûf, kader anlayışını, iyilik ve kötülük problemlerini farklı bir açıdan değerlendirmiştir. *Kader karşısında çaresiz olan insanların iki elinin olması, bir fayda getirmez. Eksiklik, insan tabiatında vardır. İnsan, kemale doğru giden bir yolcudur. Kamil olan ise sadece Allah'tır.(c.c.) İnsanların iki gözü, hikmet ile parlamıyorsa iki gözünün ne anlamı var. Öyle olmasaydı biri kapalı iken diğeri onu aydınlatmaz mıydı? Yarım ağız ve yarım dil ile bir ömür tükettim bundan bir zarar görmedim. Hikmet'e sukût ile ulaştım. Kalbin nurlu tarafı bana yeter, geri kalan siyah kısmını istemem* ifadelerinde şair, düşüncelerini kâhinin öğüdüyle aktarır.

Şair, bir önceki bölümde geçen kalbin yarılması olayına bir atıf yaparak kalbin bir bölümünün nurlu diğer bölümününse karanlık olduğunu ifade eder. Umeyye b. Ebi's-Salt'ın rüyası kıssasında geçtiği üzere, kalp temizliği ancak nubevvete ehil olanlar içindir. Geri kalanların ise günah işleyebileceği ve kalplerinin kararabileceği vurgulanır. Kâhinin verdiği öğüt müvacehesinde, insanların vücutlarının noksansız olması onları mükemmelleştirmez, mükemmellik, uzuvların kendi amaçları doğrultusunda kullanılması ile olur.

في غابة الحور

يا لكِ غابًا طينٌ أعشاشِها فتيْتُ مسكٍ ناصحٍ بالعطُورُ

والحورُ في الأعشاشِ يملأُنها عوارِي الأَجسامِ شُعَتِ الشُّعورُ

فرزَنَ مُذْ شاهِدُنِي مثَلِما تَفِرُّ طَيْرٌ بُوغِنتَ في الوُكُورُ

حَتَّى إِذا ما رُحِنَ يَعمِرُنِي عَرَفْتُ فِيهِنَّ بَناتِ المُجُورُ

للهِ أَشباحٌ دَفَنَ الهوى لَمَّا تَرَدَّيْنَ ظلامَ المُبورُ

هذي كُؤُوسُ الأَمَسِ يَحْمِلُنِها وَهاجَةً وِلِيسَ فِيها حُمُورُ

هَلِ النُّهُودُ البِيضُ أَلصَفَنِها مِنْ نَتَفِ العَمَامِ فَوَقَ الصُّدُورُ

والتُّفُطُ الحُمراءُ في وَسَطِها أَهِي مِنَ الفَجْرِ بَقِيَّاتُ نُورُ

أَمْ بَقِعَ مُنذُ عِناقِ الهوى تَوُجُّ جِمَراتُ التُّعُورُ¹⁶⁷

¹⁶⁷ el-Ma'lûf, age, s.246-248.

Kelime kadrosu:

أَعْشَاشٌ: Yuva.¹⁶⁸

أَشْبَاحٌ: Duyu organlarıyla idrak edilen şeyler.¹⁶⁹

نُهُودٌ: İri göğüs.¹⁷⁰

نُعُورٌ: Ön diş.¹⁷¹

1.9. Sevretu'l-beğâyâ (Fahişelerin İsyanı)

Huriler Ormanında

Ne güzel orman, çamurdan yuvaları

Çıplak ve saçları dağınık huriler doldurmuş

Misk kokusu yayılıyor etrafa

Beni gördüklerinde hazırlıksız yakalanmış kuş misali yuvalarına kaçıştılar

Yuvalarına kaçarken beni süzdüler

Aralarında kötü kızları tanıdım

Allah'a yemin olsun ki kabir karanlığıyla örtündüklerinde

Arzularımı yere gömmüşler

Bu ışık gibi parlayan hurinin taşıdığı bardaktır

¹⁶⁸ Lisânu'l-'arab, عَشَّاشٌ mad.

¹⁶⁹ Tâcu'l-'arus, شَبَّاحٌ mad.

¹⁷⁰ Mu'cemu'l-vesît, نُهُودٌ mad.

¹⁷¹ Tâcu'l-'arûs, نُعُورٌ mad.

İçinde içki yok

Bir tutam bulut gibi iri göğüsleri ve ortasında kırmızı noktalar

Fecir nurunun izleri mi yoksa arzulara tutuştuklarında oluşan lekeler mi?

Dişleri kor gibi parıldıyor.

Değerlendirme:

Hıristiyan teolojisinde, Hz. Meryem'in, oğlu Hz. İsa'yı babasız dünyaya getirmesi nedeniyle, tarih boyunca zina ve cinsel suçlar, tartışmaların merkezinde olmuştur. Şair, dokuzuncu bölümde hurilerle dolu bir ormanı tasvir eder. Orada güzel hurilerle birlikte kötü olanların yani dünyada zina edenlerin de varlığından söz eder. Onların dünyada yaptıkları kötü iş nedeniyle ahirette bedenî hazlardan mahrum kalacaklarına işaret eder.

ثورة في الجحيم

فَقَالَ لِي الشَّيْطَانُ : إِنَّ الَّذِي نَصَبَ لِلْعَدْلِ الْمَوَازِينَ

أَلْقَى إِلَى النَّارِ بَنَاتَ الْهَوَى وَسَامَهُنَّ الْحَسْفَ وَالْهُونَا

فَقُرْنَا فِيهَا ثَوْرَانَ اللَّطَى وَقُتْمَنَ يُرْعِدْنَ وَيُدْوِينَا

إِنَّ يَنْفُضِ الرُّجُومَ عَنْ سَيْفِهِ جِبْرِيْنُ فَهَقَّهِنَّ لِجِبْرِينَا

أَوْ يُعْرِ إِبْلِيسُ ثَعَابِينَهُ بَحِيْنٌ أَعْوَيْنَ الثَّعَابِينَا

دُسْنَ مِنْ الْحَدِيدِ مُحْمَرَهُ وَرُحْنَ يَقْمَحْنَ الْبَرَائِينَا

يَلْغَنَ فِي الْجُمْرِ وَيَعْبُبْنَهُ عَبَا وَيَرشُقْنَ الشَّيَاطِينَا

أَبْرَمْنَ أَهْلَ النَّارِ حَتَّى إِذَا عَجُّوا بِيَابِ اللَّهِ شَاكِينًا

رَحَّ بِهِنَّ اللَّهُ فِي عَبَقْرِ¹⁷² يُبْلُو بِهِنَّ الْعَبَقْرَيْنَا¹⁷³

Kelime kadrosu:

جِبْرِين: Cebrail¹⁷³

Cehennemde isyan

Şeytan bana dedi ki;

Adalet için mizanı kuran,

Arzularının peşinde olan kızları ateşe attı ve onları zelil etti

Onlar da isyan edip bağıştılar

Cebrâîl kılıcını çıkarınca kahkaha ile güldüler

İblîs, onlara yılanları salınca yılanı baştan çıkardılar

Kızarmış demiri ayakları ile ezdiler

Yürüdüklerinde volkan dağımı sürüklerler

Kor ateşi ağızlarında yalayıp şeytana attılar

Cehennem ehli onlardan rahatsız olunca

Feryad edip Allah'tan yardım dilediler

Allah onları 'Abkar'a attı 'Abkar ehli onlarla imtihan olunacak

¹⁷² el-Ma'lûf, age, s. 249-250.

¹⁷³ Tâcu'l-'arûs, جِبْرِين mad.

Değerlendirme:

Zina suçu işleyenlerin cehennemde karşılaşacakları azabı resmeden şair, bu suçu işleyenlerin cehennem azabına dayanamayıp Allah'a isyan edeceklerini ve Allah'ın (c.c.) onları, 'Abkar denilen mekâna attığını ve bunun da 'Abkar'da bulunan için bir imtihan olduğunu söyler.

نشيد البغايا

نَحْنُ الْفَرَّاشَاتِ بَنَاتِ الصَّبَاحِ

إِنْ صَعَدَ الصَّبَاحُ أَنْفَاسَهُ

نَرَاهُ قَدْ مَدَّ لَنَا كَاسَهُ

فَنَمْتَطِي إِلَيْهِ مَتْنِ الرِّيحِ

نُقْنَعُ مِنْ كَأْسِ الضُّحَى بِالرِّشَاشِ

فَإِنْ نَشَقْنَا عَبَقًا طَيِّبًا

نَهْوِي مِنَ الْأَوْجِ وَنَعْشِي الرُّبَى

نَرْتَشُّ بِالْقَطْرِ الرُّهُورِ الْعِطَاشِ

وَحُضْرَةَ أَوْفَتْ عَلَى الْأُودِيَةِ

وَوَشَّتِ الْمَرْجَ بَقِيَّاتِهَا

أَبْدَعُ مَا فِيهَا فَرِشَاتُهَا

عَلَى صُدُورِ الرَّهْرِ مُسْتَلْقِيَةً

وَالشَّمْسُ فِي هَوْدَجِهَا تُشْرِفُ

فَلَا تَرَى بَيْنَ الرَّوَائِي سِوَى

أَجْنِحَةٍ مَنْشُورَةٍ لِلَّهِوَا

وَزَهْرٍ فِي حِضْنِهَا يَرْجُفُ

أَزْمِنَةُ اللَّهِوِ انْقُضَى نِصْفُهَا

وَصَدْرُنَا وَسَادَةٌ لِلْجِبَاهِ

فَإِنْ دَنْتَ مِنَ الشِّفَاهِ الشِّفَاهِ

نَهْرُهَا هَرًّا وَنَشْتَفُهَا

كَشَارِبِ الْحُمْرَةِ يُدْنِيهَا

مِنْهُ فَكَمْ تَزِيدُ مِنْ لَدَّتِهِ

حَضْحَضَةُ الْكَاسَاتِ فِي قَبْضَتِهِ

مِنْ قَبْلِ أَنْ يَمْتَصَّ مَا فِيهَا

كَانَ لِنَاشِعَاغٍ أَحْدَاقِنَا

فَأَقْبَلَ اللَّيْلُ وَأَطْفَاهُ

وَالْجَسَدُ الْبِضُّ تَرَكَنَاهُ

تَدُوسُهُ أَقْدَامُ عُشَّاقِنَا

مَا ضَرَرْنَا جَفَافُ أَوْرَاقِنَا

وَالْعُودُ قَدْ أَنْبَتَهُ اللَّهُ

وَهُوَ الَّذِي عَادَ فَأَذْوَاهُ

جُلَّاسِنَا مَضَوْا وَأَعْرَاسِنَا

حَجَبَهَا الْمَوْتُ وَعَشَاهَا

وَلَمْ تَزَلْ تَعْبِقُ أَنْفَاسِنَا

مِنْ كَاسِنَا الَّتِي حَطَمْنَاهَا

مَا ضَرَرْنَا إِنْ كَانَ جُلَّاسِنَا

نَفَرَفُوا وَالْمَحْطَمَتِ كَاسِنَا

وَالْكَاسُ يَا صَاحِ شَرِبْنَاهَا

مُدَّ خَلَعَ اللَّهُ عَلَيْنَا الْمُقْلَ

زَوَدَنَا بِنَظَرَةٍ ضَائِعَةٍ

وَشَهْوَةٍ مُلِحَّةٍ جَائِعَةٍ

وَبَشْرَةٍ هَفَّافَةٍ لِلْقَبْلِ

فَمَنْ لَنَا بِطَاعَةِ اللَّهِ

وَهُوَ الَّذِي فِي وَسْطِ الْعَاصِفَةِ

رَجَّحَ بِنَا بِالْأَضْلَعِ الرَّاجِحَةِ

وَالْجَسَدِ الْمُسْتَسْلِمِ الْوَاهِي

تُرُونَا عَلَيْنَا حِينَمَا سَامَنَا

عَسْفًا فَلَمْ نَصْبِرْ عَلَى عَسْفِهِ

قَدْ حَشَدَ اللَّذَاتِ قُدَّامَنَا

وَجَيْشِ الْعَذَابِ مِنْ خَلْفِهِ

أَفْتَى بِأَنْ نَقُومَ فِي رَيْقِنَا

بِحُرِّيَةِ الْعَبْدِ إِلَى رَبِّهِ

هُوَ الَّذِي أَذْنَبَ فِي خَلْقِنَا

وَرَاحَ يُجْزِينَا عَلَى ذَنْبِهِ

وَأَنْتَفِضَتْ رُعبًا بِنَاتُ الْفُجُورِ

وَحَدَقَتْ مَدْعُورَةً فِي السَّحَابِ

وَأَنْقَضَ فَوْقَ الْعَابِ

مِنَ السَّمَاءِ طُيُورَ

شَنْعَاءُ كَالْعَدَابِ

هُوَ جَاءُ كَالرَّذَى

رُؤُوسَهَا حِرَابِ

وَرِيشُهَا مُدَى

وَالْتَجَنَّتْ إِلَى الْوُكُورِ الْحِسَانِ

خَائِرَةَ الْقُوى

تُكْسِرُ الْأَعْصَانَ

وَتَسْتُرُ الْكُوى

كَيْلًا تَرَاهَا الْعُيُونُ

وَاحْتَلَجَتْ عَلَى الْوُكُورِ الْعُصُونُ

صَفْرَاءَ تَفْشَعِرُ أَوْرَاقُهَا

رَاوِيَّةٌ حَالَ بَنَاتِ الْهَوَى¹⁷⁴

Kelime kadrosu:

رَشَاشٌ: Serpinti, Çiseleme¹⁷⁵

أَوْجٌ: Doruk¹⁷⁶

نَشَقٌ: Koklamak¹⁷⁷

حَضْحَضَةٌ: Sarsmak¹⁷⁸

مُقَلٌ: Bakış¹⁷⁹

Fahişelerin Ezgileri

Biz sabahın kızları, sabah nefesini üzerimize yükselttiğinde

Bize kadeh sunar. Biz de rüzgâr sırtında ona uzanırız

¹⁷⁴ el-Ma‘lûf, **age**, s. 251-259.

¹⁷⁵ Tâcû'l-'arûs, رَشَاشٌ mad.

¹⁷⁶ Tâcû'l-'arûs, أَوْجٌ mad.

¹⁷⁷ Tâcû'l-'arûs, نَشَقٌ mad.

¹⁷⁸ Mu‘cemu'l-vesît, حَضْحَضٌ mad.

¹⁷⁹ Tâcû'l-'arûs, مُقَلٌ mad.

Sabahın sunduğu kadehten şarap iseler biz onunla yetiniriz

Güzel bir koku aldığımızda tepeden aşağı düşeriz

Susuz çiçeklere su serperiz

Vadinin üzerinde yeşillikler kalıntıları ayırlığı süsler

En güzel yataktır çiçeğin göğsü

Güneş vadinin hevdecinden doğar

Tepeler arasından havaya uzanan kanatlar

Ve titreyen çiçekler dışında bir şey görmezsin

Oyalanma vaktinin yarısı tükendi. Göğsümüz alınlar için yastıktır

Dudaklarını dudaklarımıza yaklaştırırlarsa onları sallar ve içeriz

İki ienin içmeden önce onu kabında alkaması gibi lezzetlidir

Bakışlarımız vardı bizim gece ona yönelince söndürdü onu

Yumuşak beyaz vücudumuz vardı, âşıklarımız ayaklarıyla çiğnediler

Yapraklarımızın kuruması zarar vermez bize

Onu yeşerten ve sonra solduran odur.

Bizimle oturan eşlerimiz ölüm onları örttü

Kırdığımız kadehleri hâlâ koklamaktayız

Zarar vermez bize bizimle oturanların dağılması ve kadehlerimizin kırılması

Allah bize bakış verdiğinde ona parlaklık da ilave etmişti

Bizleri zorlayan bir şehvet, öpülmek için uygun, şeffaf bir vücut vermişti

Fırtınanın tam ortasında Allah var iken, bizden kim ona itaat eder

Kırılğan, zayıf bir cisim ve titreyen kemikler verdi

Bize kötü davranınca biz de isyan ettik

Bütün lezzetleri bizden öncekilere verdi

Ardından gelenlere azap verdi

Yular ile yaşamayı reva gördü bize

Bizi yaratırken günah işledi

Günahın cezasını bize çektirmekte

Günahın kızları korkudan titreme aldı onları

Gözlerini buluta diktiler

Tüyleri uzun, başı mızrak, Korkunç kuşlar,

Ormanın üzerinde semada delik açtılar

Değerlendirme:

Dokuzuncu bölümde şair, aslî günah ve yaratılış felsefesini işlemektedir. Huriler ormanında çıplak vücutlarıyla otlar arasında dolaşan fahişelerin yakarışını sunmaktadır. Bugün elimizde bulunan kutsal kitaplardan öğrendiğimiz ve Hıristiyanlarca genel kabul görülen yaratılış ve aslî günah meselesi düşüncesini aktarmaktadır. Nitekim kutsal kitapta şöyle anlatılmaktadır. *Hz. Âdem'i yaratan Allah, ona eş olarak Havva'yı yarattı. Allah onlara bahçedeki meyveden yiyebilirsiniz fakat ortadaki ağaçtan yemeyin diye buyurdu. Yılan Havva'ya yasaklanan meyveyi güzel gösterip onu aldattı, Havva meyveyi hem yedi hem de Âdem'e yedirdi, sonra bahçede dolaşırken Allah onlara seslendi, çıplak olduklarını fark ederek saklandılar. Allah, nerdesin ey Âdem! Diye sordu. Âdem: çıplaktık utandım diye cevap verir. Allah, Yoksa siz yasak meyveden mi yediniz? Diye sorar. Âdem, başlarından geçenleri Allah'a anlatıp Havva ve yılanı suçlar. Bunun üzerine Allah, hem yılanı hem de Havva'yı cezalandırır. Havva'ya artık sen doğum*

yapınca acı çekeceksin, yılana da sen yaratıların en kötüsü olacak ve karnının üzerinde yürüyeceksin diye buyurur.¹⁸⁰

Şiirde bu düşünce temelinde diyaloglar geçmektedir. Fahişe kadınların niçin kötü işler yaptığını ve azap sonrasında isyanın nedeni olarak tanrıyı suçlamakta ve Hıristiyan teolojisinin en içinden çıkılmaz konusu olan aslı günah mesesine atıfta bulunmaktadır.

Fahişe kadınlar, cehennemde bedenden yoksun oldukları için cinsel ilişkide bulunamamaktadırlar. Bunun üzerine isyan ederler. Cehennem ehli bile bunlardan rahatsız olur. Şair, fahişelerden aşktan yoksun olduklarına dair şarkılarını dinler.¹⁸¹

النشيد العاشر

العنقاء

جَنَّمَ العنقاء

يَا نَاشِدَ العنقاءِ فِي عَبَقْرِ جَنَّمَهَا هَذَا وَمَأْوَاهَا

أَشْرَفُ عَلَى العُورِ فَلَيْسَ الَّذِي تَرَاهُ مِلءَ العُورِ إِلاَّهَا

أَعْظَمُ بِهَا طَائِرَةٌ ضَحْمَةٌ مُسْرُولٌ بِاللَّيْلِ سَاقَاهَا

ضَاقَ بِهَا الوَادِي فَإِنْ فَرَشْتَ دَقَّ جِدَارِيهِ جَنَاحَاهَا

مِنْ حَنَكِيهَا انْدَاعَتْ شُعْلَةٌ عَبَّعَبَهَا الأَحْمَرُ لَطَّاهَا

¹⁸⁰ Kutsal kitap, yeni yaşam yayınları, Korean Bible Society, 2011, s. 3-4.

¹⁸¹ Yazıcı, age, s. 311.

فُنزَعُهُ الشَّمْسِ عَلَى رَأْسِهَا وَجَارِفُ السَّيْلِ دُنَابَاهَا

وَعَنْقُهَا زَوْبَعَةٌ صَعَدَتْ فَاعِرَةٌ مِنْ خَالِقٍ فَاهَا

تَسْتَعِيدُ الْخَلْقَ وَمِنْ حَلْفِهَا أَلْرُّخُ وَالْفَيْنِقُ فَرَحَاهَا

فَالْوَهْمُ لَمَّا أَنْ أَرَى رِيَشَهَا كَوْمَةٌ أَظْلَالٍ تَبَنَّاهَا¹⁸²

Kelime kadrosu:

مُسْرُؤَل: Ayakları tüylü güvercin¹⁸³

إِنْدَلَع: Dilini çıkartmak¹⁸⁴

فُنزَعَةٌ: Horoz ibiği¹⁸⁵

1.10. el-Anka (Anka)

‘Abkar’ın Tüneği

‘Abkar’da yaşayan Anka’nın tüneği burasıdır

Burada konaklar, dönüş yeri burasıdır

Şu vadiye bak! Burayı kaplayan ondan başkası değildir

Ne büyük bir kuş! Gece bir güvercin ona su vermekte

Vadiyi daraltan Anka, kanatlarını açtığında vadinin duvarına değer

¹⁸² el-Ma‘lûf, **age**, s. 263-264.

¹⁸³ Tâcû'l-‘arûs, سُرُؤَل mad.

¹⁸⁴ Mu‘cemu'l-vesît, إِنْدَلَع mad.

¹⁸⁵ Mu‘cemu'l-vesît, فُنزَع mad.

Başında horoz ibiği, çenesi alev gibi parlamakta

Arkasında şiddetli seller akar, boynu fırtına, ağzı açık

Bütün mahlukâta boyun eğdirmiş

Arkasında Rah ve Faynak adında yavruları

Tüyleri büyük gölgeler oluşturmakta

الرُّحُ

وَشَجَرَةُ النُّبُوءَاتِ

وَدَوْحَةٍ بِاسْمَةِ خَيْلٍ لِي أَنَّهَا الشُّهْبُ وَرَيْقَاتُ

تَمْنَطِقُ الْخَوْفُ بِأَطْلَاهَا وَنَوَّرَتْ فِيهَا النُّبُوءَاتِ

وَاحْتَلَفَتْ أَشْكَالُ أَثْمَارِهَا فَهِنَّ أَلْوَانٌ وَأَشْتَاتُ

مَنَاةٌ وَالْعَزَى تَحُوطَانِهَا وَهُبْلُ الْأَعْظَمِ وَاللَّاتُ

مَا نَوَّرَهَا إِلَّا ابْتِهَالٌ وَمَا نَتَّاجُهَا إِلَّا عِبَادَاتُ

فِي عَبَقْرِ مَادَتْ فَمَادَتْ هُنَا فِي عَالَمِ الْإِنْسِ خَيَالَاتُ

الرُّحُ مَشْدُودٌ إِلَى جِذْعِهَا فَمَا لَهُ هَيْهَاتِ إِفْلَاتُ

كَأَنَّهَا جُدُورُهَا فِي الثَّرَى لِمَحَلِّبِ الرُّحِّ جِبَالَاتُ

تَعْرِزُهَا فِيهِ فَتَمْتَصُّ مِنْ عُرْوِقِهِ دَمًا وَتَقْتَاتُ¹⁸⁶

Ruh ve Nubuât ağacı

Yaprakları gri, dalları çok, yüksek bir ağaç

Renkleri farklı, çeşit çeşit meyveleri olan

Lat, Menat, Uzza ve en büyükleri Hubel, ağacı kuşatmış

Çiçekleri dua, meyvesi ibadet

Rah, ağacın köklerine sarılmış

Rah'ın pençeleri ağacın damarlarından kan emiyor gibi

مُحْرِقَةُ الْفَيْنِقِ

وَفَرَحُ عَنَقَاءِ عَقِيدُ الْعَلَى فَيْنِقُ كَمْ جَرَّرَ ذَيْلُ الْفَحَارِ

مُكْوَمًا مُحْرِقَةً شَادَهَا إِكْيَلِ غَارٍ فَوْقَ إِكْيَلِ غَارِ

طَيَّنَهَا بِالطَّيْبِ وَاحْتَلَّهَا فَعَبَقَ النَّدُّ بِهَا وَالْبَهَارُ

حَتَّى إِذَا عَرَضَهَا لِلضُّحَى شَبَّتْ بِهَا مِنْ جِدْوَةِ الشَّمْسِ نَارُ

فَأَحْرَقَتْهُ نَارُهُ وَأَنْطَوَتْ أَنْجَادُهُ فِي حَفْنَةٍ مِنْ عُبَارِ

كَأَنَّ مَنْ لَمْ يَلْتَهُمْ نَفْسُهُ كَانَ عَلَى الْمَجْدِ غَارِ

¹⁸⁶ el-Ma'lûf age, s.265-266.

تَمَلَّمُ الرَّمَادُ وَأَعَصَوْصَفَتْ زَعَاغُ الذِّكْرِى عَلَيْهِ فَتَارُ

زَعَاغُ بَعْدَ انْقِضَاءِ الْمَدَى أَطْرَنَ مِنْ قَلْبِ الرَّمَادِ الشَّرَارُ

نَشْرَنُهُ عُلاَلَةً مِنْ لَطَى لَيْسَهَا الْفَيْنُقُ رِيشًا وَطَارُ¹⁸⁷

Kelime kadrosu:

إِكْلِيل: Tac¹⁸⁸

شَبَّت: Savaş patlak vermek¹⁸⁹

Feynak'ın külleri

Yüksek bir yerde Anka'nın yavrusu Faynak bulunuyor

Küllerini üst üste koyarak küme yapmış

İçine güzel kokular karıştırmış

Etrafa nergis ve bahar kokusu yayıyor

Küllerini güneşe çıkarınca güneşten bir kor onu yaktı

Ateş onu yakınca güzellikleri bir avuç kuma dönüştü

Sanki onunla yanmayan kişi şereften yoksun kalacak

Şiddetli bir kasırğa çıktı ve küller homurdanmaya başladı

Biraz sonra küllerin ortasından kıvılcımlar çıktı

¹⁸⁷ el-Ma'lûf, **age**, s. 267-268.

¹⁸⁸ Tâcu'l-'arûs, كَلَل mad.

¹⁸⁹ Tâcu'l-'arûs, شَبَّت mad.

Ateşten bir gömleğe dönüştü, Feynak onu giydi ve uçtu

Değerlendirme:

Anka, Mitolojik bir kuştur. İsmi olsa da dış dünyada varlığı olmayan hayali bir ögedir. Bu bölümde anlatılan bir diğer kuş da Rah'tır. Bu kuş o kadar büyüktür ki, uçtuğu zaman güneşin önünü kapatır ve havayı karartır. Anka gibi bu kuşun varlığı da sadece zihni'dir. Yunan mitolojisine göre Feynak Arap çöllerinde yaşayan ve asırlarca ömür süren bir kuştur. Bu kuş kendisini yakar ve kendi küllerinden yeniden doğar.¹⁹⁰

الأوكار

مَا عَجَبِي لِفَيْنَقٍ مُوقِدٍ لِنَفْسِهِ النَّارَ عَلَى الْمُحْرِقَةِ

وَلَا لِرِيحٍ رَأْسُهُ فِي الْعُلَى وَرِجْلُهُ عَلَى الثَّرَى مُوثِقَةٌ

وَلَا لِعَنْقَاءٍ وَقَدْ أَمَعَنْتَ فِي نَوْمِهَا الدَّهْرِيَّ مُسْتَعْرِفَةٌ

بَلْ لِطَيْبُورٍ مِثْلَهَا ضَحْمَةٍ أَوْكَارُهَا الْجَمَاجِمُ الضَّيِّقَةَ

Kelime kadrosu:

كَمَا جِم: Kafa taşı¹⁹¹

أَوْكَار: Kuş yuvası¹⁹²

Yuvalar

¹⁹⁰ el-Ma'lûf, **age**, s. 260.

¹⁹¹ Tâcu'l-'arûs, جِم mad.

¹⁹² Tâcu'l-'arûs, أَوْكَر mad.

Ne kendini yakan Feynak

Ne başı gökte ayakları yere sabit Rah

Ne de yüzlerce yıl uyuyan Anka şaşırttı

Onlar kadar büyük ve yuvaları kafatasından olan kuşlar, şaşırttı beni

Değerlendirme:

Onuncu bölümde şair, efsanevi Anka kuşunu ve onun iki yavrusu olan Rah ve Feynak'tan bahseder. Şiirde yaptığı tasvirlerle bu efsanevi yaratıklara ayna tutar. Şiirde Anka'nın bir tüneği olduğundan ve orada konakladığından haber verir. Kanatlarını açınca vadinin duvarlarına degecek şekilde büyük olduğunu ve tüyelerinin büyük gölgeler oluşturduğundan bahseder.

Şiirin devamında, kendisini şaşırtan şeyin ne kendini yakan ve küllerinden doğan Feynak, ne dev cüssesi ile Rah, ne de yüzlerce yıl uyuyan Anka olduğunu, onu asıl şaşırtan şeyin insanoğlunun dar kafatasına sığdırdığı ve sınırı olmayan akıl olduğunu söyler. Bu hayalî varlıkların insan aklının ve hayalinin ürünleri olduğuna işaret eder.

النشيد الحادي عشر

أحاديث خرافة

أُسْطُورَةُ نَصْرٍ

صَحْتُ عَلَى الْكَهْفِ مِنَ الْهَؤُويَةِ:

يَا صَاحِبَ الْجِنِّ

خُرَافَةُ الرَّأْيَةِ

هَاتِ فَحَدِّثْنِي

عَنْ قِصَصِ الْبَادِيَةِ

فِي الْأَعْصُرِ الْحَالِيَةِ

تَلَمَّسُ الشَّيْخُ بِنَجَاعِيَدَهُ كَبَاحِثٍ فِي الدِّمَنِ

مُقَلِّبًا جَفَنًا كَأَبِي بِهِ مِنْ صَفَحَاتِ الزَّمَنِ

وَرَاخَ يَرُوي لِي أُسْطُورَةً عَنْ شَيْخِ غَطْفَانَ

الْمُكْتَسِي السَّبَابَ فِي شَيْبِهِ نَصْرَ بْنِ دَهْمَانَ

فَقَالَ لِي: طَالَ بِنَصْرِ الْمَدَى فَايْبَضَّ شَعْرًا وَالتَّوَى ظَهْرًا

كَأَنَّهُ صَوَّبَ التُّرَابَ الْحَيَّ يَنْبُسُ فِي الْأَرْضِ لَهُ قَبْرًا

أَذْرَدُ لَا طَعَمَ لِأَيَّامِهِ فِي فَمِهِ يُجِيبُ الْعُمْرَا

تَسَلَّلَتْ جَنِيَّةٌ لَيْلَةً فَوَلَجَتْ حَيْمَتَهُ سِرًّا

أَلَوْتُ عَلَى نَصْرٍ وَأَلْفَتْ لَهُ مِنْ دَمْعِهَا فِي فَمِهِ دُرًّا

وَسَوَّدَتْ بِكُحْلِهَا شَعْرَهُ وَنَشَرَتْ لَهَا عَطْرًا

حَتَّى إِذَا أَهْوَتْ بِنِيرَانِهَا تَهْرَقُ فِي عُرُوقِهِ جَمْرًا

عَادَ فَتِيًّا وَالتَّطَى قَلْبُهُ فَفَتَّحَ الْجُنَيْنِ وَافْتَرَا

فَيَا لَهَا مِنْ جَسَدٍ لَاهِبٍ كَأَنَّهُ حُلْمٌ صَبِيٍّ مَرًّا

ضَعَايِرُ الشَّعْرِ عَلَى صَدْرِهَا تَعَانَقَتْ بِنَهْمَةٍ حَرَى

سَاءَ لَهَا مَنْ أَنْتِ قَالَتْ أَنَا الْعَمِيصَاءُ أَنَا الشَّعْرَى

أُخْتِي الْيَمَانِيَّةُ أَحَلَّتْ يَدِي وَعَبَّرَتْ لِلضِّفَّتِ الْأُخْرَى

وَالجِرُّ بَعْدِي التَّقَطُّتْ أَدْمَعِي وَنَظَّمْتُ عُقُودَهَا الحُمْرَا

تَسْأَلْنِي يَا نَصْرُ مَنْ ذِي أَنَا إِيَّيْ أَنَا حَيَاتُكَ الْكُبْرَى

أَنَا شَبَابُ الْمَرْءِ فِي شَبِيهِ أَنَا أَنَا حِنِيَّةُ الدِّكْرَى¹⁹³

Kelime kadrosu:

أُدْرَد: Dişsiz.¹⁹⁴

1.11. Ehâdisu-Hurâfe (Hurâfe'nin Konuşmaları)

Nasr'ın Hikâyesi

Yüksekten mağaraya doğru seslendim

Ey cin sahibi, ey Hurâfe diye bilinen

Hadi gel konuşalım seninle çölden, geçmiş zamandan

¹⁹³ el-Ma'âlûf, age, s. 275-278.

¹⁹⁴ el-Muğrib, دَرَجَة mad.

Şeyh, saçlarına dokundu ellerini kalıntılar arasında gezdirir gibi
Göz kapakları ters dönmüş, yüzeyi zamanın yüzeyi gibi
Yaşlılığında gençleşen Gatafan şeyhi
Nasr bin Dehmân'nın hikâyesini anlatmaya başladı
Ve dedi ki; Uzun yıllar yaşamış, saçları beyazlamış ve beli bükülmüştü
Sanki yeryüzü dört bir yandan onun için mezar kazıyordu
Dişleri dökülmüş, günlerinin tadı yoktu
Bir gece bir cin onun çadırına gizlice girdi
Ona yöneldi ve gözyaşını ağzına akıttı
Dişleri inciye dönüştü, sürmesinden akan renk
Saçlarını siyahlaştırdı, nefesine güzel koku yaydı
Onun ateşiyle damarlarında kor yanıyordu
Gençleşti ve kalbi alevlendi, gözlerini açtı, biraz durulunca
Vücuduna baktı, sanki çocukluğu geri gelmişti
Saçları göğsüne düşüyordu, hevesle saçına dokundu
Ve sen kimsin diye sordu. Dedi ki; ben Gumeysâ yıldızıyım
Kız kardeşim Yemâniyye elimden kaydı, diğer kıyıya geçti
Cinler arkamdan gözyaşlarımı topladılar
Bana soruyorsun ey Nasr! Sen kimsin diye, ben senin yaşlı halinim
Kişinin yaşlılığındaki gençliğiyim
Ben adı geçen cinim

أناهيد

وَبَعْدَ مَا عَرَ حُرَافَةُ الذُّهُولِ

جَمَّجَمَ وَأَنْبَرَى مِنْ كَهْفِهِ يُقُولُ

فِي غَايِرِ الْأَزْمَانِ مَضَى يَحْتُ السُّرَى

رَكِبُ مِنَ الْعُرْبَانِ

حَتَّى إِذَا جَرَى يُوْغِلُ فِي السُّهُولِ

إِذَا بِهِ يَرَى مِنْ حَوْلِهِ الْحَيُولُ

تَضْرِبُ بِالْحَافِرِ صَدْرَ الثَّرَى

مَعْقُوفَةُ الدُّبُولِ مَنْصُوبَةُ الْأَذَانِ

تُقَطِّعُ الْأَرْسَانَ وَتَرْجِعُ الْقَهْقَرَى

وَأَرْغَتِ النَّسِيَانَ دُغْرًا وَجَرَّجَرَتْ

وَشَالَتِ الْأَعْنَاقُ ثُمَّ تَقَهَّقَرَتْ

وَأَنْطَلَقَتْ فِي الْقَفْرِ أَيْ أَنْطَلَقَ

وَشَبَّ فِي الصَّحْرَاءِ

عَاصِفُ نَارٍ وَنُورٌ

يَمُدُّ فِي الدِّيُورِ

عُنُقَهُ لِلسَّمَاءِ

ثُمَّ عَلَى سَيْئًا فَسَيْئًا يَدُورُ

فِي قُبَّةِ الْعَوَالِمِ الشَّاسِعَةِ

حَتَّى غَدَا سَتَمَسَا فَبَدْرًا يَعْورُ

فَكَوْكَبًا فَنَجْمَةً سَاطِعَةً

وَلَمَلَمَ الْعُرْبَانَ أَشْتَاتَهُمْ   وَاسْتَرْجَعَتْ هُدُوءَهَا الْبَيْدُ

وَأَنْطَلَقُوا إِلَى كَثِيبٍ بِهِ   شُعَاعُ ذَلِكَ النَّجْمِ مَشْدُودُ

فَأَبْصَرُوا فَوْقَ الثَّرَى عَادَةً   لَمْ تَتَشَخَّحْ بِحُسْنِهَا غَيْدُ

لَهَا مُجِيبًا هُوَ زَيْنُ الصَّبَا   مِنْ كَيْدِ الصَّبَاحِ مَقْدُودُ

سَاكِنَةَ الْحِسِّ فَلَا صَدْرُهَا   رَفٌّ وَلَا أَهْدَابُهَا السُّودُ

وَهَدَاهَا ذَاوِ كَمَا لَوْ دَوَّتْ   عَلَى دَوَالِيهَا الْعِنَاقِيدُ

سَمْرَاءُ أَعْوَاهَا الرِّدَى فَالْتَوَى   عَلَى يَدِ الْمَوْتِ لَهَا جِيدُ

يَشْخَصُ فِي نَجْمِ الْعُلَى جَفْنُهَا   كَأَنَّهُ بِالنَّجْمِ مَعْفُودٌ

صَاحُوا أَنَاهِيدُ وَرَاحِ الصَّدَى   يَزُفُوا أَنَاهِيدُ أَنَاهِيدُ

وَكَانَ فِي الْأَرْضِ لَهَا مَأْتَمٌ   وَفِي مَقَاصِيرِ الْعُلَى عَيْدٌ

كَانَتْ أَنَاهِيدُ بَعِيًّا مَتَى   غَفَا بِفَرَعِيهَا الْفَتَى يَسْكُرُ

تُطْفِرُ الْحَمْرَ بِكَاسَاتِهَا   لِفُتْيَةِ الْحَيِّ وَتَسْتَقْتِرُ

وَلَمْ يَكُنْ إِلَّا جَحِيمَ الْهَوَى   وَسَادَهَا الْمَلَهَبُ الْأَحْمَرُ

مَرَّ عَلَى حَيْمَتِهَا فَارِسٌ   تَبَارَكَ الطَّيِّبُ الَّذِي يَنْشُرُ

كَأَنَّ عَيْنِي مُهْرٌ أَبَدَاتَا   لَهَا عَنِ الْفَارِسِ مَا يَضْمُرُ

فَاخْتَلَجْتَ لِلْحُبِّ أَعْمَاقَهَا   وَاهْتَرَّتْ مِنْهَا الْعُصْنُ الْمُشْمِرُ

وَوَدَّتِ السَّمْرَاءُ لَوْ لَمْ يَكُنْ   شُقَّ عَلَيْهَا لِلْهَوَى مِئْزُرُ

وَلَا رَوَتْ تُعْرِفَتِي قَبْلَمَا   أَطَلَّ ذَاكَ الْفَارِسُ الْأَسْمَرُ

ثَلَاثُ لَيْلَاتُ تَقْضَتْ كَمَا   لَوْ هُنَّ ظِلُّ الرُّمَحِ أَوْ أَقْصَرُ

لَا الْفَارِسُ الْأَسْمَرُ يُفْضِي إِلَى   قَلْبِ أَنَاهِيدَ بِمَا يَشْعُرُ

وَلَا أَنَاهِيدُ الَّتِي جَرَّبَتْ   كُلَّ رُفَى السِّحْرِ بِهِ تَنْظُرُ

حَتَّى إِذَا مَالَتْ أَبْجَافُهَا يَدُ الْكَرَى لَطُولِ مَا تَسْهَرُ

أَيَقْظُهَا رَكْضُ جَوَادِ جَرَى مِنْ بَاهِجَا مُحْمَحِمًا يُدْبِرُ

فَرَاخَتِ السِّتْرُ وَمُذَّ أَبْصَرَتْ فَارِسَهَا يُلْقُهُ الْعُنْبِيرُ

وَقَدْ لَوَى عِنَانَهُ هَارِبًا كَأَنَّهُ الْحُلْمُ الَّذِي يَعْبُرُ

رَاخَتْ أَنَاهِيدُ عَلَى إِثْرِهِ بِحَافِرِ الْجَوَادِ تَسْتَأْتِرُ

تَضْرِبُ فِي الْبَيْدَاءِ حَتَّى إِذَا نَهَكَهَا السَّيْرُ فَلَا تَقْدِرُ

لَا حَ لَهَا مِنْ جَانِبِ الْمُنْحَى مَارِحُ نَارِ ضَوْؤُهُ يَبْهَرُ

وَسَيِّدٌ كَأَنَّ مَحْبُوبَهَا أَطَلَّ مِنْ مُقْلَتِهِ يَنْظُرُ

صَاحَ بِهَا وَيُكِّ كَفَى وَارْجِعِي مَا أَنَا إِلَّا هُبْلَى الْأَكْبَرُ

هَذَا عِقَابُ الْعَهْرِ فَالْيَعْتَبِرُ إِنَّ ذَاقَ طَعْمَ الْحُبِّ مَنْ يَفْجُرُ

حَلَّتْ أَنَاهِيدُ لَهُ شَعْرَهَا وَأَنْطَرَحَتْ تَبْكِي وَتَسْتَعْفِرُ

وَتَسْتَسْقِلُ الْإِلَهَ فِي ذِلَّةٍ لَوْ عَدَّهَا مِنْ أَمْسِهَا يَطْهَرُ

فَيَحْلُدُ الْحُبُّ عَلَى جَفْنِهَا وَيَنْطَوِي فِي قَلْبِهَا الْمُنْكَرُ

فَمَالَ عَنْهَا هُبْلَى فَائِلًا وَالرَّفْقُ مِنْ جَبِينِهِ يَفْطُرُ

حُبُّكَ يَا هَدْيَ كَمَا شِئْتَهُ قَلْبُ السَّمَاوَاتِ بِهِ أُجْدَرُ
وَأَنْدَلَعَتْ نَارٌ تَلَوَّى بِهَا مِلءَ الْبُؤَادِي عَاصِفٌ صَرَصَرُ
وَعَلَّ فِي صَدْرِ الْعَلِيِّ حَامِلًا رُوحَ أَنْهَيْدِ اللَّطِي الْمُسَعَّرُ
وَشَعَّ فِي السَّمَاءِ قَبْلَ الصُّحَى عَلَى الْبِرَايَا كَوْكَبٌ نَيْرُ
تِلْكَ أَنْهَيْدُ هَذَا مِنْ عَلٍ عَيْرٌ عَلَى أَهْلِ الْهُوَى تَسْهَرُ¹⁹⁵

Kelime kadrosu:

أَرْسَانُ: Yular¹⁹⁶

جَرْجَرُ: Atların ya da develerin hücum esnasında çıkardıkları ses.¹⁹⁷

لَمَلَمَ: Toplamak.¹⁹⁸

رَفَّ: Işık saçmak, Parlamak.¹⁹⁹

أَهْدَابُ: Kirpik.²⁰⁰

عَفَا: Uyuklamak.²⁰¹

¹⁹⁵ el-Ma‘lûf, **age**, s. 280-290.

¹⁹⁶ Lisânu'l-‘Arab, رَسَنُ mad.

¹⁹⁷ Tâcu'l-‘arûs, جَرَزُ mad.

¹⁹⁸ Mu‘cemu'l-vesît, لَمَلَمَ mad.

¹⁹⁹ Tâcu'l-‘arûs, رَفَّ mad.

²⁰⁰ Mu‘cemu'l-vesît, هَدَبُ mad.

مُحْمَم: Kışnemek.²⁰²

Enâhîd

Hurâfe'nin şaşkınlığından sonra
Mağarada kekeleyerek söylenmeye başladı
Bir grup Arap çölde geçmekteydiler
Düz arazide yollarına devam ederken
Birden etraflarında atlar gördüler
Toynaklarıyla yeri kazıyan, kuyrukları köşeli, kulakları dik
Yularlarını yırtmış gerisin geri gidiyorlardı
Korkudan ağızları köpürmüş, ayaklarını yere sürüyorlardı
Boyunlarını kaldırıp gerisin geri gidiyorlardı
Çölde belli belirsiz koşuşturuyorlardı
Çölde nurdan ve ateşten bir fırtına koptu
Boynu semada ve karanlıkta olan
Sonra yavaş yavaş parlayan gök kubbeye doğru yükseldi
Güneşe, aya en sonunda parlayan yıldızla dönüştü
Orada geçmekte olan Araplar,
Fırtınanın savurduğu eşyalarını toplayıp çölün dinginliğine geri döndüler

---

²⁰¹ Mu'cemu'l-vesît, عَمَّأ mad.

²⁰² Mu'cemu'l-vesît, مَحْمَم mad.

Sonra bu yıldızın ışıklarının düştüğü bir kum tepesine yöneldiler

Yerde genç bir kız gördüler, gençliği güzellikle kuşanmamış

Siması kurumuş ciğer gibi, sakın huylu,

Ne göğsü titriyor ne de siyah kirpikleri

Göğüsleri dalından solgun duran üzüm salkımı gibi

Bu esmer kızın beli bükülmüş, ölüme daha yakışmakta

Gözlerini yıldıza dikmiş, ona bağlanmış gibi

Enâhîd diye bağıştılar ve ağlamaya başladılar

Yerde onun için matem, gökte ise bayram vardı

Enâhîd günahkâr idi, içki içip uyuklayınca

Kırmızı aevli cehennem ona yastık oldu

Çadırının önünden bir süvari geçti

Sanki süvaride gizlenen şey onun gözüne gözükmişti

Birden derin bir sevgi ile meyveli olan dalları sarsıldı

Eğer önceden nefesine yenik düşüp hevasına uymasaydı ona âşık olacaktı

Beraber üç gece geçirdiler, bir mızrakın geçişinden daha kısa olan

Süvari ona karşı hissettiklerini ifşa etmedi

O da gördüğü olağan dışı şeyleri dile getirmedi

Ta ki, bir gece göz kapaklarına ağırlık çökünce

Kapıda kişneyerek koşan atın çıkardığı ses onu uyandırdı

Perdeyi açıp bakınca süvariye tozların arasında gördü

Yularını eline almış koşturuyordu

Enâhîd atın adımlarını takip etti, atın adımları

Hemen yorulduğundan onu takip etmekte zorlanıyordu

İlerde ışıĒı parlayan bir ateş gördü

Sevgilisinin gözlerine bakarcasına bir adamı gözlerine bakarken buldu

Ve adam baĒırdı yeter! Geri dön, yazıklar olsun sana! Ben büyük Hubel'im

İşte bu da zinanın cezasıdır

Sevginin tadını alan günah işler mi?

Enâhîd saçlarını açarak ve etrafa savrularak af diledi

Allah'ım keşke yarınım bu günümde daha güzel olsa

Sevgi onun göz kapaklarında ebedileşti

Ve kalbinden kötülük söküldü

Hubel ona yöneldi alnında merhamet damlayarak

İşte sevgi budur ve göĒe layık olan da

Çölde fırtına koptu ve Enâhîd'i bir ateş sardı

Onun yanan alevli ruhu, göĒe yükseldi

Duhâ'dan önce parlayan bir yıldız olarak yeri aydınlattı

İşte Enâhîd budur, hevasına tabi olanları aydınlatan

نُسُورُ لُقْمَانَ

وَرَأَى الشَّيْخُ بِعَيْنَيْهِ

وَرَادَ أَفُقَ الحَيَالِ

مُبَعَثَرًا مِنْ بَيْنِ جَفْنَيْهِ

نُورًا عَلَى الأَجْيَالِ

وقال لي:

فِي سَالِفِ الأَبَادِ

لُقْمَانُ ابْنُ عَادِ

جَاشَتْ بِهِ رُغْبَهُ

فَشَدَّ وَارْتَحَلَ

وَيَمَّ الكَعْبَةَ

مُسْتَعِطًا هُبْلَ

وَأَنْتَشَرَتْ فِي الفُضَاءِ

عَمَامَةٌ بَيْضَاءُ

وَقَالَ قَائِلٌ:

لَنَا عَلَيْكَ الْأَمَانُ

تَمَنَّ يَا لُقْمَانَ

مَا سِئْتَهُ مِنْ هُبْلٍ

فَإِنْ تَسَلَّهُ تَنَلْ

مَا أَنْتَ سَائِلٌ

فَقَالَ لُقْمَانُ

يَطْفُحُ مِنْهُ الْبِشْرُ

مُنَايَ أَقْصَى الْعُمُرِ

يَعْدُوهُ إِنْسَانُ

فَهَتَفَ الصَّوْتُ: أَلَا أَبْشِرُ

فَهُبْلُ الْجَبَّارِ

خَلَدَكَ الْيَوْمَ عَلَى الْأَعْصُرِ

فَعِشْ مَدَى أَعْمَارِ

سَبَعَةَ أَنْسُرٍ

وَكَانَتْ الْأَعْصُرُ

تَكُرُّ عَصْرًا فَعَصُرَ

وَكَلَّمَا الْأَنْسُرُ

يَلْقَى الرَّدَى وَاحِدٌ

مِنْهُنَّ يَتَلَوهُ نَسْرٌ

حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ غَيْرَ الْأَخِيرِ

مِنْ بَعْدِ مَا حَلَا ثَلَاثُونَ حِيلَ

وَرِيحٌ لُقْمَانُ بَصَوْتِ النَّذِيرِ

يَقْرَعُ أُذُنَيْهِ بَأَنَّ الْقَلِيلِ

بَاقٍ وَلَكِنْ بَعْدَ فَوْتِ الْكَثِيرِ

هَدَّدَ لُقْمَانُ بِكَفِّهِ

وَسَدَّ دُونَ الصَّوْتِ أُذُنَيْهِ

وقال:

هَذَا التَّسْرُ

أَنَا عَلَى اسْمِ دَهْرٍ

سَمِيئُهُ لُبْدٌ

حَتَّى بِأَطْرَافِ جَنَاحِيهِ

يَصْفَعُ وَجْهَ الْأَبْدِ

رَاحَتْ تَدُورُ الرَّحَى

طَاحِنَةُ الْأَعْمَارِ

كَأَنَّ شَمْسَ الضُّحَى

حَجَرُهَا الدَّوَارِ

وَعَبَّرَتْ حَمْسَهُ أَجْيَالِ

تَتَرَى عَلَى لُقْمَانَ

وَيَوْمُهُ الْحَاضِرُ كَالْحَالِ

يَضْحَكُ لِلزَّمَانِ

وَدَاتِ يَوْمٍ هَبَّ عِنْدَ الصَّبَاحِ

لُقْمَانُ مِنْهُوَك الْقَوَى فَارْتَعَدُ

لَمَّا رَأَى النَّسْرَ طَرِيحًا وَقَدْ

أَهْوَى حُقُوقَ الْجَنَاحِ

مُقْضَضَ الْجَسَدِ

فَحَفَّ لُقْمَانُ إِلَيْهِ وَصَاحَ

وَيَحْكَ فَاَنْهَضَ لُبْدُ

فَقَفَّ رِيشُ النَّسْرِ

كَشَعْرٍ لُقْمَانِ

وَمَدَّ فَوْقَ الصَّخْرِ

جَنَاحَهُ الثَّانِي

مُقْسِحًا رِيشَهُ

كَأَنَّهُ يَوَدُّ

نَهْضًا وَلَكِنَّمَا

يُقْعِدُهُ الْجُهْدُ

وَكَانَ لُقْمَانُ يُنَادِي بِهِ

وَيَحُكُّ فَاَنْهَضُ لُبْدُ

فَاجَأْتَنِي يَا لُبْدُ بِالْأَجَانِ

وَمَا التوى قَوْسِي وَلَمَّا يَزَلُ

لَدَيَّ بَعْضُ السِّهَامِ

فَحَلَّنِي أَحْظَ بِأَمْنِيَّي

وَحَلَّنِي أَجْنِ الْغِرَاسِ الَّتِي

نَصَبْتُهَا مُنْذُ عَامٍ

كَمْ لِي فِي الْحَيَاةِ مِنْ مَأْرِبٍ

فَالشُّطُّ مَا لَأَصْفَهُ مَرَكِبِي

لِلْأُتْقِي الْمَرْسَاةِ

كَأَلَّا وَلَا أَفْرَعْتُهَا كَأْسِي

حَتَّى بَعَيْتِي أَرَى نَفْسِي

تُفَارِقُ الْحَيَاةَ

فَشَحَّصَ النَّسْرُ بَعَيْنَيْهِ

وَفَحَّصَ الصَّخْرَ بِظَفْرِيهِ

حَتَّىٰ إِذَا اعْتَصَىٰ

عَلَىٰ جَنَاحَيْهِ

تَفَرَّقَ الْحَصَىٰ

مِنْ تَحْتِ رِجْلَيْهِ

وَحَدَّشَ الصَّخْرَ وَأَطْفَأَهُ

تَرَلُّقٌ عَنِ مَوْضِعِ تَحْدِيثِهِ

مُرْتَجِفًا كَأَنَّ أَطْرَافَهُ

تُنْفِضُ الْحَيَاةَ عَنِ رِيشِهِ

وَحَرًّا لَا وِيًّا

عُنُقَهُ الْعَيَّانُ

وَأُنْحَطُّ مِنْ عَلٍ

مُهَشَّمُ الْجُسَمَانُ

فَحَرَّ هَاوِيًّا

مِنْ فَوْقِهِ لُقْمَانُ

وَازْبَدَّ وَجْهُ الْقُضَاءِ

وَدَارَتْ الْأَرْضُ يَمَنَ فِيهَا

وَالْغَيْمَةُ الْبَيْضَاءُ

نَادَى مُنَادِيهَا

لَا غَرَوَ إِذْ حَتَمَ

طَرِيفَةَ الْعَابِرِ

فَهَوَّ لَهُ قَدَمٌ

وَهِيَ لَهَا آخِرٌ²⁰³

Kelime kadrosu:

رَأَى: Bakışlarını keskinleştirmek.²⁰⁴

تَتْرَى: Peşpeşe gelmek, Ardı sıra gelmek.²⁰⁵

²⁰³ el-Ma‘lûf, age, s. 292-304.

²⁰⁴ Lisânu'l-‘Arab, رَأَى mad.

Lokmân'ın kartalları

Şeyh, göz kapaklarının arasında nesillere ışık saçan gözleriyle

Hayal ufkunda gezindi

Ve bana dedi ki;

Geçmiş zamanda Lokman bin Âd

Hubel'den şefkat dilemek üzere büyük bir aşkla Kabe'ye yöneldi

Gökyüzünde beyaz bulutlar belirdi ve bir ses duyuldu

Dile bizden, Hubel'den ne dilersem, istediğine ulaşacaksın

Lokmân heyecanla, insanların ulaşabileceği en uzun ömrü istiyorum dedi

Bir ses işitildi, müjdelers olsun!

Bugün Hubel sana asırları verdi, yedi kartalın ömrünü

Asırlar ardı sıra geldikçe kartallardan biri ölüyor diğeri onun yerine geçiyordu

En son kartal kalıncaya kadar, otuz nesil geçmişti

Ellerini kulaklarına vurarak

Çoğu gitti azı kaldı diye bağırdı Lokmân

Elleriyle tehditler savurarak bunun adını Lubed koydum

Bu kartalın kanatlarının bir yönü ebediyete çarpmakta

Ömürleri öğüten el değirmeni kuşluk güneşi gibi dönmeye başladı.

İçinde bulunduğu gün, geçmiş zamanla alay ediyordu

---

²⁰⁵ Tâcu'l-'arûs, تَجْرُ mad.

Günlerden bir gün sabah rüzgârıyla Lokmân'ı bir titreme aldı
Lubed'in un ufak olmuş ve parçalanmış cesedini görünce
Lokmân, Lubed'e doğru atıldı ve yazıklar olsun sana kalk! Diye bağırdı
Lubed'in tüyleri tıpkı Lokmân'ın saçları gibi kurumuştular
İkinci kanadı ise kayanın üzerinde uzanmıştı
Sanki ayağa kalmak istiyordu, tüylerini kabarttı ama nafile
Lokmân: yazıklar olsun sana Lubed kalk!
Eceli ansızın mı getirdin bana?
Kim kırdı yayımı, oysa bazı oklarım var hâlâ
Bırak beni arzularımın tadına varayım
Bırak da yıllarca ektiğim ekinimi toplayayım
Bu hayatta kaç arzum kaldı benim
Benim kıyım, bineğimin demir aldığı kıyıdır
Hayattan ayrılacağımı gözlerimle görmeden bardağımı boşaltmadım
Kartal gözlerini dikti ve pençeleriyle kayaya tutundu
Kanatları üzerine doğrulmaya çalıştı, taşlar ayaklarının altından kaydı
Kayaya tutunmak istedi, tüyleri titriyordu hayata veda edercesine
Bitkin boynuyla yere çakıldı, cesedi paramparça oldu
Lokmân da ardından yere düştü
Fezâ'nın yüzü değişti, yeryüzü içindekilerle beraber döndü
Bulutlar arasından bir ses duyuldu

Ne olmuş eğer bittiyse yürüdüğü yol

Bu yolun bir evveli bir de ahiri var

شَكَاهُ خُرَافَةٍ

وَأَنكَفَأَ الشَّيْخُ كَأَبِي بِهِ

مُنْصَرَفٌ عَيْنِي

حَتَّى إِذَا اسْتَوْفَيْتُهُ قَائِلًا

لَا تَمُضِ بَلْ زِدْنِي

وَدَّعْنِي كَأَنَّمَا كَفُّهُ

تَقُولُ لِي كَفَى

وَصَاحِ بِي مِنْ كَهْفِهِ صَائِحٌ

مِنْ بَعْدِ مَا احْتَفَى

خُرَافَةٌ لَيْسَ سِوَى مُضْعَعَةٍ

بِي فَمِ قَوْمِ عَوُوا

يَا ضَلَّ مَنْ يُخْبِرُ عَمَّا رَأَى

Hurâfe’ni Aybı

Şeyh benden kaçarcasına geri çekildi

Onu durdurup gitme, bana biraz daha anlat dedim

Eliyle bu kadar yeter dercesine vedalaştı

Mağarasında gizlenmiş birinin sesi duyuldu

Hurâfe yolunu kaybetmiş

Bir kavmin ağzındaki et parçasından başka bir şey değildir

Ey gördüklerini haber veren yolcu, henüz görmediklerin de var

Değerlendirme:

On birinci şiirde, Hurâfe’nin konuşmaları bölümünde şair, Hurâfe’nin rivayet ettiği olayları anlatmaktadır. Bunlar; Lokman’ın kartalları, Nasr b. Dehmân’ın masalı ve çölde gerçekleşen Enâhîd isimli kadının olayı olmak üzere üç bölümden oluşuyor. Nasr b. Dehma’nın hikâyesinde yılların belini büktüğü ve öyle ki kendi elleri ile kabrini kazmaya başladığı bir zamanda, bir cinin çadırına girip gözyaşlarını ağzına akıttığı, dişlerini inciye dönüştürdüğü ve gözünden akan sürmenin saçlarını siyahlaştırarak gençleştirdiği Gatafan şeyhi, Nasr b. Dehman’ı anlatıyor.

Rivayete göre, ölmek üzere olan Nasr b. Dehmân’ın çadırına bir cin gelir, gözyaşlarını Nasr’ın ağzına akıtır, dişleri inciye dönüşür, gözünden akan kuhl ise saçlarını siyahlaştırır. Vücudu, bir çocuğun vücuduna döner. Şaşkınlığını attıktan sonra sen kimsin diye sorar. Ben Gumeysa’yım, yıldızım ben, kız kardeşim

²⁰⁶ el-Ma’lûf age, s.305-306.

Yemaniye elimden kayıp karşı kıyıya geçti, benim kim olduğumu soruyorsun ey Nasr! Ben senin gençliğinde yaşlılığın; yaşlılığında gençliğim der.²⁰⁷,

Hurâfe, çölde yaşanan bir olayı anlatır. Bir gurup Arap, çölde yollarına devam ederken ansızın etraflarını süvariler sarar, atlar toynaklarıyla yeri kazıyan ve etrafında fırtınalar kopartan cinstendiler. Çölde meydana gelen bu fırtınadan sonra kervandakiler savrulan eşyalarını toplayarak bir süre çölün dinginliğine çekilirler. Sonra fırtına esnasında gökten zühre yıldızının tepenin üzerine akıttığı ışığa bakmaya giderler, orada yüzü solmuş, güzelliğini yitirmiş, ölüme daha çok yakışan genç bir kadını, gözlerini semaya dikmiş yıldız bakakalmış bir halde bulurlar. Enâhîd! diye bağışırlar, bu Enâhîd'dir. Yerde onun için matem varken gökte bayram vardı. Enâhîd günahkâr bir kadındır. İçki içip göz kapakları ağırlaşınca birden çadırın önünden bir süvari geçer ve ona karşı bir sevgi oluşur. Birlikte üç gece geçirirler. Daha sonra bir gece Enâhîd uyurken bir sesle uyanır. Perdeyi açıp bakınca bir toz bulutu görür. Atın ayak izlerini takip eder ve onu bulur. Süvari, yazıklar olsun sana! Ben büyük Hubel'im bu da senin cezandır der. Enâhîd, saçlarını savurarak yalvarmaya ve af dilemeye başlar. Çölde bir fırtına kopar, Enâhîd'i bir ateş sarar. Yanmakta olan aevli ruhu, göğe yükselir. Efsaneye göre duhâ vaktinden önce parlayan ve hevasına tabi olanları aydınlatan yıldız, Enâhîd'dir.

Lokmân'ın kartalları isimli bölümde, Lokmân b. Âd isimli şahıs, Hubel'den şefkat dilemek üzere yola koyulur. Yolda giderken gökten bir ses işitir. Dile Hûbel'den ne dilerse, Hûbel sana istediğini verecek. Bunun üzerine Lokmân b. Âd, kendisine insanın ulaşabileceği en uzun ömrün verilmesini ister. Aynı ses kendisine yedi kartalın ömrü kadar ömür verildiğini müjdelir. Kartalların biri ölür diğeri onun yerine geçer ve böylece otuz nesil geride kalmış olur. En son kartala Lubed ismini verir. Bu kartalın bir kanadının ebediyete çarpmakta olduğunu haykırır. Bir sabah Lokmân'ı bir titreme alır ve kalkıp bakınca Lubed'in un ufak bedenini görür. Onu uyandırmak ister ama nafîle, kartal uçurumdan düşmek üzeredir onu kurtarmak isterken kartalla birlikte uçurumdan aşağı düşer ve ölürlür.

²⁰⁷ Rivayete göre, Yemanî ve Şamî diye iki yıldız vardır. Yörüngeyi değiştirmek isterlerken Yemanî karşıya geçemez, Şamî onun arkasından ağılar, Şamî'nin gözleri zamanla mahmur olur. Şamî'ye, mahmur gözlü anlamında olan Gumeysa ismi verilir.(el-Ma'lûf **age**, s. 273.)

على حُدُودِ عَبَقَرٍ

وَسِرْتُ عَنْ عَبَقَرٍ مُسْتَشْرِفًا صَحْرَاءَ غَاصَتْ فِي عُبَابِ السُّبُاطِ

رُغْمَ شُعَاعِ الشَّمْسِ يَبْدُو عَلَيَّ أَطْرَافِهَا مَا يُشْبِهُ النَّيِّرَاتِ

بَيْنَا أَرَى الْأُفُقَ بِهَا مُومِضًا إِذْ بِي أَرَاهَا أَحْطَيْتُ حَابِيَاتِ

فَقَالَ لِي شَيْطَانُ شِعْرِي لَقَدْ جُرْنَا حِمَى الْخَلَائِقِ الْخَالِدَاتِ

فَالنَّظْرُ عَلَيَّ الْأُفُقِ رِيَاخَ الْبَلَى كَيْفَ تَلَاشِي شَعَلَاتِ الْحَيَاتِ

وَسِرْتُ شَوْطًا فَإِذَا بِي أَرَى جَمَاجِمًا وَرُومًا بِالْيَاثِ

كَأَنَّهَا الْمَوْتُ وَقَدْ قَامَ عَنْ حَوَانِهِ حُصَّ الثَّرَى بِالْفُتَاتِ

فَقُلْتُ لِشَيْطَانِ هَلْ تُخْبِرِي مَا هُوَ يَا شَيْطَانُ هَذَا الرِّقَاتِ

فَقَالَ لِي وَقَدْ لَوَى ضَا حِكًّا هَذَا الَّذِي تَلِدُهُ الْأُمَّهَاتِ²⁰⁸

²⁰⁸ el-Ma'lûf age, s. 309-310.

Kelime kadrosu:

عَبَاب: Seller, Yüksek dalgalar.²⁰⁹

1.12.el-'Abkariyyûn ('Abkarlılar)

'Abkar'ın Sınırlarında

Abkar'dan uykuya dalmış bir çöle doğru yürüdüm

Güneş ışınlarına rağmen etrafta yanan ateşler vardı

Ansızın gökten düşen bir şimşek söndürdü ateşleri

Uyuyan mahlukâtları uyandırdık dedi, şeytanım

Biraz ilerde kafatası ve kemikler gördüm

Ölüm, sofradan kalkmış ve ardında kırıntı bırakmış gibi

Şeytanıma nedir bu cesetler söyler misin dedim

Bu anaların doğurduğudur, dedi gülerek

رُفَاتُ الْعَبْقَرِيِّينَ

ذَاكَ رُفَاتُ الشُّعْرَاءِ الَّذِي بَاتَتْ بِهِ عَبَقْرٌ تَسْتَأْتِرُ

يَنْبْتُ فِي الْأَرْضِ شَيَاطِينُهَا لِيَنْبَسُوهُ حَيْثُمَا يُقْبَرُ

وَكُلُّهُمْ مَعِيَ يَعُدُّ حَامِلًا شَاعِرُهُ تَضَمَّهُ عَبَقْرُ

²⁰⁹ Mu'cemu'l-vesît, عَبَاب mad.

هَيَاكِلٌ عَظْمِيَّةٌ مَهْدُهَا عَصْرٌ مَضَى وَقَبْرُهَا أَعْصُرُ

طُفْتُ عَلَيْهَا هَيْكَلًا هَيْكَلًا فَكَشَّرْتُ ضَاحِكَةً تَسْحَرُ

وَعَيْتُ أَرْوَاحًا عَلَيْهَا هَوَتْ فَحَرَّكَتْهَا وَهَى لَا تَشْعُرُ

وَأَنْسَرَبْتُ مِنْ بَيْنِ أَضْلَاعِهَا عَاجِزَةً مِنْ قَهْرِهَا تَصْفَرُ

كَأَنَّهَا تَوَدُّ أَنْهَاضَهَا مِنْ كِبْوَةِ الْمَوْتِ فَلَا تَقْدِرُ

فَتَجْعَلُ الْعِظَامُ قِيَارَهَا نَاقِرَةً عَلَيْهِ مَا تَنْقُرُ²¹⁰

‘Abkarlıların Cesetleri

Bunlar ‘Abkar’da yaşayan şairlerin cesetleridir

Şeytanları onları gömmek için yer arıyorlar

Her biri kendi şairini taşıdığında ‘Abkar onu alıyor

İskeletleri bir asırdır yerlerinde duruyor

Heykellerin arasında dolaştım

Birinin yüzünde alaylı bir tebessüm vardı

Ruhu var mı diye dokundum, hissetmedi

Göğsünün arasında kahırdan sararmış bir şey sızdı

Ölümden kurtulmak için ilerlemek istiyor fakat buna gücü yetmiyor

Kemikler göğsüne vuruyor fakat ses çıkmıyordu

²¹⁰ el-Ma‘lûf, age, s. 311-312.

هَمْسُ الْجَمَاحِمِ

فَقُلْتُ لِلأَرْواحِ

وَالرُّمَمِ البَّالِيَةِ

أَيْنَ وُجُوهُ الصَّبَاحِ

وَالبِسْمَةُ الرَّاهِيَةِ

مَنْ كَفَّنَ الصَّبَاحِ

بِالظُّلْمَةِ الدَّاجِيَةِ

كَأْسُ الأَلْمَى الحَمْرَاءِ مَنْ صاغَها

وَرَدَّ لِلرُّهُورِ أَصباغَها

كَلِّمَ المَوْتَ رَأى أَكْؤُسا

ملائئَةً حَاولَ إِفراغَها

وَالأَعينُ السَّاهِرَاتِ

هَلْ يَوْمَ أَطفا المَماتِ

ضوءَ ما فيها

تَهَاوَتِ النَّبْرَاتِ

وَأَنْطَفَأَتْ فِيهَا

وَالْحُبُّ هَلْ حِينَ انْقَضَى عَيْدُهُ

ظَلَّ يُدَوِّي فِي الدُّجَى عُودُهُ

أَمْ مَاتَتِ الطَّيْرُ فَمَاتَتْ عَلَى

مَنَاقِرِ الطَّيْرِ أَغَارِيدُهُ

جَمَاجِمِ أَرْوَاحِهَا غَلَعَلَتْ

تَصْحَبُ فِيهَا مِنْ خِلَالِ الْكُوى

فَصَاحَتِ الْعِظَامُ

أَعْطَى الَّذِي أَحَدُ

لَمْ تَطْفُرِ الْأَيَّامُ

مِنَّا بَعِيرِ الْفِلْدُ

فَكُنَّ عُشَّ الْعَرَامُ

وَصِرْنَ مَأْوَى الْجُرْدُ

لَكِنَّمَا أَحْلَامُنَا لَمْ تَنْزَلْ

تَرْفُصُ سَكْرَى فَوْقَ غُلْفِ الْمُقَلَّنِ

حَامِلَةً لِلنَّاسِ حَمْرَ الْهَوَى

مُشِعَّةً حَلْفَ كُؤُوسِ الْأَمَلِ

عِشْنَا مَعَ النَّاسِ دَهْرًا

تَحْلُمُ بِالشَّبَابِ

وَالْيَوْمَ وَالْعُمْرُ مَرًّا

وَضَمْنَا التُّرَابَ

نَعِيشُ فِيهِمْ بِذِكْرَى

أَحْلَامِنَا الْعِدَابَ

أَحْلَامُنَا نَحْنُ!! فُقُلِنَا لِأُلَى

شَادُوا لَنَا الْأَنْصَابَ إِكْبَارًا

أَحْلَامُنَا كُنَّ لَطَافًا فَلَا

تُصَيِّرُوا الْأَحْلَامَ أَحْجَارًا

قُلْ لِلأُلَى يَفْرَعُ صَدْرَ اللُّهُودِ

إِزْمِيلُ حَفَّارِهِمْ

أَرَوَّاحِنَا تَبْنِي قِيَابَ الخُلُودِ

بِعَبْرِ أَحْجَارِهِمْ

وَتَحْدِجِ الوُجُودِ

بِعَبْرِ أَبْصَارِهِمْ

تَاللَّهِ لَا الأَصْنَامَ وَلَا الخُرُوفَاتِ

تَهْتَرُ مِنَّا العِظَامُ وَنَحْنُ أَمْوَاتُ

تَلَّاشَتِ الأَوْهَامُ

وَأَهْلُهَا مَاتُوا

لَكِنَّ مَنْ يَهْتَرُ مِنَّا الرُّفَاتِ

فَهُوَ الَّذِي كُلُّ أَمَانِي الحَيَاةِ

يَقْتَرُّ فِي نَعْرِهِ

وَكُلُّ مَا فِي الأَرْضِ مِنْ دِكْرِيَاتِ

يَعْفُو عَلَى صَدْرِهِ

لَا تَسْتَطِيبُ النُّجُومَ

غَيْرَ تَهَالِيلِهِ

وَلَيْسَ تَبْكِي الْعُيُومَ

فِي غَيْرِ مَنَدِيلِهِ

ذَاكَ هُوَ الْحُبُّ لَصِيقُ الثَّرَى مَا لِحَاخِي لِعَزْمِهِ نَهْضُ

حَصُوا بِهِ الْجَنَّةَ وَهُوَ الَّذِي مَضَجَعُهُ الْقَتَادُ وَالْقَضُ

وَالْحُبُّ فِي الْجَنَّةِ مَا شَأْنُهُ وَلَا أَدَى فِيهَا وَلَا بُعْضُ

أَلْفُوهُ لِلنَّارِ وَإِنْ أَرْمَضَتْ أَقْدَامُهُ الْمَوَاطِيءُ الرُّمُضُ

وَلِيَتَلَفَّفَهُ شَوَاطِئُ اللَّطَى وَلِيَتَلَهَّهَمُ بَعْضُهُ الْبَعْضُ

فَالْأَرْضُ إِنْ كَانَتْ جَحِيمًا لَهُ وَكَانَ فِيهَا تَهْنَأُ الْأَرْضُ²¹¹

²¹¹ el-Ma'lûf, age, s. 313-321.

Kelime kadrosu:

زَاهِيَةٌ: Allı pullu, Parlak renk.²¹²

سَاهِرَةٌ: Açık göz, Uykuya yenik düşmemiş göz.²¹³

أَعَارِيدُ: kuş cıvıltısı.²¹⁴

هَسْهَسَةٌ: Sesini alçaltma, Fısıldama.²¹⁵

عَلَّعَلٌ: Kök salma.²¹⁶

İskeletlerin Fısıltısı

Ruhlara ve çürümüş kemiklere dedim

Nerede o yakışıklı yüzler

Allı pullu gülüşler

Sabahı kim zifiri karanlık ile örttü

Çiçeğe renklerini, Kırmızı ışığa kim şekil verdi

Ölüm, gördüğü dolu bardağı boşaltmaya çalıştı

Uykusuz geçirilen geceler nerede

Ölüm mü söndürdü ışığını

---

²¹² **Tâcu'l-'arûs**, زَكْوَى mad.

²¹³ **Lisânu'l-'Arab**, سَهَرٌ mad.

²¹⁴ **Mu'cem'l-vesît**, عَرْدٌ mad.

²¹⁵ **Tâcu'l-'arûs**, هَسَسٌ mad.

²¹⁶ **Mu'cemu'l-vesît**, عَلَّلٌ mad.

Sevginin vakti tükenince karanlıkta mı aksetti yankısı
Yoksa sevginin vızıltısı kuşun gagasında mı öldü
Kemiklerin arasında fısıldama ve ıslık sesleri vardı
Kulak kesildim, ruhları kök salmış iskeletler dışında bir şey göremedim
Kemikler çağırıyordu; bizden çaldıklarınızı geri verin
Bizden sadece yüreğimize çaldınız
Orası aşk yuvasıydı, şimdilerde kene yuvası
Fakat düşlerimiz göz kapaklarımızda raks etmeye devam ediyor
Arzu bardaklarının arkasında parlayan heva içkisini taşıyan
İnsanlarla bir asır yaşadık
Gençlerle düşler kurduk, bugünse ömür bitti toprağa karıştık
Tatlı düşlerimizi hatırlayarak yaşıyoruz orada
İşte budur düşlediğimiz!
Üzerimize büyük yapılar inşa edenlere söyle
Bizim düşlerimiz ince ve zariftir, onları taşa çevirmeyin
Mezarımızı keski ile düzeldenlere de ki;
Bizim ruhlarımız ebedî kubbeyi inşa ederler, taşlar olmadan
Allah'a yemin olsun ne putlar ne de hurâfeler kemiklerimizi sarsabilir
Vehimler yok oldu sahipleri öldü
Cesetlerimiz ancak dünya arzuları sarsabilir biz ölü iken
Yeryüzüne dair bütün hatıralar, onun göğsünde uyur

Yıldızlar ancak yerinde güzel parlar, bulut yerinde güzel ağlar

Yeryüzündeki sevginin kanatları yok ilerleyemez

Yatağı sert ve dikenlidir

Sevgi cennettir orada cefa yok, nefret yok

Sevgiyi ateşe atın alevler onu sarsa da, ayakları sıcaktan kavrulsa da

Yeryüzü ona cehennem ise orada rahatlayacaktır

Değerlendirme:

‘Abkariyyûn (‘Abkarlılar) adıyla ele alınan on ikinci bölümde şair, ‘Abkar’dan sessiz bir çöle gider. Burada ‘Abkarlıların kafatasları bulunmaktadır. ‘Abkar’ın şeytanları bu kafataslarını ve leşleri gömmek için ‘Abkar’a taşırlar. şair bu bedenlerin kemikleriyle konuşur. Kemikler ruh halini alır ve konuşurlar.²¹⁷

Şair, ‘Abkarlılar olarak adlandırdığı son bölümde, şairlerin çürümüş kemikleri ve kafataslarını, cinleri tarafından ıssız bir çölden ‘Abkar’a taşınması sahnesini bir tablo gibi okurlarının gözünde canlandırmaktadır. Son bölüme sevgi teması hâkimdir. Bu bölümde geçen diyaloglardan sevgiye vurgu yapılmış ve dünyada geçirilen kötü zamana sitem edilmiştir. Dünyaya dair hatırlanan tek şeyin mal mülk arzusu olduğu ve sevgilerin orada gerçek olmadığına değindikten sonra sevginin ana yurdunun cennet olduğuna işaret edilmiştir.

Sevgiye dair söylediği sözlerde adeta şairlerin son hedefinin insanlar arasında sevgiyi yaymak olduğunu ve insanları acılarından kurtaracak şeyin sevgi olduğuna dikkat çekmeye çalışmış ve şöyle demiştir.

Cennette sevginin cefası yok

Sevgiyi ateşe atın alevler onu sarsa da

---

²¹⁷ Yazıcı, **age**, s. 312.

Ayakları sıcaktan kavrulsa da

Yeryüzü ona cehennem bile olsa orada rahatlayacaktır.

Şairler ile peygamberler arasında hep bir yakınlık ve benzerlik olduğu söylenir. Nitekim şairlerin aldıkları ilham ile peygamberlerin aldığı vahiy bu konuda birbirlerine benzemektedir. Allah'a (c.c.) giden yolların sayısız olması ve insanların çeşitli yollar ile gerek aşkın, gerek içkin ve gerekse bunların ötesi olarak algıladıkları yüce zat ile kurdukları irtibat neticesinde insanlara hep iyiyi, güzeli ve doğruyu, telkin ve tavsiye etmişlerdir. Din felsefesinin temel problemlerinden olan akıl-vahiy karşılaştırılmasında, Aklın Allah (c.c.) tarafından gönderilen bir vahiy olması hasebiyle değer kazanacağı kanaati vardır. Dolayısıyla şairlerin ister akıl vasıtasıyla, ister ilham neticesinde, isterse iki vasıta ile inşâd edildiğini kabul edelim. Şairlerin, tıpkı Allah'ın (c.c.) kelâmı gibi, yüce bir gayeye hizmet düşüncesiyle inşad edildiği düşünülebilir.

Bu düşüncelerle, insanların saadeti için Allah'ın (c.c.) kanunlarını onlara iletme vazifesi olan peygamberlerin ruh kardeşleri diyebileceğimiz şairler, sevginin dünyada var olduğunu ve ilelebed de var olacağını iletme vazifesini yüklenmişlerdir. Şairin son bölümü, sevgi temasına ayırmasında böyle bir nüktenin varlığı dikkat çekmektedir. Şairin bizlere verdiği son mesaj şudur;

Bu dünyada sevgiye dair elde edilecek küçük kazanımlar, cennette ve huzur'i-ilahîde karşılaşacağımız küllî sevginin basamakları niteliğindedir.

SONUÇ

“Bugünün hakikatleri, yarının hurafeleridir.” Sözüden yola çıkarak geçmiş ve gelecek arasında ân’a tanıklık eden insanoğlu, geçmişin hakikatlerini rahatlıkla hurafe olarak tanımlayabilmektedir. Oysaki bugün, hakikat olarak peşinden gittiği olguların yarın nasıl telakki edileceğini bilmesine imkan yoktur. İnsanoğlu, tarihselcilik bağlamında, hiçbir suretle, içinde bulunmadığı olay ve olguları tam manasıyla kavrayamaz; içinde bulunduğu durumlarda bile sadece sayılı birkaç boyutu ile olay ve olguları ihata etme gücüne sahiptir.

Arap entelektüel zihniyeti ve kadim medeniyetinin anlaşılması da geçmişin izlerini taşıyan, fikir ve zihin mahzeni, ironi, temsil ve analogi yöntemlerinin kullanıldığı, mitolojiler, efsaneler ve hurafelerin anlaşılmasına bağlıdır. İncelemeye aldığımız eser, tarihî olay, olgu ve zihniyetlerin anlaşılmasında ışık tutma görevi üstlenen eserlerdendir. En önemlisi de mitler ve ütopyalarla birlikte, geleceğe ve daha iyi olana, olana değil, olması gerekene işaret eden dinlerin, çoğu zaman bu unsurlarla öğelerinin karıştırılması söz konusu olabilmektedir

Edebî eserler, ister bir gayeye tabi olsun, ister salt estetik kaygı ile yazılmış olsun, insanlık tarihinde önemli bir yere sahiptirler. Toplumların inançlarını, önemli siyasî gelişmelerini barındırmaları hasebiyle insanlık adına önemli vesikalar addedilirler. Hayalî seyahat türünde yazılan edebî eserler, teolojik, kelamî tartışmaların sahası olarak kullanılmıştır. İslâm’ın dördüncü asrında hayalî seyahât türünde, müstakil olarak Ebû’l-Alâ el-Ma‘arrî tarafından kaleme alınan *Risâletu’l-*

gufrân adlı eser, uhrevî meselelere ve kelimî bazı problemlere haizdir. Öncesinde yazılan Makâmât türü eserler, benzeri kurgu ve hayalî öğelerden müteşekkildir.

XIX yy. sonlarında ve XX. yy. başlarında dünyada meydana gelen dinsel merkezli savaş ve yıkımlar, dönemin fikir adamları, yazar ve şairlerin eserlerine konu olmuştur. Şefik el-Ma'lûf, Lübnanlı Hıristiyan aynı zamanda Amerika kıtasına göç etmiş bir şair olarak doğrudan olmasa da dolaylı olarak mecazî ve sembolik ifadeleriyle güncel meselelere müdahil olmuştur. İncelememize konu olan bu eseri, sınırlara, savaşımlara, ayrılıklara sevgisizliğe karşı bir isyandır. Şefik el-ma'lûf, Dünyadaki elîm hadiselerle realiten kaçarak çözüm bulma gayretinde olsa da kutsal metinlere atıfta bulunmaktan kendini alamaz.

'*Abkar* isimli eserinde Arap cahiliye dönemine ait efsane hurâfe ve mitolojileri hatırlatmanın yanında vaaz niteliğinde olan bölümler de mevcuttur. Hıristiyan inancında yedi ölümcül günah olarak kabul edilen şehvet, aç gözlülük, kibir, kıskançlık, oburluk, tembellik ve öfke günahlarından sakınmayı öğütlemektedir. Eserde batıl inançlar, ıssız mekânlar, şiir şeytanları, cinler, devler, dişi cinler, kuşlar, falcılar, medyumlar gibi tabiatüstü varlıklar bulunmaktadır.

Şair, yapmış olduğu bu hayalî seyahatte karşılaştığı olağanüstü kişileri bizlere tanıtmının yanında kendi felsefî ve dünya görüşünü arz etmektedir. Cinlerin yaşadığı mekân olarak bilinen '*Abkar*'da gerçekleşen bu yolculuk ile insanın tanrısal vasıflarının yanında eksiklerine ve arzularına da değinir. Cehneme ait bazı bölümlere yer verir. Şairlerin cinleri olarak bilinen Hevcel ve Hevber'i tanıtır bizlere.

Son tahlilde şair, şiirlerindeki sanatsal, estetik değer ve kaygının yanı sıra Arap düşünce dünyasının tanınmasına yardımcı olmakta ve bazı evrensel değerleri, kendi hayal dünyasıyla harmanlayarak edebiyat, fikir ve düşünce alanlarına katkıda bulunmaktadır. Araplarda hayalî seyahat geleneğinin sürdürülmesi açısından son derece önemli bir eserdir. Yapmış olduğumuz bu çalışma Arap edebiyatında hayalî seyahatin tanınması ve cahiliye dönemi zihniyetinin irdelenmesi açısından da önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- ADONİS, **Arap Poetikası**, Emrullah İşler (Çev.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2014.
- AKTAŞ, Şerif, **Şiir Tahlili**, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara, 2013
- ALİGHİERİ, Dante **İlahi Komedyası**, Nurseren Yurtman (Çev.),Timaş Yayınları, İstanbul, 2013,
- ARSLAN Ahmet, **Felsefeye Giriş**, Vadi Yayınları, Ankara, 2005.
- COŞKUN, Menderes, **Sözün Büyüsü**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2012.
- DEMİR, Şeyhmus, **Mitoloji kur'an Kıssaları ve Tarihî Gerçeklik**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2003, s. 46-69.
- el-EFGÂNÎ, Said, **Esvâku'l-Arab fi'l-câhiliye ve'l-İslâm**, (Byy), (Bty).
- ELİOT, T.S. **Edebiyat Üzerine Düşünceler**, Sevim Kantarcıoğlu (Çev.), Paradigma yayınları, İstanbul, 2007.
- EREN, A. Cüneyt, "Risâletü'l-gufrân", **DİA**, c. XXX, Ankara, 1998.
- el-FEYYÛMÎ, Muhammed İbrâhim, **Târihu'l-fikri'd-dinîyyi'l-câhhili**, Dâru'l-fikri'l-Arabî.
- GEYLÂNÎ, Kâmil (Thk), **Sindibâdu'l-bahrî**, , Dâru'l-Meârif Mısır.
- İBN HALDÛN, **el-Mukaddime**, Hâmid Ahmed Tâhir (Thk.), Dâru'l-fecr li't-turâs, Kâhire, 2004.
- İBN HALDÛN, **el-Mukaddime**, Abdu's-Selâm eş'Şeddâdî, (Thk.), beytu'l-funûn ve'l-'ulûm ve'l-âdâb, (byy), (bty).

İBN İSHÂK, Muhammed, **Sîretu ibn İshâk**, Suheyl Zekâr (Thk.), Dâru'l-fikr, Beyrût, 1978.

el-Kâmûsu'l-muhît, Muessesetu'r-risâleti li't-tibâ'ati ve'n-neşri ve't-tevz'î.

KILIÇ, Hulusi, "el-Makâmât"**DİA**, c. XXVII, Ankara, 2003.

İBN EL-KELBÎ, **Putlar Kitabı**, Pınar yayınları, İstanbul, 2003.

KARAASLAN, Nasuhi Ünal, "Şair", **DİA**, c. XXXVIII. Ankara, 1998.

KELBÎ, Ebu Münzîr Hişâm, **Kitâbu'l-Asnâm**, Dâru'l-kutubi'l-Mısrıyye, 2000.

Lisânu'l-'Arab, Dâru's-sadr, Beyrût.

el-MA'LÛF, Şefîk, 'Abkar, Dârüt'tibâti ve'n-neşri'l-'Arabıyyeti, Sao Paulo Brezilya, 1949.

el-MAZHERÎ, Muhammed Senâullah, **et-Tefsiru'l-Mazheri**, Gulâm Nebî, et-Tûnusî (Thk), h.1412, c. IX.

el-MAVERDÎ, Ebu'l-Hasan, **Edebu'd-dunyâ ve'd-dîn**, Mustafâ Abdu'l-Kâhir Atâ (Thk), el-Kutubu'sekâfiyye, Beyrût, 2008.

MES'ÛDÎ, **Murûcu'z-Zeheb**, Mısır, 1938, c. II.

el-Muğrib, Dâru'l-kitâbi'l-'Arabi.

Mu'cemu'l-vesît, Dâru'd-da've.

MUHAMMED İBN CERÎR ET-TABERÎ, **Tefsiru't-Taberî**, (Thk.) Abdullah b. Abdu'l-Muhsin et-Turkî, Daru'l-Hicr, 2001.

Muhtâr es-sıhhâh, el-Mektebetu'l-'asriyye, ed'dâru'n-numuzeciyye, Beyrût.

en-NÎSÂBÛRÎ, Ebu'l-fadl Ahmed, **Mecma'u'l-emsâl**, Dâru'l-ma'rife, Beyrût.

es-SULEYMAN, Muhammed Salih, **er-Rihletu'l-hayâliyye fi's-şî'ri'l-Arabıyyî'l-hadîs**, İttihadu'l kuttâbi'l-Arab, Deyre'z-Zor, 2000.

eş-ŞİBLÎ, Muhâmmmed b. Abdullâh, **Âkâmu'l-mercân fî ahkâmi'l-cân**, Mektebetu'l-kur'ân, Kahire.

Tâcu'l-'arûs min cevâhiri'l-kâmûs, Dâru'l-hidâye.

TANRIVERDÎ, Eyyüp, "Eski Arap Paganizmi", **Doğu Edebiyatı Dergisi**, 2008, <http://www.doguedebiyati.com/doguedebiyati-4.pdf>, (23.05.2016).

UÇAR, Şahin, **Dil ve Felsefe**, Şule Yayınları, İstanbul 2012.

UZUN, Mustafa, “Mi‘râciyye”, **DİA**, c. XXX, TDV, Ankara, 1998.

YAVUZ, Salih Sabri, “Mi‘râc”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c. XXX.

YAZICI, Hüseyin, “Mehcer Edebiyatı”, **TDV. İslam Ansiklopedisi**, c. XXVIII.

YAZICI, Hüseyin, **Göç Edebiyatı**, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2012.

ez-ZECCÂC, Ebû İshak, **Me‘âni'l-Kur'ân ve İ‘rabuhu**, c.V.

es-SEYYİD, Gassân, “**Edebî Tercüme ve Karşılaştırmalı Edebiyat**”, İsmail Bozkuş (Çev.), e-Şarkiyat, İlmî Araştırmalar Dergisi, 2016, <http://www.esarkiyat.com> (23.05.2016), s.550-564.

Vikipedi, Ütopya, 2016, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ütopya>, (23.05.2016).

Vikipedi, Distopya, 2016, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Distopya>, (23.05.2016).

Vikipedi, Feniks, <https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Feniks>, 2016, (24.05.2016).